

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Методичні рекомендації до практичних занять
та самостійної роботи з дисципліни для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю D4 «Публічне управління
та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління»

Електронний ресурс

Рецензенти:

Ю. М. Кириченко – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця;

К. В. Рибалко – доктор філософії, начальник Юридичного управління Головного управління Держгеокадастру в Харківській області.

Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 9 від «24» квітня 2026 року)

О-75 **Основи** публічного права України : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю Д4 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління» [Електронний ресурс] / уклад. С. М. Клімова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 94 с.).

Методичні рекомендації складені для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю Д4 «Публічне управління та адміністрування» освітньої програми «Публічне управління». Метою підготовки методичних рекомендацій є забезпечення формування в здобувачів освіти системних знань щодо теоретичних і практичних засад публічного права України, а також розвиток умінь застосовувати відповідні правові норми та принципи для вирішення професійних завдань у сфері публічного управління. Методичні рекомендації визначають основні вимоги до змісту та структури обов'язкової навчальної дисципліни «Основи публічного права України» і спрямовані на формування в здобувачів практичних навичок аналізу публічно-правових відносин, роботи з нормативно-правовими актами та застосування правових механізмів у професійній діяльності.

У виданні визначено особливості організації освітнього процесу з дисципліни, форми і методи поточного та підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти, а також подано рекомендації щодо ефективного опанування навчального матеріалу й організації самостійної роботи. Особливу увагу приділено формуванню в здобувачів здатності застосовувати норми публічного права в типових професійних ситуаціях діяльності органів публічної влади та органів місцевого самоврядування.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, викладачів, науково-педагогічних працівників та інших осіб, зацікавлених у вивченні основ публічного права України.

УДК 342:35(075.8)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2026

© Клімова С. М.: уклад., 2026

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ВС – Верховний Суд

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

ЗАП – Закон України «Про адміністративну процедуру»

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

Мін'юст – Міністерство юстиції України

Мінреінтеграції – Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України

Мінфін – Міністерство фінансів України

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

Нацполіція – Національна поліція України

НКЕК – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектру та надання послуг поштового зв'язку.

НКРЕКП – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

ОДВ – орган державної влади

ОДА – обласна державна адміністрація

ОМС – орган місцевого самоврядування

ОП КГС ВС – об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

РНБО – Рада національної безпеки і оборони України

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг

ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Зміст навчального матеріалу.....	6
2. Методичні вказівки до тем семінарських (практичних) занять	7
2.1. Розділ 1. Поняття та система публічного права України.....	7
2.2. Розділ 2. Суб'єкти та інструменти здійснення публічного адміністрування	37
3. Контрольна робота	73
4. Питання для самопідготовки.....	75
4.1. Питання до заліку.....	75
4.2. Питання до іспиту	75
5. Методи контролю	76
6. Схема нарахування балів.....	79
6.1. Нарахування балів за 4 семестр.....	79
6.2. Нарахування балів за 5 семестр.....	79
7. Рекомендована література	79
8. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті	81
9. Додатки.....	82

Вступ

Публічне право відіграє ключову роль у регулюванні суспільних відносин у сфері діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, оскільки саме воно визначає правові засади організації та функціонування публічної влади, встановлює межі її повноважень і гарантує захист прав та законних інтересів людини. В умовах розвитку демократичної правової держави та реформування системи публічного управління особливої ваги набуває формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння принципів верховенства права, законності, відкритості та підзвітності діяльності органів публічної влади. Актуальність дисципліни також зумовлена сучасними процесами трансформації публічного управління, зокрема гармонізацією національного законодавства з правом ЄС, розвитком адміністративних процедур, цифровізацією державних послуг і посиленням ролі судового контролю за діяльністю публічної адміністрації.

Навчальна дисципліна спрямована на формування у здобувачів системного уявлення про публічне право України, його структуру, джерела та основні інститути, а також про правові засади функціонування органів публічної влади. У межах дисципліни розглядаються теоретичні основи публічного права, конституційні засади державного і суспільного ладу, основи адміністративного, фінансового, бюджетного, податкового, земельного та кримінального права у контексті діяльності публічної влади. Значна увага приділяється аналізу системи суб'єктів публічного адміністрування, їх повноважень, правових форм та інструментів управлінської діяльності, адміністративних процедур, а також механізмів забезпечення законності у сфері публічного управління, зокрема через судовий контроль і діяльність правоохоронних органів.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системних знань про публічне право України, його місце у національній правовій системі та роль у регулюванні діяльності органів публічної влади, а також засвоєння основ правового регулювання публічного адміністрування, структури та повноважень суб'єктів публічного управління, правових форм і інструментів їх діяльності, адміністративних процедур, механізмів прийняття управлінських рішень і системи забезпечення законності у сфері публічного адміністрування.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- засвоєння теоретичних засад публічного права, його принципів, системи та джерел;
- формування знань про конституційні основи державного і суспільного ладу України, права і свободи людини та громадянина;
- ознайомлення з основами адміністративного, фінансового, бюджетного, податкового, земельного та кримінального права у контексті функціонування публічної влади;
- вивчення системи суб'єктів публічного адміністрування, їх повноважень та особливостей організації діяльності;
- формування уявлення про публічну службу, її принципи та механізми запобігання корупційним проявам;
- засвоєння правових форм та інструментів діяльності суб'єктів публічного адміністрування, зокрема адміністративних актів, нормативних актів і адміністративних договорів;
- ознайомлення з адміністративними процедурами, порядком прийняття управлінських рішень та їх реалізації;
- формування знань про механізми судового контролю та роль правоохоронних органів у забезпеченні законності у сфері публічного адміністрування;
- розвиток умінь аналізувати нормативно-правові акти та застосовувати отримані знання для розв'язання практичних завдань у сфері публічного управління.

Вивчення навчальної дисципліни «Основи публічного права України» спрямовано на формування наступних компетентностей :

Відповідно до стандарту спеціальності D4:

ІК – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері публічного управління та адміністрування або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та наукових методів відповідної галузі і характеризується комплексністю

та невизначеністю умов.

ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ФК 1. Здатність до соціальної взаємодії, до співробітництва й розв'язання конфліктів.

ФК 2. Здатність забезпечувати належний рівень вироблення та використання управлінських продуктів, послуг чи процесів.

ФК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.

ФК 13. Здатність використовувати знання, уміння й практичні навички з питань соціально-трудових відносин, нормування та організації праці для підвищення мотивації та ефективності управління персоналом в органах публічної влади, забезпечення розвитку його потенціалу.

Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

ПРН 4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

ПРН 5. Знати стандарти, принципи та норми діяльності у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН 6. Знати основні нормативно-правові акти та положення законодавства у сфері публічного управління та адміністрування.

ПРН 8. Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень.

ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.

ПРН 14. Уміти коригувати професійну діяльність у випадку зміни вихідних умов.

1. Зміст навчального матеріалу

Навчальний процес з дисципліни «Основи публічного права України» здійснюється відповідно до освітньої програми «Публічне управління» у таких формах: лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувачів освіти, виконання творчих (есе), індивідуальних, ситуативних (кейси) і контрольних завдань, а також контрольних заходів. Лекційні заняття спрямовані на засвоєння теоретичних положень і нормативних засад публічного права України, практичні заняття забезпечують формування навичок аналізу нормативно-правових актів, правозастосування та вирішення практичних правових ситуацій, а самостійна робота здобувачів освіти передбачає опрацювання нормативних джерел, судової практики, наукової літератури та виконання навчальних завдань.

Вивчення дисципліни здійснюється шляхом послідовного і системного опрацювання розділів (теми наведено в таблиці 1), кожен з яких є відносно самостійним структурним елементом навчальної дисципліни і об'єднує логічно пов'язані між собою теми, спрямовані на формування комплексного розуміння правових засад організації та функціонування публічної влади. Така структура забезпечує цілісне засвоєння здобувачами освіти основ публічного права України, формування професійних компетентностей у сфері публічного управління та адміністрування, а також розвиток здатності до аналізу правових явищ, застосування законодавства та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень відповідно до принципів верховенства права і законності.

Теми семінарських і практичних занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Публічне право в системі національного права.	2
Тема 2. Основи конституційного права.	4
Тема 3. Конституційні засади державного і суспільного ладу	4
Тема 4. Адміністративне право як складова публічного права.	2
Тема 5. Джерела та суб'єкти адміністративного права.	4
Тема 6. Форми і правові інструменти публічного адміністрування.	2
Тема 7. Основи фінансового права	4
Тема 8. Бюджетне та податкове регулювання у системі публічних фінансів	2
Тема 9. Основи земельного права	4
Тема 10. Основи кримінального права	4
Тема 11. Органи виконавчої влади у системі публічного адміністрування.	2
Тема 12. Органи місцевого самоврядування у системі публічного адміністрування.	4
Тема 13. Інші учасники публічного адміністрування та делегування повноважень.	4
Тема 14. Публічна служба у системі публічного адміністрування.	4
Тема 15. Публічне уповноваження, правонаступництво та участь приватних осіб у публічному адмініструванні.	2
Тема 16. Інспекційна діяльність та дискреційні повноваження суб'єктів публічного адміністрування.	2
Тема 17. Адміністративна процедура у системі публічного адміністрування: поняття та учасники.	2
Тема 18. Стадії адміністративної процедури та прийняття управлінських рішень.	2
Тема 19. Адміністративний акт як правова форма реалізації повноважень суб'єктів публічного адміністрування.	2
Тема 20. Нормативні акти та адміністративні договори як інструменти публічного адміністрування.	4
Тема 21. Судовий контроль за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування.	2
Тема 22. Правоохоронні органи у системі забезпечення законності публічного адміністрування.	2
Разом	64

2. Методичні вказівки до тем семінарських (практичних) занять

2.1. Розділ 1. Поняття та система публічного права України

Тема № 1. Публічне право в системі національного права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про сутність публічного права, його історичний розвиток та місце у національній системі права, а також про особливості структури, принципів, джерел і суб'єктного складу публічно-правових відносин.

Навчальні питання:

1. Поняття, ознаки та історія виникнення і розвитку публічного права. Феномен публічного і приватного права.
2. Система та структура публічного права. Принципи публічного права.
3. Джерела публічного права та організаційно-правові засади правотворчої діяльності.
4. Публічний інтерес як об'єкт правового захисту в системі публічного права.
5. Суб'єкти публічно-правових відносин та їх роль у реалізації норм публічного права.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання слід розпочати з визначення поняття публічного права та його ролі у регулюванні суспільних відносин, пов'язаних із здійсненням публічної влади та забезпеченням загального інтересу. Необхідно розкрити основні ознаки публічного права, зокрема його спрямованість на регулювання відносин між державою, органами публічної влади та іншими суб'єктами права. Важливо звернути увагу на історичні передумови формування публічного права, починаючи з римського права, у якому було сформульовано поділ права на публічне і приватне. Доцільно також пояснити феномен публічного і приватного права, розкривши критерії їх розмежування та взаємодію у сучасній правовій системі.

При висвітленні другого питання необхідно охарактеризувати систему публічного права як сукупність взаємопов'язаних галузей, що регулюють відносини у сфері здійснення публічної влади. Доцільно визначити структуру публічного права, до якої належать конституційне, адміністративне, фінансове, інформаційне, кримінальне та інші галузі права. Особливу увагу слід приділити принципам публічного права, серед яких принцип верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини, публічності діяльності органів влади, відповідальності держави перед людиною та ефективності публічного управління.

Розкриваючи третє питання, необхідно визначити поняття джерел публічного права та їх місце у правовій системі України. До основних джерел належать Конституція України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади, акти органів місцевого самоврядування, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Важливо також охарактеризувати організаційно-правові засади правотворчої діяльності органів публічної влади, зокрема порядок підготовки, прийняття та реалізації нормативно-правових актів.

Четверте питання присвячене дослідженню публічного інтересу як ключової категорії публічного права. Необхідно визначити зміст цього поняття та його значення для правового регулювання відносин у сфері публічного управління. Слід показати, що публічний інтерес пов'язаний із забезпеченням загального блага, суспільної безпеки, належного функціонування державних інституцій та захистом прав і свобод людини. Доцільно також розкрити механізми правового захисту публічного інтересу.

При розгляді п'ятого питання необхідно охарактеризувати суб'єктів публічно-правових відносин, до яких належать держава, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові та службові особи, а також фізичні та юридичні особи, які вступають у правовідносини з органами публічної влади. Важливо визначити їх правовий статус, компетенцію та роль у реалізації норм публічного права, а також показати значення взаємодії між суб'єктами публічно-правових відносин для ефективного функціонування системи публічного управління.

Кейс 1

У листопаді 2025 року Мінфін у зв'язку з цифровізацією бюджетного процесу та впровадженням нових інформаційних систем публічних фінансів ініціювало розроблення нормативно-правового акта – проекту наказу «Про затвердження Порядку подання електронної бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів».

Департамент бюджетної політики Мінфіну розробив проект наказу, який передбачав обов'язкове подання бюджетної звітності виключно в електронній формі через державну інформаційну систему «Є-Звітність». Проект наказу був підготовлений на виконання Бюджетного кодексу України та з метою підвищення прозорості використання бюджетних коштів.

Однак під час підготовки акта було допущено низку процедурних порушень. Зокрема, проект наказу не був оприлюднений на офіційному вебсайті Мінфіну для громадського обговорення, хоча він стосувався прав та обов'язків розпорядників бюджетних коштів. Крім того, проект не був погоджений із Державною казначейською службою України, яка є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері

казначейського обслуговування бюджетних коштів.

У січні 2026 року Міністр фінансів підписав відповідний наказ, після чого він був поданий на державну реєстрацію до Мін'юсту. Під час правової експертизи Мін'юст встановив, що наказ встановлює нові правові обов'язки для суб'єктів публічного сектору, але був прийнятий із порушенням принципів правотворчості, зокрема принципів законності, відкритості, обґрунтованості та погодженості.

У зв'язку з цим Мін'юст відмовило у державній реєстрації наказу та повернуло його Міністерству фінансів України на доопрацювання із зазначенням необхідності проведення громадського обговорення, погодження із заінтересованими органами та приведення акта у відповідність до вимог законодавства.

Завдання до кейсу 1

1. *Визначте, що таке правотворча діяльність та які її ознаки проявляються у даній ситуації.*
2. *Назвіть суб'єктів правотворчої діяльності у цьому кейсі та визначте їх правовий статус.*
3. *Які принципи правотворчої діяльності були порушені Міністерством фінансів України? Обґрунтуйте відповідь.*
4. *Охарактеризуйте порядок прийняття нормативно-правових актів центральними органами виконавчої влади.*
5. *Яку роль відіграє Мін'юст у процесі правотворчої діяльності?*
6. *Які правові наслідки має відмова у державній реєстрації нормативно-правового акта?*
7. *Які дії повинно здійснити Мінфін для повторного прийняття цього акта відповідно до вимог законодавства?*

Кейс 2

Міська рада міста Н. прийняла рішення про передачу приватному товариству в оренду земельної ділянки площею 3 га, яка раніше використовувалася як міський парк та зона відпочинку. На підставі цього рішення між міською радою та товариством було укладено договір оренди земельної ділянки строком на 25 років для будівництва торговельно-розважального комплексу.

Після оприлюднення інформації про забудову частина мешканців громади та громадська організація «Зелений простір» звернулися до окружної прокуратури зі скаргою, зазначивши, що прийняття такого рішення порушує публічний інтерес територіальної громади, оскільки парк є єдиною рекреаційною зоною в мікрорайоні, а рішення міської ради було прийняте без проведення громадських слухань і належної оцінки екологічних наслідків.

Прокурор звернувся до адміністративного суду з позовом в інтересах держави та територіальної громади про: 1) визнання протиправним і скасування рішення міської ради; 2) визнання недійсним договору оренди земельної ділянки; 3) зобов'язання повернути земельну ділянку у комунальну власність.

Представники міської ради та товариства заперечували проти позову, зазначаючи, що ОМС діяв у межах своїх повноважень, а земельна ділянка може використовуватися для розвитку інфраструктури міста.

Під час розгляду справи суд послався на правові позиції ВС, відповідно до яких: 1) публічний інтерес може бути самостійним об'єктом судового захисту, якщо рішення органу влади порушує інтереси невизначеного кола осіб або територіальної громади; 2) прокурор має право звертатися до суду в інтересах держави або територіальної громади у разі загрози порушення суспільно значущих інтересів; 3) визнання незаконним рішення органу влади може бути ефективним способом захисту публічного інтересу лише у поєднанні з усуненням правових наслідків такого рішення.

Зокрема, суд врахував правові висновки Великої Палати ВС, викладені у постанові від 5 липня 2023 року у справі № 912/2797/21, де зазначено, що при вирішенні спорів щодо рішень органів влади суд має оцінювати ефективність способу захисту права та публічного інтересу, а також необхідність усунення наслідків прийнятого рішення.

У результаті розгляду справи адміністративний суд дійшов висновку, що передача земельної ділянки була здійснена з порушенням вимог законодавства та без урахування інтересів територіальної громади, а тому задовольнив позов прокурора. Рішення міської ради було визнано протиправним і скасовано, а договір оренди земельної ділянки – недійсним.

Питання до кейсу 2

1. *Що слід розуміти під публічним інтересом у публічному праві?*
2. *Які суб'єкти можуть звертатися до суду для захисту публічного інтересу?*
3. *Чи може прокурор виступати представником інтересів територіальної громади у подібних спорах?*
4. *Які способи судового захисту є ефективними у разі порушення публічного інтересу?*
5. *Яке значення для вирішення справи мають правові позиції ВС?*

Основна література

1. Загальна теорія права: підручник / за ред. О. В. Петришина; наук. ред. Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський; Нац. акад. прав. наук України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Вид. 2-ге, виправ. і перероб. Харків: Право. 2025. 576 с.
2. Загальне адміністративне право: підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.
3. Покатаєв П. С., Латинін М. А., Степаненко С. В., Пасемко Г. П., Таран О. М. Основи публічного управління та адміністрування: навчальний посібник для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків: ТОВ «Оберіг». 2024. 240 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/1_1359_76599186.pdf
4. Практикум із нормотворчої діяльності : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. Р. Наливайко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 246 с.
5. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

6. Антонович М. Міжнародне публічне право. Підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 516 с.
7. Берестень А. В. Універсальні цінності Європейського Союзу як правові стандарти правотворчої діяльності в Україні (теоретико-правовий аспект). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2024. Вип. 37. С. 28–34.
8. Дмитренко А. Верховна Рада України як представницький орган народу: проблеми та перспективи. Здоров'я та суспільство в умовах війни. Збірник наукових статей. 2025. С. 186.
9. Колодій О. О., Кот А. М. Закон України «Про правотворчу діяльність» як нормативна основа правотворення, правотворчості, законотворчості та нормотворчості в Україні. Наука і суспільство. 2024. № 8. С. 51–57. DOI: <https://doi.org/10.15407/vsn2024.08.051>
10. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Бухтіяров О. А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. Правова позиція. 2022. № 2 (35). С. 22–26. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/5241/1/4.pdf>
11. Турчинов К. О. Роль парламенту в системі урядування: теоретико-правові аспекти. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 726–732.
12. Public Administration in Estonia. Tallinn: State Chancellery of the Republic of Estonia, Ministry of Finance, 2004. URL: <http://www.riik.ee/en/valitsus/>

Нормативно-правові акти та акти суду

13. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

14. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>

15. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n714>

16. Регламент Верховної Ради України: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

17. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

18. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 року № 116/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр#Text>

Тема № 2. Основи конституційного права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про конституційне право як провідну галузь національного права, його основні інститути, принципи конституційного ладу, систему прав і свобод людини та правовий статус особи.

Навчальні питання:

1. Теоретичні засади конституційного права.
2. Конституція: поняття, види.
3. Загальні засади державного ладу.
4. Права людини.
5. Правовий статус особи (громадянин, підданий, іноземець, особа без громадянства, біженець, тимчасово внутрішньо переміщена особа). Громадянство. Способи набуття громадянства.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно розкрити сутність конституційного права як галузі публічного права, що визначає основи організації та функціонування державної влади, взаємовідносини держави і людини, а також засади конституційного ладу. Слід охарактеризувати предмет і метод конституційно-правового регулювання, систему конституційного права та його місце у національній правовій системі. Доцільно також звернути увагу на значення конституційних норм для формування демократичної, правової та соціальної держави.

При висвітленні другого питання слід визначити поняття Конституції як основного закону держави, що має найвищу юридичну силу та визначає засади організації суспільства і держави. Необхідно охарактеризувати основні ознаки Конституції, її структуру та функції. Важливо також розглянути класифікацію конституцій, зокрема за формою викладення (писані та неписані), порядком прийняття і внесення змін (жорсткі та гнучкі), а також за способом прийняття (даровані, народні, договірні).

Розкриваючи третє питання, необхідно охарактеризувати загальні засади державного ладу, закріплені у Конституції України. Доцільно проаналізувати основні принципи конституційного ладу, зокрема принцип народного суверенітету, демократизму, верховенства права, поділу державної влади, політичної та ідеологічної багатоманітності, а також принципи територіальної цілісності та унітарності держави. Слід також показати значення цих принципів для функціонування ОДВ та забезпечення стабільності конституційного порядку.

Четверте питання присвячене аналізу прав людини як фундаментальної цінності сучасної правової держави. У відповіді слід розкрити поняття прав і свобод людини, їх класифікацію та зміст. Доцільно охарактеризувати основні групи прав людини, зокрема особисті, політичні, соціально-економічні та культурні права. Важливо також звернути увагу на міжнародні стандарти у сфері прав людини та їх вплив на національне законодавство.

При розгляді п'ятого питання необхідно визначити поняття правового статусу особи та

охарактеризувати його основні елементи. Слід пояснити відмінності між такими категоріями, як громадянин, підданий, іноземець, особа без громадянства, біженець та внутрішньо переміщена особа. Особу увагу необхідно приділити інституту громадянства, визначивши його зміст, значення та основні принципи. Також слід охарактеризувати основні способи набуття громадянства, зокрема за народженням, у результаті прийняття до громадянства, поновлення у громадянстві, а також інші підстави, передбачені законодавством України.

Кейс

У березні 2026 року громадянин України Петренко Олександр Сергійович, який проживає у місті Харкові, вирішив тимчасово переїхати до м. Полтави у зв'язку з небезпекою, спричиненою активними бойовими діями та пошкодженням його житла.

З цією метою він звернувся до Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП) у м. Полтава для реєстрації нового місця проживання відповідно до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». До заяви він додав паспорт громадянина України, договір оренди житла та заяву власника житла.

Однак посадова особа ЦНАП відмовила йому у прийнятті заяви, посилаючись на усне розпорядження місцевої військової адміністрації про тимчасове обмеження реєстрації місця проживання громадян із прифронтових територій. Письмове рішення про відмову заявнику не було надано.

Крім того, під час пересування до м. Полтави на одному з блокпостів військовослужбовці вимагали від нього надати додаткові документи, які не передбачені законодавством, та тимчасово обмежили його пересування без складання будь-якого процесуального документа.

Вважаючи, що його право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання було порушено, гр. Петренко вирішив звернутися за правовим захистом.

Завдання до кейсу

1. *Визначте, які конституційні права громадянина були порушені у даній ситуації.*
2. *Проаналізуйте, чи правомірною є відмова посадової особи ЦНАП у прийнятті заяви про реєстрацію місця проживання.*
3. *Чи можуть військові адміністрації обмежувати право на свободу пересування під час воєнного стану? За яких умов такі обмеження є правомірними?*
4. *Які нормативно-правові акти регулюють свободу пересування та можливість її обмеження під час воєнного стану?*
5. *Визначте, які принципи діяльності публічної адміністрації були порушені у даному випадку (законність, обґрунтованість, пропорційність, належна процедура тощо).*
6. *Які способи захисту своїх прав може використати гр. Петренко?*
7. *До яких ОДВ може звернутися громадянин для захисту своїх прав?*

Основна література

1. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf
2. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

3. Казаков А.Г. Юридичні позиції Конституційного Суду України щодо конституційних обов'язків людини та громадянина. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Право»*. 2024. Вип. 37. С. 83-91. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2024-37-09>
4. Калюжна Є. С. Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики

Європейського суду з прав людини : дис. ... д-ра філософії : 081 Право; Одеський державний університет внутрішніх справ МВС України. Одеса, 2024. 204 с.

5. Конституція України. Науково-практичний коментар / М.І. Іншин, В.А. Багрій, А.В. Андреев [та ін.]. Київ; Кам'янець-Подільський : Рута, 2024. 413 с.

6. Конституція України. Науково-практичний коментар / О.В. Петришин, Р.О. Стефанчук, Ю.Г. Барабаш [та ін.]; ред.: Р.О. Стефанчук, О.В. Петришин. Харків : Право, 2024. 1176 с.

7. Обмеження прав людини та екстраординарні юридичні режими: монографія / за ред. Я. Лазура, М. Савчина, Т. Попович. Ужгород: РІК-У. 2025. 324 с.

8. Тимошенко В.І., Іванчук Н.В. Права людини в контексті національної безпеки України. *Держава і право : зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки*. Київ, 2024. Вип. 95. С. 4–15. DOI: 10.33663/1563-3349-2024-95-4

Міжнародні та національні нормативно-правові акти

9. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

10. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р., м. Рим), ратифікована Верховною Радою України 17 липня 1997 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

12. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>

13. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III // ВВР України. 2001. № 13. Ст. 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

14. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>

15. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

16. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

17. Про призначення заступників голів місцевих державних адміністрацій : Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 1997 року № 8-зп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-97#Text>

18. У справі про повноваження Президента України щодо реорганізації центральних органів виконавчої влади : Рішення Конституційного Суду України від 28 січня 2003 року № 2-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-03#Text>

Тема № 3. Конституційні засади державного і суспільного ладу

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про конституційні основи державного і суспільного ладу України, основні характеристики Української держави, її форму, а також про засади виборчого права і правове становище національних меншин.

Навчальні питання:

1. Україна – суверенна, незалежна, демократична, соціальна, правова держава.
2. Форма української держави.
3. Поняття і види виборів, їх конституційно-правове регулювання.
4. Національні меншини.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно проаналізувати конституційні положення, які визначають основні характеристики Української держави. Слід звернутися до положень Конституції України, відповідно до яких Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою. Необхідно розкрити зміст кожної із цих характеристик. Зокрема, суверенітет означає верховенство та незалежність державної влади, демократичний характер держави передбачає участь народу у здійсненні влади, соціальна держава спрямована на забезпечення гідного рівня життя людини, а правова держава ґрунтується на принципі верховенства права та гарантуванні прав і свобод людини.

Розкриваючи друге питання, слід визначити поняття форми держави як сукупності характеристик, що відображають організацію та здійснення державної влади. Необхідно охарактеризувати основні елементи форми держави, до яких належать форма правління, форма державного устрою та форма державного режиму. Важливо показати, що Україна є республікою за формою правління, унітарною державою за формою державного устрою та демократичною державою за характером політичного режиму.

При висвітленні третього питання необхідно визначити поняття виборів як одне з основних форм безпосередньої демократії, через яку громадяни реалізують своє право брати участь в управлінні державними справами. Доцільно охарактеризувати основні принципи виборчого права, зокрема загальність, рівність, пряме виборче право та таємність голосування. Слід також розглянути види виборів в Україні, серед яких вибори Президента України, вибори народних депутатів України та місцеві вибори, а також визначити основи їх конституційно-правового регулювання.

Четверте питання присвячене правовому становищу національних меншин в Україні. У відповіді слід визначити поняття національної меншини та розкрити основні принципи державної політики щодо забезпечення прав осіб, які належать до національних меншин. Важливо охарактеризувати гарантії збереження етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин, а також роль держави у забезпеченні рівності громадян незалежно від їх національного походження. Доцільно також звернути увагу на міжнародні стандарти у сфері захисту прав національних меншин.

Кейс

У жовтні 2025 року під час проведення чергових місцевих виборів у м. Харків громадянка України Коваленко Ірина Петрівна прибула на виборчу дільницю № 631245 для участі у голосуванні відповідно до вимог Виборчого кодексу України.

Після отримання виборчого бюлетеня член дільничної виборчої комісії повідомив виборцям, що через обмежену кількість кабін для голосування дозволяється заповнювати бюлетень за столом у приміщенні дільниці. При цьому кабін для таємного голосування були частково відокремлені, але одна з них не мала належної завіси, що дозволяло іншим особам бачити процес заповнення бюлетеня.

Крім того, один із членів виборчої комісії підійшов до громадянки Коваленко під час заповнення бюлетеня та зробив зауваження щодо правильності його заповнення, фактично спостерігаючи за її волевиявленням. У приміщенні також перебував офіційний спостерігач від політичної партії, який знаходився на відстані, що дозволяла йому бачити частину бюлетенів.

Громадянка Коваленко вважала, що її право на таємне голосування було порушене, і звернулася зі скаргою до голови дільничної виборчої комісії. Голова комісії пояснив ситуацію технічними труднощами та відмовився визнавати порушення.

У зв'язку з цим громадянка Коваленко вирішила звернутися до територіальної виборчої комісії та адміністративного суду для захисту свого виборчого права.

Завдання до кейсу

1. *Визначте, який принцип виборчого права був порушений у даній ситуації.*
2. *Проаналізуйте, які саме дії членів виборчої комісії порушують вимоги Виборчого кодексу України.*
3. *Яким чином гарантується таємність голосування відповідно до Виборчого кодексу України?*

4. Чи мають право члени виборчої комісії або спостерігачі контролювати процес заповнення виборчого бюлетеня?
5. Які обов'язки покладаються на дільничну виборчу комісію щодо забезпечення таємності голосування?
6. Які способи захисту порушеного виборчого права може використати гр. Коваленко?
7. До яких органів можна оскаржити порушення таємниці голосування?
8. Які правові наслідки можуть настати для членів виборчої комісії у разі встановлення факту порушення принципу таємного голосування?

Основна література

1. Конституційне право України : підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т. М. Слінько; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2024. 672 с.
2. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-ій річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf

Додаткова література

3. Конституційне право України : навч. посіб. для підготов. до іспитів / [Т. М. Слінько, І. І. Дахова, Л. І. Летнянчин та ін.]. – Вид. 8-ме, переробл. і доповн. Харків : Право, 2024. 372 с.
4. Максакова Р. М. Юридична конструкція виборчих прав в Конституції України: питання трансформації в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. Вип. 88. Ч. 1. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.23>

Нормативно-правові акти

5. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
6. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 // Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 31. Ст. 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
7. Акт проголошення незалежності України // ВВР України. 1991. № 38. Ст. 502. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
8. Виборчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2020, № 7, № 8, № 9, ст. 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4128>
9. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 року № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
10. Про Державний Гімн України: Закон України від 6 березня 2003 року // ВВР України. 2003. № 24. Ст. 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/602-IV#Text>
11. Про національні меншини (спільноти) України: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2827-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#Text>
12. Про корінні народи України: Закон України від 1 липня 2021 року № 1616-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1616-20#Text>

Тема № 4. Адміністративне право як складова публічного права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про адміністративне право як одну з провідних галузей публічного права, його предмет, систему та принципи, а також про особливості публічного адміністрування як форми реалізації

публічної влади.

Навчальні питання:

1. Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади.
2. Види публічного адміністрування.
3. Значення публічного інтересу для публічного адміністрування.
4. Відносини, що складають предмет адміністративного права.
5. Система адміністративного права.
6. Принципи адміністративного права.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття публічного адміністрування як діяльності ОДВ, ОМС та інших суб'єктів, уповноважених здійснювати владно-управлінські функції. Слід звернути увагу на те, що публічне адміністрування спрямоване на реалізацію публічної політики, забезпечення виконання законів та задоволення суспільних потреб. Доцільно також розкрити основні ознаки публічного адміністрування, зокрема його владний характер, спрямованість на публічний інтерес, підпорядкованість принципу законності та здійснення у визначених законодавством формах і процедурах.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати основні види публічного адміністрування залежно від характеру діяльності органів публічної влади. Доцільно розглянути нормативну, виконавчо-розпорядчу, сервісну та контрольну діяльність, а також інші форми управлінської діяльності, які здійснюються у сфері публічного управління. Важливо показати, що сучасна модель публічного адміністрування поєднує як владно-управлінські, так і сервісні функції держави.

При висвітленні третього питання необхідно визначити поняття публічного інтересу та його значення для здійснення публічного адміністрування. Слід зазначити, що публічний інтерес відображає потреби суспільства та держави, які підлягають правовому захисту і забезпеченню з боку органів публічної влади. Доцільно також показати, що саме орієнтація на публічний інтерес є визначальним критерієм діяльності органів публічної адміністрації та прийняття управлінських рішень.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати суспільні відносини, які становлять предмет адміністративного права. До них належать відносини у сфері організації та діяльності органів публічної адміністрації, відносини між органами влади та фізичними чи юридичними особами, а також відносини, пов'язані із застосуванням адміністративного примусу, наданням адміністративних послуг і здійсненням контролю та нагляду у сфері публічного управління.

П'яте питання передбачає характеристику системи адміністративного права як внутрішньо узгодженої сукупності правових норм та інститутів, що регулюють управлінські відносини. Необхідно звернути увагу на поділ адміністративного права на загальну та особливу частини, а також на основні інститути адміністративного права, серед яких адміністративна процедура, адміністративні акти, адміністративні послуги, адміністративна відповідальність та інші.

Шосте питання присвячене принципам адміністративного права. У відповіді необхідно визначити поняття принципів права як основоположних ідей, що визначають зміст і спрямованість правового регулювання. Доцільно охарактеризувати такі принципи адміністративного права, як верховенство права, законність, пріоритет прав і свобод людини, відкритість і прозорість діяльності органів влади, відповідальність публічної адміністрації перед суспільством, ефективність публічного управління та підконтрольність діяльності органів публічної влади.

Творче завдання

Підготуйте аналітичну характеристику одного з принципів адміністративного права (на вибір: верховенство права, законність, пропорційність, рівність перед законом, відкритість і прозорість, підзвітність органів влади, належне врядування тощо).

У роботі необхідно:

- 1) розкрити зміст і значення обраного принципу у системі адміністративного права;
- 2) проаналізувати його нормативне закріплення у законодавстві України (Конституція України, Закон України «Про адміністративну процедуру», інші нормативно-правові акти);
- 3) на конкретних прикладах діяльності органів публічного адміністрування (ЦОВВ, ОМС, адміністративних процедур, надання адміністративних послуг тощо) показати роль і практичне значення цього принципу;
- 4) за можливості використати приклади судової практики або практики публічної адміністрації, які ілюструють реалізацію або порушення відповідного принципу;
- 5) сформулювати висновки щодо значення цього принципу для забезпечення ефективності та законності публічного адміністрування.

Обсяг роботи – 3–4 сторінки.

Робота повинна містити приклади, посилання на нормативно-правові акти та власні узагальнення автора.

Основна література

1. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс: підручник. В. Галуцько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін.; за загальною редакцією В. Галуцька, В. Фелика. Видання п'яте. Одеса. Видавництво «Юридика». 2025. 700 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52731/1/A_Nashynets-Naumova_APAP_FPMV.pdf
2. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
3. Загальне адміністративне право: підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.

Додаткова література

4. Булкат М. С. Внутрішньогалузевий розвиток адміністративного права України: процедурне і процесуальне право. *Приватне та публічне право*. 2023. № 2. С. 20–24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5666.2023.2.4>
5. Масик Р. І. Нормативно-правове забезпечення розвитку публічного управління в Україні в умовах інтеграції до ЄС. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2025. №16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-16-02-26>
6. Addink H. General Principles of Administrative Law: An Innovative Approach. 2025. Fascicolo 2. DOI: 10.13130/2723-9195/2025-2-15.
7. Durviaux A. L. Principes de droit administratif. Tome 1. L'action publique. 2e éd. Bruxelles : Larcier, 2018. Collection de la Faculté de droit de l'Université de Liège.
8. McDonald L., Rundle K., Hammond E. Principles of Administrative Law. 4th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. ISBN 9780190338589.
9. Zusammenfassung aus Ulrich Häfelin/Georg Müller/Felix Uhlmann, Allgemeines Verwaltungsrecht, 6. Auflage, Zürich/St. Gallen 2010, Seiten 83 – 163.

Нормативно-правові акти та акти судів

10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36. № 37. Ст.446.
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
12. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
13. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
14. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні

правопорушення в органах поліції: наказ МВС від 06.11.2015 № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

15. Про встановлення комендантської години на території Харківської області: Наказ начальника Харківської обласної військової адміністрації від 15 серпня 2025 року № 13В. URL:

<https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1187/118639/files/13%20%D0%92.PDF>

16. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі ВС від 14 листопада 2019 року у справі № 522/19143/16-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

17. Постанова ВС від 16 березня 2021 року у справі № 761/39938/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

18. Узагальнення судової практики застосування ст. 22 КУпАП (малозначність адміністративного правопорушення). Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua>

19. Постанова ВС від 16 березня 2021 року у справі № 761/39938/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

20. Постанова ВС від 14 листопада 2019 року у справі № 522/19143/16-а. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

Тема № 5. Джерела та суб'єкти адміністративного права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про систему джерел адміністративного права України, їхню юридичну силу та співвідношення, а також про суб'єктів адміністративного права та особливості їхньої компетенції у сфері публічного адміністрування.

Навчальні питання:

1. Національні джерела адміністративного права України: система та характеристика.
2. Міжнародні та європейські джерела адміністративного права: міжнародні договори, юридичні акти Європейського Союзу, «м'яке право» та їх значення для розвитку адміністративного права України.
3. Судова практика та інші джерела адміністративного права: юридична сила та вирішення колізій норм: практика Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України, типові та зразкові рішення ВС, квазіджерела та правила вирішення конкуренції норм.
4. Поняття адміністративного органу у системі публічного адміністрування, його компетенція та повноваження, а також порядок наділення адміністративними повноваженнями у сфері публічного управління.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно охарактеризувати систему національних джерел адміністративного права України. Слід зазначити, що основним джерелом права є Конституція України, яка закріплює фундаментальні принципи організації та діяльності публічної влади. Важливу роль відіграють закони України, що визначають правові засади функціонування органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та інших суб'єктів публічного адміністрування. До підзаконних нормативно-правових актів належать акти Президента України, КМУ, ЦОВВ та ОМС. Особливу увагу слід приділити нормативним актам, що приймаються в умовах воєнного стану та регулюють діяльність органів публічної влади у кризових умовах.

При висвітленні другого питання необхідно розкрити роль міжнародних та європейських джерел адміністративного права. Слід зазначити, що міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, є складовою національного законодавства і застосовуються у сфері публічного управління. Доцільно також охарактеризувати значення права ЄС для розвитку адміністративного права України, зокрема юридичних актів ЄС, які формують стандарти публічного управління. Окрему увагу слід звернути на так зване «м'яке право» (soft law), яке містить рекомендації, принципи та стандарти діяльності органів

публічної влади.

Розкриваючи третє питання, необхідно проаналізувати роль судової практики у формуванні та застосуванні адміністративного права. Слід звернути увагу на значення практики Європейського суду з прав людини для забезпечення стандартів захисту прав людини у публічно-правових відносинах. Важливо також охарактеризувати рішення Конституційного Суду України, які мають обов'язковий характер і спрямовані на забезпечення конституційності нормативно-правових актів. Доцільно розглянути типові та зразкові рішення ВС, що забезпечують єдність судової практики. Окремо необхідно звернути увагу на квазіджерела адміністративного права та правила вирішення колізій між правовими нормами.

При розгляді четвертого питання слід визначити поняття адміністративного органу як суб'єкта публічного адміністрування, наділеного владними повноваженнями щодо реалізації управлінських функцій. Необхідно охарактеризувати компетенцію адміністративного органу, що включає сукупність його прав та обов'язків у сфері публічного управління. Важливо також пояснити порядок наділення органів публічної влади адміністративними повноваженнями, який здійснюється на підставі Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів. Доцільно показати значення чіткого розмежування компетенції органів публічної влади для забезпечення ефективності публічного адміністрування та дотримання принципу законності.

Творче завдання

Підготуйте есе на тему: «Адаптація адміністративного законодавства України до стандартів ЄС: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку».

В есе необхідно:

- 1) розкрити сутність поняття адаптації національного законодавства до права ЄС;
- 2) охарактеризувати основні принципи європейського адміністративного права (верховенство права, належне врядування, пропорційність, прозорість, правова визначеність, підзвітність);
- 3) проаналізувати нормативно-правові акти України, спрямовані на адаптацію адміністративного законодавства до стандартів ЄС (зокрема Закон України «Про адміністративну процедуру», Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, інші акти);
- 4) визначити роль органів публічної влади у процесі адаптації законодавства;
- 5) охарактеризувати проблеми та виклики адаптації адміністративного законодавства України;
- 6) запропонувати напрями вдосконалення адміністративного законодавства України відповідно до стандартів ЄС.

Вимоги до оформлення: обсяг: 3–5 сторінок; шрифт: Times New Roman, 14 pt; міжрядковий інтервал: 1,5; поля: 2 см з усіх боків; обов'язкова наявність посилань на нормативно-правові акти та наукові джерела; наявність списку використаних джерел (не менше 5 джерел).

Структура есе (рекомендована)

1. Вступ (актуальність теми, мета та значення адаптації законодавства).
2. Основна частина: поняття та принципи європейського адміністративного права; нормативно-правова база адаптації законодавства України; аналіз сучасного стану адаптації; проблеми та перспективи розвитку.
3. Висновки.
4. Список використаних джерел.

Рекомендації щодо підготовки есе

1. Ознайомтеся з нормативною базою (зокрема: Конституцією України, Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, Законом України «Про адміністративну процедуру», актами КМУ щодо адаптації законодавства)
2. Зверніть увагу на принципи належного врядування (good governance) та їх впровадження в Україні.
3. Обов'язково використовуйте посилання на джерела та правильно оформлюйте

список літератури відповідно до встановлених стандартів.

Основна література

1. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
2. Загальне адміністративне право: підручник. За загальною редакцією Р. С. Мельника. Видання друге. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi83/0062424.pdf>

Додаткова література

3. Hofmann, Herwig C.H., Gerard C. Rowe, and Alexander H. Türk, 'Sources of European Union Administrative Law', *Administrative Law and Policy of the European Union* (Oxford, 2011; online edn, Oxford Academic, 19 Jan. 2012), <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199286485.003.0005>, accessed 4 Mar. 2026.
4. Mendes J. The Foundations of EU Administrative Law as a Scholarly Field: Functional Comparison, Normativism and Integration. *European Constitutional Law Review*. 2022;18(4):706-736. doi:10.1017/S1574019622000438

Нормативно-правові акти

5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. N 35-36. N 37. Ст.446.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
7. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
8. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. № 4. ст.43.
9. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
10. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
11. Про звернення громадян: від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
12. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text>
13. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
14. Про затвердження Порядку проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на відповідність асquis Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2004 року № 308. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-п#Text>
15. Деякі питання координації діяльності органів виконавчої влади щодо адаптації законодавства України до права Європейського Союзу: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 року № 1365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1365-2004-п#Text>
16. Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 р. № 475-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-perehovorno-protsesu-pro-vstup-ukrainy-do-s475140525>

Тема № 6. Форми і правові інструменти публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про форми діяльності суб'єктів публічного адміністрування, правові інструменти реалізації управлінських повноважень, а також про сучасні механізми здійснення публічного управління, включаючи цифрові та спеціальні режими управлінської діяльності.

Навчальні питання:

1. Форми публічного адміністрування: правові й неправові, їхня сутність, співвідношення та значення для реалізації повноважень суб'єктів публічного адміністрування.
2. Система правових інструментів публічного адміністрування, їхні поняття, основні види та класифікація, а також особливості застосування дискреційних повноважень при виборі відповідного інструмента управлінської діяльності.
3. Правові акти суб'єктів публічного адміністрування як інструменти реалізації управлінських повноважень: поняття та різновиди.
4. Договірні та організаційно-управлінські інструменти публічного адміністрування: адміністративні договори, фактичні дії, планування та інші форми організації управлінської діяльності.
5. Контрольні механізми у системі публічного адміністрування, включаючи контроль, нагляд, інспекційну діяльність та застосування заходів адміністративного примусу.
6. Цифрові інструменти та спеціальні режими здійснення публічного адміністрування, зокрема електронне врядування, надання електронних публічних послуг та особливості управління у умовах спеціальних правових режимів.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття форм публічного адміністрування як зовнішніх способів прояву управлінської діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Слід розмежувати правові та неправові форми діяльності органів публічної влади. До правових форм належать прийняття нормативних та індивідуальних актів, укладення адміністративних договорів, здійснення адміністративних процедур, тоді як неправові форми включають організаційні заходи, консультації, наради, інформаційно-аналітичну діяльність та інші організаційні дії. Необхідно також показати значення різних форм публічного адміністрування для реалізації владних повноважень.

Розкриваючи друге питання, необхідно визначити поняття правових інструментів публічного адміністрування як сукупності засобів і способів, за допомогою яких суб'єкти публічної влади здійснюють управлінський вплив на суспільні відносини. Слід охарактеризувати основні види правових інструментів, їх класифікацію та особливості застосування у сфері публічного управління. Важливо також звернути увагу на використання дискреційних повноважень органами публічної влади, що передбачає можливість вибору оптимального інструмента управлінської діяльності у межах, визначених законом.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати правові акти суб'єктів публічного адміністрування як один із основних інструментів реалізації управлінських повноважень. Слід визначити поняття адміністративного акта, його ознаки та класифікацію. Доцільно розглянути нормативні та індивідуальні акти публічної адміністрації, а також визначити їх юридичне значення для регулювання управлінських відносин.

Четверте питання присвячене аналізу договірних та організаційно-управлінських інструментів публічного адміністрування. Необхідно визначити поняття адміністративного договору та його роль у реалізації управлінських функцій держави. Слід також охарактеризувати інші організаційні інструменти, зокрема планування, координацію діяльності органів влади, інформаційне забезпечення управлінської діяльності та здійснення фактичних дій у сфері публічного управління.

Розкриваючи п'яте питання, необхідно проаналізувати контрольні механізми у системі публічного адміністрування. Доцільно охарактеризувати різні види контролю та нагляду, інспекційну діяльність органів публічної влади, а також заходи адміністративного примусу,

що застосовуються для забезпечення виконання законодавства та підтримання правопорядку у сфері публічного управління.

При відповіді на шосте питання необхідно звернути увагу на сучасні тенденції розвитку публічного адміністрування, пов'язані з цифровізацією управлінських процесів. Слід охарактеризувати інструменти електронного врядування, системи надання електронних публічних послуг, а також значення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності органів публічної влади. Важливо також розглянути особливості здійснення публічного адміністрування в умовах спеціальних правових режимів, зокрема воєнного або надзвичайного стану, коли застосовуються особливі механізми управління та прийняття управлінських рішень.

Індивідуальні завдання:

Проаналізуйте наведені акти публічного адміністрування та визначте, до якого виду публічного адміністрування вони належать. Розподіліть їх за такими видами: 1) забезпечувальне публічне адміністрування; 2) втручальне публічне адміністрування; 3) сприяюче публічне адміністрування.

Приклади актів публічного адміністрування:

1. Рішення органу соціального захисту населення про призначення державної допомоги при народженні дитини.
2. Рішення міської ради про затвердження Програми розвитку фізичної культури і спорту в міській територіальній громаді на 2025–2028 роки.
3. Рішення міської ради про затвердження Програми соціально-економічного та культурного розвитку міської територіальної громади на 2025 рік.
4. Рішення управління Пенсійного фонду України про відмову у перерахунку пенсії громадянину.
5. Рішення органу місцевого самоврядування про примусовий викуп земельної ділянки для забезпечення національної безпеки і оборони.
6. Рішення виконавчого комітету міської ради про надання разової матеріальної грошової допомоги громадянам.

Кейс

У вересні 2025 року Харківська міська рада, з метою покращення транспортного обслуговування населення та забезпечення перевезення пасажирів до віддалених районів міста, прийняла рішення про залучення приватного перевізника до здійснення перевезень на новому автобусному маршруті № 58.

Виконавчий комітет Харківської міської ради уклав договір з ТОВ «Міський транспорт сервіс», відповідно до якого підприємство зобов'язувалося забезпечити регулярні перевезення пасажирів, дотримуватися встановленого тарифу та графіка руху, а також забезпечити пільгове перевезення окремих категорій громадян.

При цьому договір було укладено без проведення конкурсу на визначення перевізника, без прийняття відповідного нормативного акта виконавчим комітетом та без належного оприлюднення рішення ОМС.

Інший перевізник, ПП «Автотранс-Харків», який раніше здійснював перевезення на аналогічних маршрутах, вважає, що його права порушені, оскільки орган місцевого самоврядування не дотримався встановленого порядку укладення адміністративного договору та принципів відкритості і законності.

У зв'язку з цим ПП «Автотранс-Харків» звернулося до окружного адміністративного суду з позовом про визнання договору недійсним та скасування рішення виконавчого комітету.

Завдання до кейсу

1. *Визначте, що таке адміністративний договір та які його ознаки проявляються у даній ситуації.*
2. *Хто є сторонами адміністративного договору у даному випадку та який їх правовий статус?*

3. Чи мав право виконавчий комітет міської ради укласти такий договір без проведення конкурсу? Обґрунтуйте відповідь із посиланням на законодавство.
4. Який порядок укладення адміністративного договору ОМС?
5. Які принципи діяльності публічної адміністрації могли бути порушені у цій ситуації?
6. Чи може такий договір бути визнаний недійсним в адміністративному суді?
7. Які способи захисту прав може використати перевізник ПП «Автотранс-Харків»?
8. Які правові наслідки може мати визнання адміністративного договору незаконним?

Основна література

1. Адміністративне право України : підручник / О. В. Кузьменко, В. К. Колпаков, І. Д. Пастух, М. В. Співак, Л. О. Кожура, В. Г. Чорна, О. В. Муза, Ю. С. Назар, М. В. Плугатир. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
2. Загальне адміністративне право: підручник. За загальною редакцією Р. С. Мельника. Видання друге. Одеса. Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с. <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi83/0062424.pdf>

Додаткова література

3. Скляр І. В. Механізми публічного управління в контексті цифровізації: теоретичний аспект. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 6. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.6.45>
4. Юрченко В.В. Адміністративні акти: сучасні підходи до визначення їх суті та місця в системі інструментів публічного адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Вип. 91. Ч. 3. С. 299–306. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.3.45>
5. Яутріте Брієде, Ірина Бойко. Правова природа та ознаки адміністративного акта (у порівняльному контексті Латвії та України). *Проблеми законності*. 2023. Вип. 163. С. 22–45.
6. Van Harten G., Heckman G., Mullan D. J., Promislow J. Administrative law: cases, text, and materials. 8th ed. Toronto: Emond. 2023. 1051 p.
7. Flood C. M., Daly P. (eds.). Administrative law in context. 4th ed. Toronto: Emond. 2023. 585 p.

Нормативно-правові акти

8. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
10. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
12. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
13. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
14. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text>
15. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 року № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-p#Text>
16. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України

на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-r#Text>

17. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між підсистемою «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та Єдиним державним вебпорталом електронних послуг, зокрема мобільним додатком Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (Дія): наказ Міністерства цифрової трансформації України, Державної судової адміністрації України від 22 листопада 2021 року № 151/385. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 грудня 2021 року № 1572/37194. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1572-21#Text>

18. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії між інформаційно-аналітичною платформою електронної верифікації та моніторингу та Єдиним державним реєстром судових рішень: наказ Міністерства фінансів України, Державної судової адміністрації України від 6 червня 2023 року № 300/276. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0300201-23#Text>

19. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 73 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) здійсненого Президентом України права вето стосовно прийнятого Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до статті 98 Конституції України» та пропозицій до нього (справа щодо права вето на закон про внесення змін до Конституції України) від 11 березня 2003 р. № 6-рп/2003. *Офіційний вісник України*. 2003. № 16. Ст. 710.

Тема № 7. Основи фінансового права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про фінансове право як галузь публічного права, що регулює відносини у сфері формування, розподілу та використання публічних фінансів, а також про механізми фінансового забезпечення діяльності суб'єктів публічного адміністрування та систему фінансового контролю.

Навчальні питання:

1. Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів публічного адміністрування як об'єкт правового регулювання фінансового права.
2. Поняття, зміст та основні види фінансових відносин, що виникають у процесі діяльності суб'єктів публічного адміністрування під час формування, розподілу та використання публічних фінансів.
3. Принципи прозорості та підзвітності використання публічних коштів у діяльності суб'єктів публічного адміністрування та правові механізми забезпечення відкритості фінансової діяльності органів публічної влади.
4. Поняття, сутність та призначення фінансового контролю як інструменту забезпечення законності, ефективності та цільового використання публічних фінансових ресурсів.
5. Форми і методи державного фінансового контролю та система органів, які здійснюють контроль за формуванням і використанням бюджетних коштів.
6. Склад бюджетного законодавства України, бюджетний устрій держави та основні засади побудови і функціонування бюджетної системи України.
7. Юридична відповідальність за порушення норм фінансового законодавства.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття фінансового забезпечення діяльності суб'єктів публічного адміністрування та його значення для функціонування системи публічної влади. Слід пояснити, що фінансове забезпечення включає формування та використання фінансових ресурсів держави і територіальних громад, які спрямовуються на реалізацію функцій і повноважень органів публічної влади. Доцільно також

звернути увагу на правові засади формування публічних фінансів та роль фінансового права у регулюванні цих процесів.

Розкриваючи друге питання, необхідно визначити поняття фінансових правовідносин та охарактеризувати їх основні види. Слід зазначити, що фінансові відносини виникають у процесі формування доходів бюджетів, розподілу фінансових ресурсів між різними рівнями публічної влади, а також під час використання бюджетних коштів на реалізацію державних і місцевих програм. Важливо показати, що ці відносини мають публічно-правовий характер і пов'язані з реалізацією фінансової політики держави.

При висвітленні третього питання необхідно звернути увагу на принципи прозорості та підзвітності використання публічних коштів. Слід охарактеризувати правові механізми забезпечення відкритості фінансової діяльності органів публічної влади, зокрема оприлюднення бюджетної інформації, доступ до публічної інформації про використання бюджетних коштів, функціонування електронних систем публічних фінансів та інші інструменти забезпечення фінансової прозорості.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити поняття фінансового контролю та його роль у забезпеченні законності та ефективності використання публічних фінансових ресурсів. Слід пояснити, що фінансовий контроль спрямований на перевірку законності, доцільності та результативності фінансових операцій, а також на запобігання фінансовим правопорушенням.

П'яте питання передбачає характеристику форм і методів державного фінансового контролю. Необхідно розглянути такі форми контролю, як аудит, ревізії, перевірки та інші контрольні заходи. Доцільно також охарактеризувати систему органів, що здійснюють фінансовий контроль, зокрема Рахункову палату, Державну аудиторську службу України, органи Казначейства та інші уповноважені державні органи.

При розгляді шостого питання необхідно охарактеризувати склад бюджетного законодавства України, яке включає Бюджетний кодекс України, закони про державний бюджет та інші нормативно-правові акти, що регулюють бюджетні відносини. Слід визначити поняття бюджетного устрою держави, а також основні принципи побудови бюджетної системи України, серед яких принципи єдності, збалансованості, самостійності та прозорості бюджетної системи.

Сьоме питання присвячене юридичній відповідальності за порушення норм фінансового законодавства. У відповіді необхідно охарактеризувати види юридичної відповідальності, які можуть застосовуватися у разі порушення фінансово-правових норм, зокрема дисциплінарну, адміністративну, фінансову та кримінальну відповідальність. Доцільно також звернути увагу на значення юридичної відповідальності як важливого механізму забезпечення законності у сфері публічних фінансів.

Кейс

У 2025 році Рахункова палата України провела аудит відповідності щодо діяльності Секретаріату КМУ у сфері підготовки та реалізації реформи державного управління. Аудит здійснювався відповідно до міжнародних стандартів аудиту державного сектору, що забезпечують об'єктивність та достовірність результатів контролю.

Під час аудиту Рахункова палата застосувала комплекс методів фінансового контролю, зокрема: 1) інспектування нормативно-правових актів і документів; 2) аналітичні процедури щодо оцінювання результатів діяльності; 3) документальні та фактичні перевірки тощо.

Метою цих процедур було отримання належних доказів, перевірка законності діяльності органу влади та встановлення відповідності його дій вимогам законодавства.

У результаті аудиту встановлено, що: 1) частина державних органів не надала необхідну інформацію для оцінювання, що призвело до отримання нульових оцінок за окремими показниками; 2) більшість міністерств не подали пропозицій щодо виконання рекомендацій, що свідчить про низький рівень виконавської дисципліни та недостатній контроль; 3) відсутність належного внутрішнього аналізу попередніх результатів негативно вплинула на ефективність управління.

За результатами аудиту Рахункова палата підготувала висновки і рекомендації, які були

направлені Верховній Раді України, КМУ та іншим органам влади для усунення порушень та вдосконалення фінансового управління.

Завдання до кейсу

1. *Визначте, які методи фінансового контролю були застосовані Рахунковою палатою у цьому випадку.*
2. *Проаналізуйте, які порушення фінансово-правових норм були встановлені під час аудиту.*
3. *Поясніть, які повноваження має Рахункова палата щодо реагування на виявлені порушення.*
4. *Визначте, чи може Рахункова палата безпосередньо притягнути посадових осіб до юридичної відповідальності. Обґрунтуйте відповідь.*
5. *Вкажіть, які органи можуть притягнути винних осіб до адміністративної або кримінальної відповідальності на підставі матеріалів Рахункової палати.*
6. *Проаналізуйте значення аудиту Рахункової палати як інструменту забезпечення законності та фінансової дисципліни у системі публічного управління.*

Творче завдання (есе)

Напишіть есе, у якому розкрийте правову природу камеральної перевірки як форми податкового контролю та її значення у системі публічно-правових відносин. Особливу увагу приділіть аналізу проблем правового регулювання камеральних перевірок акціонерних товариств та обґрунтуванню необхідності прийняття підзаконного нормативно-правового акта, що деталізує порядок їх проведення.

У змісті есе необхідно: 1) розкрити поняття та правову природу камеральної перевірки як інструменту податкового контролю та її місце у системі публічного адміністрування; 2) проаналізувати чинне нормативне регулювання камеральних перевірок відповідно до Податкового кодексу України, зокрема визначити суб'єктів перевірки, межі повноважень податкових органів та процесуальні гарантії платників податків; 3) обґрунтувати необхідність прийняття підзаконного нормативно-правового акта, який би визначив чіткі межі камеральної перевірки, процедурні етапи її проведення, допустимі джерела інформації та гарантії захисту прав платників податків.

Обсяг есе: 3–5 сторінок.

Вимоги до виконання: 1) використання норм Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів; 2) обґрунтованість висновків і логічність викладення; 3) формулювання власної позиції щодо вдосконалення правового регулювання.

Основна література

1. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. М90 Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
2. Фінансове право. Посібник для підготовки до іспиту / уклад. О. О. Дмитрик, М. І. Дамірчиєв, О. Є. Деменко та ін. ; за ред. Н. А. Маринів ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2025. 234 с.

Додаткова література

3. Клімова С. М. Внутрішній контроль у державній службі фінансового моніторингу України як функція публічної адміністрації. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2023. № 2 (80). С. 205-210. URL: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.2.36>
4. Клімова С. М. Юридична відповідальність за порушення фінансового законодавства як гарантія належного управління публічними фінансами України. *Правові новели.* 2023. № 20. С. 234-243. URL: <https://doi.org/10.32782/ln.2023.20.33>
5. Латковська Т., Сідор М., Голоядова Т. Фінансове право: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти). Вид. 2-ге, доопр. і доп. Одеса: Фенікс. 2023. 140 с. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.26375>
6. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Фінансове право»

для студентів 3 курсу денної форми навчання... / уклад.: О. О. Дмитрик, М. І. Дамірчисьв, А. М. Котенко та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2025. 74 с. URL: <https://www.scribd.com/document/914847244/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE-%D0%9D%D0%9C%D0%9F-%D0%91%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80-2025-1>

7. Klimova S. M. Low level of public financial literacy as a challenge to the financial security of Ukraine. *International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects*: International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia. 2023. P. 601–615. DOI: 10.5281/zenodo.7825520. URL: <https://drive.google.com/file/d/1yzz8GxQgDm0V6-fZi9CBiGVqnpnWbEEy/view>

Нормативні та інші правові акти

8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141.

9. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. ВВР України. 2001. № 37-38. – Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Офіц. вісник України*. 2010. № 92. Том 1. Ст. 3248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

11. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>

12. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV. ВВР України. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

13. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII. ВВР України. 1993. № 13. Ст. 110.

14. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 № 576-VIII. ВВР України. 2015. № 36. Ст. 360.

15. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 року № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

16. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

17. Про Положення про Міністерство фінансів України: постанова КМУ від 20.08.2014 № 375. *Офіц. вісник України*. 2014. № 69. Ст. 1936.

18. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: постанова КМУ від 3 лютого 2016 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>

19. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова КМУ від 6 березня 2019 р. № 227. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>

20. Порядок проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту в рамках міжнародних договорів України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2025 р. № 1483. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1483-2025-%D0%BF#n8>

21. Про затвердження Порядку оформлення Держаудитслужбою та її міжрегіональними територіальними органами матеріалів про адміністративні правопорушення: наказ Державної аудиторської служби України від 01.12.2016 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1674-16#n14>

22. Про затвердження Порядку проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова КМУ від 1 серпня 2013 р. № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2013-%D0%BF#Text>

23. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо функціонування внутрішнього контролю у розпорядників бюджетних коштів, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери їх управління: Наказ Міністерства фінансів України від

20 серпня 2025 року № 420. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0420201-25>

24. Про затвердження форми Звіту про стан організації та функціонування внутрішнього контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 22 серпня 2025 року № 427. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Наказ%20від%2022_08_2025%20№%20427.pdf

25. Про затвердження Методики визначення джерел і механізмів фінансового забезпечення публічних інвестиційних проєктів та програм публічних інвестицій: Наказ Міністерства фінансів України від 28 лютого 2025 року № 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0541-25>

26. Звіт про результати аудиту відповідності щодо оцінювання результативності діяльності Секретаріату Кабінету Міністрів України у сфері підготовки та реалізації реформи державного управління. Рахункова палата. Рішення від 10 червня 2025 року № 31-9. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/31-9_2025/Zvit_31-9_2025.pdf

Тема № 8. Бюджетне та податкове регулювання у системі публічних фінансів

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про механізми бюджетного та податкового регулювання у системі публічних фінансів, їх правові засади, принципи та значення для забезпечення фінансової стабільності держави і територіальних громад.

Навчальні питання:

1. Поняття, мета та принципи бюджетного регулювання.
2. Механізми міжбюджетних відносин та фінансового вирівнювання.
3. Поняття, цілі та принципи податкового регулювання.
4. Система податків і зборів.
5. Взаємозв'язок бюджетного та податкового регулювання.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття бюджетного регулювання як системи правових і організаційних заходів, спрямованих на забезпечення збалансованості бюджетної системи та ефективного розподілу фінансових ресурсів між різними рівнями публічної влади. Слід розкрити мету бюджетного регулювання, яка полягає у забезпеченні стабільності бюджетної системи, фінансової самостійності територіальних громад та належного фінансування публічних функцій держави. Доцільно також охарактеризувати основні принципи бюджетного регулювання, серед яких принципи збалансованості, ефективності використання бюджетних коштів, субсидіарності та прозорості бюджетних процесів.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати механізми міжбюджетних відносин, що забезпечують взаємодію між державним бюджетом та місцевими бюджетами. Слід пояснити сутність фінансового вирівнювання, яке спрямоване на забезпечення рівних можливостей територіальних громад у наданні публічних послуг. Доцільно розглянути основні інструменти міжбюджетного регулювання, зокрема міжбюджетні трансферти, дотації, субвенції та інші форми перерозподілу фінансових ресурсів.

При висвітленні третього питання необхідно визначити поняття податкового регулювання як системи правових заходів держави, спрямованих на формування доходної частини бюджету та стимулювання соціально-економічного розвитку. Слід розкрити основні цілі податкового регулювання, зокрема забезпечення стабільного надходження доходів до бюджету, підтримку економічного розвитку та реалізацію соціальної політики держави. Важливо також охарактеризувати принципи податкового регулювання, серед яких принципи справедливості оподаткування, рівності платників податків, економічної обґрунтованості та стабільності податкової системи.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати систему податків і зборів в Україні. Слід визначити поняття податку та збору, їх правову природу та значення у формуванні публічних фінансів. Доцільно розглянути основні види податків і зборів, що

встановлюються податковим законодавством України, а також розмежувати загальнодержавні та місцеві податки і збори.

П'яте питання присвячене аналізу взаємозв'язку бюджетного та податкового регулювання. Необхідно показати, що податкова система є основним джерелом формування доходної частини бюджетів, тоді як бюджетне регулювання визначає напрями використання публічних фінансових ресурсів. Слід також пояснити, що ефективна взаємодія цих механізмів забезпечує фінансову стабільність держави, збалансованість бюджетної системи та належне фінансування публічних функцій ОДВ і місцевого самоврядування.

Індивідуальне завдання

Було затверджено Інструкцію про складання і виконання розпису Державного бюджету України. З'ясуйте, який орган публічної влади затвердив цю інструкцію та у якій правовій формі її прийнято. Визначте також, чи виникає необхідність змінювати таку інструкцію у зв'язку з прийняттям нового закону про Державний бюджет України відповідно до положень Бюджетного кодексу України.

Кейс 1

У червні 2026 року Харківська міська рада з метою збільшення надходжень до місцевого бюджету прийняла рішення «Про встановлення ставок туристичного збору на території Харківської міської територіальної громади». Відповідно до цього рішення було встановлено ставку туристичного збору у розмірі 1,5 % від мінімальної заробітної плати для внутрішнього туризму та 6 % – для в'їзного туризму за кожен добу проживання особи.

Фінансовий департамент міської ради обґрунтував це рішення необхідністю фінансування програм відновлення інфраструктури громади в умовах воєнного стану. Після оприлюднення рішення Мінфін направило офіційний лист до Харківської міської ради, в якому зазначило, що встановлена ставка туристичного збору перевищує граничні розміри, визначені Податковим кодексом України, а саме:

- до 0,5 % – для внутрішнього туризму;
- до 5 % – для в'їзного туризму.

Мінфін звернув увагу, що рішення ОМС повинні відповідати нормам Податкового кодексу України, оскільки ОМС мають право встановлювати лише ті місцеві податки і збори та в тих межах, які визначені законом.

Харківська міська рада відмовилася вносити зміни до рішення, посилаючись на принцип фінансової автономії місцевого самоврядування та необхідність забезпечення фінансової спроможності територіальної громади.

У зв'язку з цим Головне управління Державної податкової служби в Харківській області звернулося до окружного адміністративного суду з позовом про визнання рішення міської ради протиправним та таким, що не відповідає Податковому кодексу України.

Завдання до кейсу 1

1. *Визначте, які повноваження має ОМС щодо встановлення місцевих податків і зборів.*
2. *Чи мала право Харківська міська рада встановити ставки туристичного збору у зазначеному розмірі? Обґрунтуйте відповідь із посиланням на Податковий кодекс України.*
3. *Яку роль відіграє Мінфін у формуванні та реалізації державної податкової політики?*
4. *Чи є обов'язковими для ОМС рекомендації Мінфіну?*
5. *Які принципи публічного управління та податкового права застосовуються у даній ситуації?*
6. *Чи може суд визнати рішення міської ради протиправним? Які правові наслідки такого рішення?*
7. *Які ОДВ мають право контролювати законність рішень ОМС у сфері оподаткування?*

Кейс 2

У 2025 році під час формування місцевих бюджетів в Україні були запроваджені певні особливості регулювання міжбюджетних відносин, зокрема щодо горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

Згідно з положеннями Бюджетного кодексу України, горизонтальне вирівнювання податкоспроможності здійснюється для 1331 бюджету місцевого самоврядування, за винятком бюджетів територій, що перебувають під тимчасовою окупацією, а також бюджетів міст Києва та Севастополя.

Розрахунок податкової спроможності здійснюється на основі очікуваних надходжень податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у 2024 році, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 64 Бюджетного кодексу України, а також з урахуванням абз. 1 п. 60 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України.

Разом із тим, для 107 бюджетів територіальних громад, що перебувають на тимчасово окупованих територіях, міжбюджетні відносини здійснюються як виняток із положень ст. 99 Бюджетного кодексу України.

З метою забезпечення належного фінансування видатків таких бюджетів держава передбачила додаткову дотацію з Державного бюджету України місцевим бюджетам. Розрахунок її обсягу здійснюється на основі звіту про виконання місцевих бюджетів за 2023 рік за видатками загального фонду з урахуванням індексу зростання мінімальної заробітної плати у 2024 році.

Фінансовий ресурс для цього передбачений у складі додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях, що зазнали негативного впливу збройної агресії РФ.

Питання до кейсу 2

1. *Що таке міжбюджетні відносини та які їх основні цілі у системі публічних фінансів?*
2. *У чому полягає горизонтальне вирівнювання податкової спроможності місцевих бюджетів?*
3. *Які норми Бюджетного кодексу України регулюють порядок формування міжбюджетних трансфертів?*
4. *Чому для бюджетів тимчасово окупованих територій у 2025 році застосовується особливий порядок міжбюджетних відносин?*
5. *Які види міжбюджетних трансфертів передбачені Бюджетним кодексом України для підтримки місцевих бюджетів?*
6. *Яке значення має податок на доходи фізичних осіб для формування доходів місцевих бюджетів?*
7. *Які повноваження ОДВ та ОМС реалізуються через систему міжбюджетних трансфертів?*

Кейс 3

У квітні 2026 року Державна казначейська служба України видала наказ «Про затвердження нового порядку здійснення платежів з місцевих бюджетів у період воєнного стану». Відповідно до цього наказу було встановлено нові обмеження щодо проведення платежів розпорядниками бюджетних коштів, зокрема: 1) запроваджено додаткові етапи погодження платежів; 2) встановлено обмеження на фінансування окремих видів видатків; 3) змінено процедуру реєстрації бюджетних зобов'язань.

Наказ було доведено до територіальних органів Казначейства та розпорядників бюджетних коштів для обов'язкового виконання.

Однак Міністерство фінансів України, яке відповідно до законодавства забезпечує формування та реалізацію державної бюджетної політики, повідомило, що цей наказ не був погоджений із Міністерством фінансів і суперечить раніше прийнятому наказу Мінфін щодо порядку казначейського обслуговування бюджетних коштів.

У зв'язку з цим Мінфін направило до Державної казначейської служби України вимогу про скасування наказу як такого, що прийнятий з перевищенням повноважень і порушенням встановленої процедури.

Одна з міських рад Харківської області, якій було відмовлено у проведенні платежу на підставі цього наказу, звернулася до окружного адміністративного суду з позовом про визнання наказу Державної казначейської служби України протиправним та таким, що не підлягає застосуванню.

Завдання до кейсу 3

1. *Визначте, що таке акт органу виконавчої влади та які його юридичні ознаки.*
2. *Яке місце займає наказ Державної казначейської служби України у системі нормативно-правових актів?*
3. *Які повноваження має Державна казначейська служба України щодо прийняття нормативно-правових актів?*
4. *Яка роль Міністерства фінансів України у формуванні та реалізації бюджетної політики та координації діяльності Казначейства?*
5. *Чи має право Державна казначейська служба України приймати акти, які суперечать актам Міністерства фінансів України?*
6. *Які вимоги встановлюються законодавством щодо погодження нормативно-правових актів ЦОВВ?*
7. *Чи може суд визнати наказ Державної казначейської служби України протиправним? Які правові наслідки такого рішення?*
8. *Які принципи діяльності органів виконавчої влади були порушені у даному випадку?*

Основна література

1. Музика-Стефанчук О.А., Якимчук Н.Я. М90 Сучасне фінансове право. Право публічних фінансів: підручник. Київ: АртЕк, 2024. 656 с.
2. Сопільник Р. Л., Ковалів М. В., Проць І.М. Податкове право України : навч. посіб. Львів : СПОЛОМ, 2023. 362 с.
3. Фінансове право. Посібник для підготовки до іспиту / уклад. О. О. Дмитрик, М. І. Дамірчійєв, О. Є. Деменко та ін. ; за ред. Н. А. Маринів ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2025. 234 с.

Додаткова література

4. Іоанно В. В., Нинюк І. І., Яцюк О. Є. Роль державної бюджетної системи в забезпеченні сталого економічного розвитку. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2025. Т. 36 (75). № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/75-2-3>
5. Радіонов Ю. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-55>

Нормативно-правові акти

6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *ВВР України*. 2001. № 37-38. Ст. 189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Офіц. вісник України*. 2010. № 92. Том 1. Ст. 3248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
10. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

11. Про Положення про Міністерство фінансів України: постанова КМУ від 20.08.2014 № 375. *Офіц. вісник України*. 2014. № 69. Ст. 1936.

12. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова КМУ від 6 березня 2019 р. № 227. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF>

13. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: наказ Мінфіну від 24.12.2012 № 1407. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13#Text>

14. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: наказ Мінфіну України від 23.08.2012 № 938. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>

15. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування небюджетних рахунків клієнтів: наказ Мінфіну від 21.07.2014 № 770. *Офіц. вісник України*. 2014. № 65. Ст. 1816.

Тема № 9. Основи земельного права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про земельне право як галузь національного права, що регулює суспільні відносини у сфері використання, охорони та управління земельними ресурсами, а також про систему органів управління у цій сфері та юридичну відповідальність за порушення земельного законодавства.

Навчальні питання:

1. Поняття земельного права та земельних правовідносин.
2. Система і джерела земельного права.
3. Система органів управління у сфері земельних ресурсів.
4. Правовий режим земель.
5. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття земельного права як галузі права, що регулює суспільні відносини, пов'язані з використанням, відтворенням, охороною та управлінням земельними ресурсами. Слід пояснити, що земельні правовідносини виникають між державою, територіальними громадами, юридичними та фізичними особами з приводу володіння, користування і розпорядження земельними ділянками. Доцільно також охарактеризувати основні елементи земельних правовідносин, зокрема їх суб'єктів, об'єктів та змісту.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати систему земельного права як сукупність взаємопов'язаних правових норм, що регулюють різні аспекти використання земель. Слід визначити основні джерела земельного права, серед яких провідне місце займають Конституція України, Земельний кодекс України, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють земельні відносини. Важливо також звернути увагу на роль актів ОМС у регулюванні земельних відносин на місцевому рівні.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати систему органів управління у сфері земельних ресурсів. Доцільно визначити роль Верховної Ради України, КМУ, ЦОВВ, а також ОМС у формуванні та реалізації державної політики у сфері використання і охорони земель. Слід також звернути увагу на повноваження спеціально уповноважених органів у сфері земельних ресурсів та їх функції щодо ведення державного земельного кадастру, контролю за використанням земель та забезпечення раціонального землекористування.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити поняття правового режиму земель та охарактеризувати його основні елементи. Слід пояснити, що правовий режим земель визначає порядок їх використання, охорони та відтворення залежно від цільового призначення. Доцільно розглянути категорії земель відповідно до земельного законодавства,

зокрема, землі сільськогосподарського призначення, землі житлової та громадської забудови, землі природно-заповідного фонду, лісового та водного фонду та інші категорії земель.

П'яте питання присвячене юридичній відповідальності за порушення земельного законодавства. У відповіді необхідно охарактеризувати види юридичної відповідальності, що можуть застосовуватися у разі порушення земельно-правових норм, зокрема дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність. Доцільно також звернути увагу на значення юридичної відповідальності як важливого механізму забезпечення законності у сфері використання та охорони земельних ресурсів.

Індивідуальні аналітичні завдання

1. Підготуйте аналітичну роботу, у якій розкрийте правову природу права приватної власності на землю та проаналізуйте порядок його набуття і державної реєстрації відповідно до Конституції України, Земельного кодексу України та законодавства про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно. Необхідно охарактеризувати повноваження суб'єктів публічного адміністрування у сфері державної реєстрації прав на земельні ділянки, зокрема ОДВ, ОМС, державних реєстраторів і нотаріусів. У роботі слід визначити механізми контролю за законністю реєстрації права власності на землю, можливі порушення у цій сфері та способи їх запобігання. Наведіть приклади із практики застосування земельного законодавства або судової практики та сформулюйте висновки щодо значення державного контролю у забезпеченні законності набуття права приватної власності на землю.

2. Підготуйте аналітичну роботу, у якій розкрийте правовий режим земель сільськогосподарського призначення та особливості їх використання відповідно до Земельного кодексу України та інших нормативно-правових актів. Проаналізуйте систему державного регулювання у сфері використання і охорони сільськогосподарських земель, визначте повноваження ОДВ та ОМС у цій сфері. У роботі необхідно показати роль публічного управління у забезпеченні раціонального використання земельних ресурсів, збереженні родючості ґрунтів та дотриманні вимог земельного законодавства. Наведіть приклади механізмів державного контролю за використанням земель сільськогосподарського призначення та сформулюйте висновки щодо ефективності сучасної системи державного регулювання у цій сфері.

Кейс

У травні 2026 року Чугуївська міська рада Харківської області прийняла рішення про передачу земельної ділянки площею 12 га із земель державної власності у комунальну власність територіальної громади з метою подальшого розміщення індустріального парку та залучення інвестицій.

На підставі цього рішення міська рада звернулася до Головного управління Держгеокадастру у Харківській області з клопотанням про погодження передачі земельної ділянки відповідно до вимог земельного законодавства.

Головне управління Держгеокадастру після розгляду документів відмовило у погодженні передачі земельної ділянки, посилаючись на те, що частина цієї ділянки перебуває у користуванні державного підприємства та що відомості про межі ділянки внесені до Державного земельного кадастру з технічними неточностями.

При цьому Держгеокадастр не надав детального обґрунтування відмови та не запропонував шляхів усунення виявлених недоліків.

Чугуївська міська рада вважає, що така відмова є необґрунтованою та порушує право територіальної громади на управління землями відповідно до законодавства України. Міська рада звернулася до окружного адміністративного суду з позовом про визнання дій Головного управління Держгеокадастру протиправними та зобов'язання повторно розглянути клопотання.

Завдання до кейсу

1. *Визначте повноваження ОМС у сфері розпорядження земельними ресурсами.*
2. *Які повноваження має Головне управління Держгеокадастру у сфері регулювання земельних відносин?*

3. Чи має право Держгеокадастр відмовити у погодженні передачі земельної ділянки? За яких умов така відмова є правомірною?
4. Які вимоги встановлюються законодавством щодо обґрунтованості рішень суб'єктів владних повноважень?
5. Які принципи адміністративної процедури повинні бути дотримані у даній ситуації?
6. Які способи захисту прав має ОМС у разі неправомірних дій Держгеокадастру?
7. Який суд уповноважений розглядати цей спір і який порядок його розгляду?
8. Які правові наслідки може мати визнання судом дій Держгеокадастру протиправними?

Основна література

1. Земельне право: підручник. 3-тє вид., допов. і перероб.; за ред. М. В. Шульги. Харків: Юрайт, 2023. 592 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4fmb_pravo/Zemelne-pravo.Shudha_2023.pdf
2. Корнєєв Ю. В. Земельне право України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2025. 216 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/zemelne-pravo-ukrani-navchalniy-posbnik.pdf>

Додаткова література

3. Рибалко К. М. Модернізація системи публічного управління землями сільськогосподарського призначення в Україні в умовах невизначеності перемир'я: монографія. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»; Харків: Право, 2025. 288 с.
4. Посібник для підготовки до іспиту із земельного права: навчальний посібник / Д. В. Санніков, М. В. Шульга, В. І. Гордєєв та ін. Харків: Право, 2021. 376 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?download_id=1416&product_id=4385&route=product%2Fproduct%2Fdownload

Нормативно-правові акти

5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
8. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
9. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text>
10. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15#Text>
11. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>
12. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
13. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>
14. Про оцінку земель: Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>

Тема № 10. Основи кримінального права

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про кримінальне право як галузь публічного права, його основні поняття, принципи та інститути, а також про підстави кримінальної відповідальності та систему кримінальних

покарань.

Навчальні питання:

1. Кримінальне право: мета, завдання.
2. Злочин: поняття, ознаки; склад злочину.
3. Вина, форми вини.
4. Злочини проти особи.
5. Злочини проти власності.
6. Злочини у сфері службової діяльності.
7. Покарання: мета, види; призначення покарання.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття кримінального права як галузі права, що встановлює підстави кримінальної відповідальності, визначає, які суспільно небезпечні діяння визнаються злочинами, та передбачає види покарань за їхнє вчинення. Слід охарактеризувати основні завдання кримінального права, які полягають у захисті прав і свобод людини, власності, громадського порядку, конституційного ладу держави та інших суспільних цінностей від злочинних посягань. Доцільно також розкрити основні категорії кримінального права, зокрема поняття злочину, покарання, кримінальної відповідальності та інших ключових правових інститутів.

Розкриваючи друге питання, необхідно визначити поняття злочину як суспільно небезпечного винного діяння, передбаченого кримінальним законом, за вчинення якого передбачено кримінальну відповідальність. Слід охарактеризувати основні ознаки злочину, серед яких суспільна небезпечність, протиправність, винність та караність. Необхідно також пояснити поняття складу злочину та його основні елементи: об'єкт злочину, об'єктивну сторону, суб'єкт злочину та суб'єктивну сторону.

При висвітленні третього питання необхідно розкрити поняття вини як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони злочину. Слід охарактеризувати основні форми вини, зокрема умисел та необережність, а також визначити їх різновиди. Доцільно пояснити значення встановлення вини для притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Четверте питання присвячене характеристиці злочинів проти особи. У відповіді слід визначити їх поняття та охарактеризувати основні види таких злочинів, які посягають на життя, здоров'я, честь, гідність, свободу та інші особисті немайнові блага людини. Важливо підкреслити, що захист прав і свобод людини є одним із основних завдань кримінального права.

Розкриваючи п'яте питання, необхідно охарактеризувати злочини проти власності. Слід пояснити їх сутність та значення для забезпечення економічної стабільності суспільства. Доцільно розглянути основні види таких злочинів, зокрема крадіжку, грабіж, розбій, шахрайство та інші протиправні посягання на майно.

При висвітленні шостого питання необхідно охарактеризувати злочини у сфері службової діяльності. Слід визначити їх особливості та пояснити, що вони пов'язані з неправомірним використанням службових повноважень посадовими особами. Доцільно розглянути основні види таких злочинів, зокрема зловживання владою або службовим становищем, службову недбалість, одержання неправомірної вигоди та інші правопорушення у сфері службової діяльності.

Сьоме питання присвячене інституту покарання у кримінальному праві. У відповіді необхідно визначити поняття покарання, його мету та значення для забезпечення правопорядку. Слід охарактеризувати основні види кримінальних покарань, передбачених законодавством, а також принципи призначення покарання судом. Важливо також звернути увагу на те, що покарання має на меті не лише покарання винної особи, а й її виправлення та запобігання вчиненню нових злочинів.

Кейс

У квітні 2026 року начальник одного з відділів Харківської районної військової

адміністрації, Петренко Андрій Миколайович, відповідав за організацію закупівель матеріалів для будівництва фортифікаційних споруд та укриттів для цивільного населення за рахунок коштів державного бюджету та міжнародної фінансової допомоги.

Під час виконання службових обов'язків Петренко уклав договір від імені військової адміністрації з ТОВ «Будресурс-2025» на суму 18 млн грн без проведення відкритої процедури закупівлі та без належного обґрунтування застосування переговорної процедури.

У подальшому було встановлено, що зазначене підприємство фактично не мало необхідних ресурсів для виконання робіт, а його керівником є близький родич посадової особи військової адміністрації. Частина бюджетних коштів була перерахована на рахунок підприємства, однак роботи виконані не були.

За результатами перевірки Державної аудиторської служби України матеріали були передані до правоохоронних органів, які внесли відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення.

Посадову особу військової адміністрації було тимчасово відсторонено від виконання службових обов'язків, а слідчим органом розпочато досудове розслідування.

Завдання до кейсу

1. *Визначте, чи є начальник відділу військової адміністрації суб'єктом службового злочину відповідно до Кримінального кодексу України.*
2. *Які ознаки злочину у сфері службової діяльності проявляються у даній ситуації?*
3. *Які саме статті Кримінального кодексу України можуть бути застосовані у цьому випадку?*
4. *Чи є укладення договору без проведення встановленої процедури закупівлі порушенням законодавства?*
5. *Які органи мають право проводити розслідування таких злочинів?*
6. *Які заходи забезпечення кримінального провадження можуть бути застосовані до посадової особи?*
7. *Які правові наслідки можуть настати для посадової особи у разі доведення її вини?*

Основна література

1. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях): навчальний посібник / О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Ємельянов та ін.; за заг. ред. Ю. В. Орлова; МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків: ХНУВС. 2023. 520 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/16894>
2. Тютюгін В. І. Кримінальне право України (Загальна та Особлива частини) : посіб. для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання / В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. – 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2023. 352 с. chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcgiclfndmkaj/https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4789&download_id=1621

Додаткова література:

3. Злочинність в Україні: сучасний стан та погляд у майбутнє : матеріали заоч. наук.-практ. круглого столу (6 трав. 2025 р.) : електрон. наук. вид. Харків : Право, 2025. 194 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178617035>.
4. Петков В.П. Службове підроблення у кримінальному праві України: теоретичні та практичні аспекти. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 335–343. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.45>
5. Погорецький М.А. Верховенство права у кримінальному процесуальному доказуванні: методологія та практика застосування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. № 3. С. 275–299.
6. Погорецький М.А. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2025. 376 с.
7. Тичина Д. М. Особливості кримінальної відповідальності службових осіб

юридичних осіб приватного права за корупційні злочини у сфері службової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Вип. 89. Ч. 3. С. 281–287.*

Нормативно-правові акти

8. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

9. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.*

10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Верховна Рада України: Закон від 13 квітня 2012 року. *Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.*

2.2. Розділ 2. Суб'єкти та інструменти здійснення публічного адміністрування

Тема № 11. Органи виконавчої влади у системі публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про систему органів виконавчої влади України, їхнє місце у системі публічного адміністрування, компетенцію та особливості функціонування на центральному і територіальному рівнях.

Навчальні питання:

1. Місце органів виконавчої влади у системі публічного адміністрування.
2. Кабінет Міністрів України як суб'єкт формування і реалізації державної політики.
3. Центральні органи виконавчої влади: міністерства, служби, агентства, інспекції. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.
4. Місцеві державні адміністрації як суб'єкти реалізації державної політики на територіальному рівні. Військові адміністрації в умовах воєнного стану.
5. Територіальні органи центральних органів виконавчої влади.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити місце органів виконавчої влади у системі публічного адміністрування. Слід зазначити, що виконавча влада є однією з гілок державної влади, яка забезпечує реалізацію законів, здійснює управлінську діяльність та реалізує державну політику у різних сферах суспільного життя. Доцільно охарактеризувати систему органів виконавчої влади, їхню ієрархічну побудову та взаємодію з іншими суб'єктами публічної влади, зокрема органами законодавчої влади та місцевого самоврядування.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати КМУ як вищий орган у системі виконавчої влади. Слід визначити його правовий статус, основні повноваження та роль у формуванні і реалізації державної політики. Важливо також звернути увагу на функції КМУ щодо забезпечення виконання законів, координації діяльності ЦОВВ, розроблення та реалізації державних програм розвитку, а також здійснення управління у сфері економіки, фінансів, соціальної політики та інших сферах.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати систему ЦОВВ. Слід розглянути особливості правового статусу міністерств, які забезпечують формування державної політики у відповідних сферах, а також служб, агентств та інспекцій, що здійснюють реалізацію державної політики та виконують спеціалізовані управлінські функції. Окрему увагу слід приділити центральним органам виконавчої влади зі спеціальним статусом, які мають особливий порядок утворення та діяльності.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати місцеві державні адміністрації як органи виконавчої влади, що забезпечують реалізацію державної політики на регіональному та районному рівнях. Слід визначити їхні основні повноваження, функції та роль у взаємодії з ОМС. Окрему увагу необхідно приділити військовим адміністраціям, які

утворюються в умовах воєнного стану та здійснюють управління на відповідних територіях з метою забезпечення оборони держави, громадської безпеки та стабільності функціонування органів публічної влади.

При відповіді на п'яте питання необхідно охарактеризувати територіальні органи ЦОВВ, які створюються для реалізації державної політики на місцевому рівні. Слід визначити їх правовий статус, повноваження та роль у забезпеченні виконання законодавства, реалізації державних програм і наданні адміністративних послуг населенню. Важливо також звернути увагу на взаємодію територіальних органів ЦОВВ з місцевими державними адміністраціями та ОМС.

Творче завдання

Підготуйте есе на тему: «Система органів публічної влади в Україні: конституційні засади, повноваження та взаємодія законодавчої, виконавчої, судової влади, Президента України».

У роботі необхідно:

- 1) розкрити поняття та ознаки публічної влади;
- 2) охарактеризувати структуру системи органів публічної влади в Україні;
- 3) визначити правовий статус і повноваження:

Верховної Ради України;

Президента України;

КМУ та інших органів виконавчої влади;

судової влади;

- 4) проаналізувати принцип поділу влади та систему стримувань і противаг;

- 5) сформулювати власні висновки щодо ефективності функціонування системи публічної влади в Україні.

публічної влади в Україні.

Вимоги до оформлення: обсяг: 3–5 сторінок; шрифт: Times New Roman, 14 pt; інтервал: 1,5; обов'язкове використання нормативно-правових актів; список використаних джерел (не менше 5).

Рекомендована структура есе

1. Вступ (значення системи органів публічної влади та принципу поділу влади)
2. Основна частина
 - 1) поняття та принципи організації публічної влади;
 - 2) характеристика законодавчої влади;
 - 3) характеристика виконавчої влади;
 - 4) характеристика судової влади;
 - 5) правовий статус Президента України;
 - 6) взаємодія органів публічної влади.
3. Висновки
4. Список використаних джерел

Рекомендації щодо підготовки есе

1. Проаналізуйте закони України, зокрема: «Про Кабінет Міністрів України»; «Про центральні органи виконавчої влади»; «Про місцеве самоврядування в Україні»; «Про судоустрій і статус суддів».

2. Розкрийте принцип поділу влади та систему стримувань і противаг.

3. Наведіть приклади взаємодії органів публічної влади.

Індивідуальне завдання 1

Підготувати аналітичний огляд діяльності міністерства (на вибір здобувачів освіти) за такою структурою:

- 1) правовий статус міністерства та його місце у системі органів виконавчої влади;
- 2) основні повноваження та функції;
- 3) види нормативно-правових актів, які видає міністерство;
- 4) організаційна структура та порядок діяльності міністерства.

Індивідуальне завдання 2

Проаналізувати одну постанову КМУ (на вибір здобувача освіти) та визначити:

- 1) правову підставу її прийняття;
- 2) предмет правового регулювання;
- 3) юридичну силу постанови у системі нормативно-правових актів;
- 4) коло суб'єктів, на яких поширюється її дія;
- 5) юридичні наслідки її прийняття та застосування.

Основна література

1. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін. ; за загальною редакцією В. Галуцька, В. Фелика. 5-те видання. Одеса: Юридика. 2025. 700 с.
2. Конституційне право України: підручник. Вид. 11-те, переробл. і доповн. Ужгород: РІК-У. 2023. 536 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf
3. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

4. Пузирний В. Я. Ф. Особливості функціонування та правового регулювання діяльності органів державної виконавчої влади в умовах воєнного стану. *Нове українське право*. 2025. № 6. С. 96–101.
5. Теплюк М. О., Ющик О. І. Проблема взаємодії принципів єдності та поділу державної влади. *Право України*. 2023. № 11. С. 58-67. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001452308>
6. Токар М. Ю., Готра М. В., Машкаринець В. Ю. Механізми координації дій державних та недержавних суб'єктів управління під час повоєнного відновлення України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2024_4_10
7. Філіппова В., Лопушинський І., Ключевський В. Реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні: нові законодавчі ініціативи. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2025. № 1(2 (93)). С. 378–386.

Нормативно-правові акти

8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // ВВР України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
10. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
11. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
12. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
13. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
14. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 3 лютого 2015 року № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>
15. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
16. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова

Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-п#Text>

17. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п#Text>

Тема № 12. Органи місцевого самоврядування у системі публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про місцеве самоврядування як важливу складову системи публічного адміністрування, його принципи, організаційну структуру та повноваження органів місцевого самоврядування у сфері публічного управління.

Навчальні питання:

1. Місцеве самоврядування як форма здійснення публічного адміністрування на місцевому рівні.
2. Основні принципи організації та функціонування місцевого самоврядування.
3. Система суб'єктів місцевого самоврядування: територіальна громада, місцеві ради, їхні виконавчі органи.
4. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері публічного управління.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття місцевого самоврядування як права та реальної здатності територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Слід зазначити, що місцеве самоврядування є важливою формою здійснення публічної влади на місцевому рівні та забезпечує участь населення у вирішенні питань розвитку відповідних територій. Доцільно також звернути увагу на роль місцевого самоврядування у системі публічного адміністрування та його значення для розвитку демократичних інститутів держави.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати основні принципи організації та функціонування місцевого самоврядування. Доцільно розглянути принципи народовладдя, законності, самостійності територіальних громад, поєднання місцевих і державних інтересів, підзвітності та відповідальності ОМС перед територіальною громадою. Важливо також звернути увагу на принципи децентралізації влади та субсидіарності, які визначають розподіл повноважень між державою і територіальними громадами.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати систему суб'єктів місцевого самоврядування. Слід визначити поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Доцільно також розглянути місцеві ради як представницькі органи територіальних громад, а також їх виконавчі органи, які забезпечують реалізацію рішень рад та здійснюють управлінську діяльність у різних сферах місцевого життя.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати повноваження ОМС у сфері публічного управління. Слід звернути увагу на власні та делеговані повноваження ОМС, зокрема у сферах соціально-економічного розвитку, управління комунальною власністю, житлово-комунального господарства, благоустрою територій, освіти, охорони здоров'я та інших напрямів місцевого значення. Важливо також показати роль ОМС у забезпеченні надання публічних послуг населенню та реалізації державної політики на місцевому рівні.

Індивідуальне завдання

Підготуйте аналітичну роботу на тему «Реалізація повноважень органів місцевого самоврядування у сфері публічного управління». Оберіть одну із сфер реалізації повноважень органів місцевого самоврядування (наприклад: освіта, соціальний захист, житлово-комунальне господарство, благоустрій, земельні відносини, містобудування, охорона здоров'я, транспорт, екологія тощо) та виконайте такі завдання:

1. Охарактеризуйте повноваження ОМС у обраній сфері публічного управління.
2. Визначте, з якими ОДВ або іншими суб'єктами публічного управління ОМС взаємодіють під час реалізації цих повноважень.
3. Проаналізуйте правові підстави такої взаємодії, зазначивши відповідні нормативно-правові акти (наприклад, Конституцію України, закони України, постанови КМУ інші акти).
4. Поясніть, у яких формах та інструментах публічного адміністрування відбувається ця взаємодія (прийняття актів, укладення договорів, реалізація програм, контрольні заходи тощо).
5. Сформулюйте висновки щодо ролі ОМС у реалізації публічної політики в обраній сфері.

Обсяг роботи: 3–4 сторінки.

Форма виконання: письмова аналітична робота з посиланням на нормативно-правові акти.

Основна література

1. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : навчально-методичний посібник / уклад.: С. С. Серьогіна, І. І. Бодрова, В. О. Величко та ін. Харків : Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2024. 98 с. URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/item/347-derzhavne-budivnytstvo-i-mistseve-samovriaduvannia-v-ukraini.html>
2. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Нормативно-правові акти

3. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
5. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14>
6. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2493-14>
7. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=93-15>
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
9. Про міжнародне територіальне співробітництво України : Закон України від 24.04.2024 № 3668-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-20#Text>
10. Про затвердження Положення про Міністерство розвитку громад та територій України : постанова КМУ від 30.06.2015 № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-п#Text>
11. Деякі питання реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнного стану і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі : постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2025 року № 1748. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1748-2025-%D0%BF#Text>

Тема 13. Інші учасники публічного адміністрування та делегування повноважень

1. Участь установ, організацій та інших суб'єктів публічного сектору у здійсненні публічного адміністрування.
2. Юридичні особи публічного сектору, що забезпечують реалізацію публічної політики у сферах освіти, охорони здоров'я, науки, культури та соціального захисту.
3. Публічні фонди та інші організації у системі публічного управління.
4. Делегування управлінських повноважень: сутність, правові форми та значення для організації публічного адміністрування.

Кейс

У місті Н. функціонує заклад професійної освіти – Центр професійної освіти, засновником якого є міська рада. У закладі навчається значна кількість здобувачів освіти з числа ВПО.

З метою соціальної підтримки таких здобувачів освіти міська рада ухвалила рішення про запровадження програми безкоштовного харчування для здобувачів освіти з числа ВПО, фінансування якої здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету.

Для реалізації цієї програми директор закладу професійної освіти видав наказ про організацію безкоштовного харчування, створив комісію з перевірки документів, що підтверджують статус ВПО, та доручив бухгалтерії вести облік використання бюджетних коштів. Заклад освіти організував закупівлю послуг харчування відповідно до законодавства про публічні закупівлі та уклав договір з підприємством, яке забезпечує постачання продуктів і приготування харчування.

Заклад професійної освіти щомісяця подає звіт про використання бюджетних коштів до департаменту освіти міської ради. Управління освіти здійснює контроль за виконанням програми, а органи державного фінансового контролю можуть проводити перевірки щодо дотримання вимог бюджетного законодавства. Для підтвердження статусу ВПО заклад освіти взаємодіє з органами соціального захисту населення.

Разом із тим під час реалізації програми виникла проблемна ситуація: кілька здобувачів освіти подали заяви на отримання безкоштовного харчування, однак комісія закладу відмовила їм у включенні до списків, мотивуючи це відсутністю підтвердження статусу ВПО в реєстрі, хоча здобувачі освіти надали довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Здобувачі освіти звернулися зі скаргою до управління освіти міської ради, вважаючи, що їх право на участь у програмі соціальної підтримки було порушено.

Питання до кейсу

1. *Які інструменти публічного адміністрування використовує заклад професійної освіти для реалізації програми безкоштовного харчування здобувачів освіти з числа ВПО?*
2. *Які правові та організаційні акти може видавати керівник закладу освіти для виконання рішення ОМС?*
3. *Яким чином заклад професійної освіти взаємодіє з органами виконавчої влади та ОМС у процесі реалізації цієї соціальної програми?*
4. *Які механізми фінансового контролю можуть застосовуватися щодо використання коштів місцевого бюджету, виділених на харчування здобувачів освіти?*
5. *Чи є правомірною відмова закладу освіти у включенні здобувачів освіти до програми безкоштовного харчування та які способи захисту прав здобувачів освіти можуть бути використані у цій ситуації?*

Основна література

1. Адміністративне право : навчально-методичний посібник / уклад. І. В. Ковбас, П. І. Крайній, Л. І. Вдовічена та ін. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2025.
2. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. О. В. Кузьменко, В. Г. Чорної. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 700 с.
3. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

4. Безверхнюк Т., Ємельянов В., Хаджирадева С. Інституційна спроможність територіальних громад до проєктної діяльності у сфері гуманітарного реагування. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2025. № 27. 230-255.
5. Биков О. М., Куракін Д. Д. Правове регулювання юридичних осіб публічного права. *Legal Bulletin*. 2025. С. 40–44.
6. Голобородько Г. Делегування повноважень як інструмент інноваційного розвитку організації. *Економіка та суспільство*. 2024. URL:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4480>

7. Красилюк В.Ф. Інституційна спроможність деокупованих територіальних громад в умовах постконфліктної трансформації. *Політичне життя*. 2025. (Лип 2025). С. 42–49. DOI:<https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.2.5>.

8. Москаленко А. М. Моральна регуляція діяльності управлінців закладами освіти: структура та особливості. *Академічні візії*. 2025. № 39.

9. Піддубна В. Поняття юридичної особи публічного права в доктрині і законодавстві Грузії та України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 272–277.

10. Піддубна В. Правові підходи до поняття держави як юридичної особи публічного права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 313–318.

Нормативно-правові акти

11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

12. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>

13. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

14. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

15. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

16. Про професійну освіту : Закон України від 21 серпня 2025 року № 4574-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text>

17. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1882-20?utm_source=chatgpt.com#Text

18. Про затвердження Порядку проведення моніторингу рівня безпеки об'єктів критичної інфраструктури: постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2022 р. № 821. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/821-2022-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com#Text

19. Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки : розпорядження КМУ від 21.07.2021 № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р#Text>

20. План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2022–2025 роки : розпорядження КМУ від 21.07.2021 № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-р#n199>

21. Про схвалення Концепції національної системи стратегічного планування : розпорядження КМУ від 13.08.2025 № 853-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2025-р#Text>

22. Порядок погодження проєктів угод про міжнародне територіальне співробітництво : наказ Мінрегіону від 29.01.2025 № 120 (зареєстр. у Мін'юсті 17.02.2025 № 236/43642). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0236-25#Text>

23. У справі про управління державними корпоративними правами у нафтовій галузі: Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 7-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-05#Text>

Тема № 14. Публічна служба у системі публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про публічну службу як інституційний елемент системи публічного адміністрування, правовий статус публічних службовців, принципи функціонування публічної служби та механізми забезпечення її ефективності і доброчесності.

Навчальні питання:

1. Поняття та значення публічної служби.
2. Державні та муніципальні службовці як носії управлінських повноважень.
3. Основні принципи організації та функціонування публічної служби.
4. Роль публічних службовців у реалізації управлінських рішень.
5. Запобігання корупційним проявам у публічній службі.
6. Особливості функціонування публічної служби в умовах воєнного стану.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття публічної служби як професійної діяльності осіб, які займають посади в ОДВ та ОМС і здійснюють функції держави або територіальної громади. Слід пояснити значення публічної служби для забезпечення ефективного функціонування системи публічного адміністрування, реалізації державної політики та надання публічних послуг населенню.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати державних та муніципальних службовців як носіїв управлінських повноважень. Слід визначити їх правовий статус, основні права та обов'язки, а також особливості проходження державної служби та служби в ОМС. Доцільно також звернути увагу на вимоги до професійної підготовки, компетентності та етичної поведінки публічних службовців.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати основні принципи організації та функціонування публічної служби. Серед них слід виділити принципи законності, професіоналізму, політичної неупередженості, відкритості, підзвітності та добросовісності. Важливо також звернути увагу на принципи рівного доступу до публічної служби та забезпечення ефективності управлінської діяльності.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити роль публічних службовців у реалізації управлінських рішень. Слід зазначити, що саме публічні службовці забезпечують практичне виконання державної політики, організовують реалізацію нормативно-правових актів, готують проекти управлінських рішень та здійснюють управлінські функції у відповідних сферах публічного управління.

П'яте питання присвячене запобігання корупційним проявам у публічній службі. У відповіді необхідно охарактеризувати основні механізми протидії корупції, зокрема встановлення обмежень та заборон для публічних службовців, декларування майна і доходів, контроль за дотриманням антикорупційного законодавства та діяльність уповноважених органів у сфері запобігання корупції.

При розгляді шостого питання необхідно звернути увагу на особливості функціонування публічної служби в умовах воєнного стану. Слід охарактеризувати зміни у режимі діяльності органів публічної влади, особливості проходження служби, підвищені вимоги до організації управлінської діяльності та відповідальності посадових осіб у період дії особливого правового режиму. Важливо також підкреслити роль публічних службовців у забезпеченні стабільного функціонування державних інституцій та підтриманні правопорядку в умовах воєнного стану.

Кейс 1

Державний службовець категорії «Б», який працює начальником відділу в обласній державній адміністрації, подав декларацію за попередній рік із порушенням встановленого строку. Під час автоматичної перевірки декларації Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) встановило, що службовець не зазначив у декларації інформацію про автомобіль, який перебуває у користуванні членів його сім'ї.

Після отримання повідомлення від НАЗК керівник державного органу ініціював службову перевірку, оскільки несвоєчасне подання декларації та подання недостовірних відомостей можуть бути підставою для притягнення державного службовця до юридичної відповідальності. Сам державний службовець пояснив, що автомобіль не був зазначений у декларації через те, що він не є його власником, а строк подання декларації був пропущений через технічні проблеми з доступом до електронної системи.

У зв'язку з цим виникло питання про правовий статус державного службовця, його обов'язки у сфері фінансового контролю та порядок притягнення до відповідальності за порушення вимог антикорупційного законодавства.

Питання до кейсу 1

1. Який правовий статус державного службовця у системі публічного адміністрування та які основні ознаки характеризують цю категорію осіб?
2. Якими нормативно-правовими актами регулюються права та обов'язки державних службовців, зокрема у сфері фінансового контролю та декларування доходів?
3. Які обов'язки державного службовця щодо подання декларації встановлює антикорупційне законодавство України?
4. Які повноваження має НАЗК щодо перевірки декларацій державних службовців?
5. Які види юридичної відповідальності можуть наставати за несвоєчасне подання декларації або подання недостовірних відомостей?
6. Які процедури можуть застосовуватися у державному органі для перевірки дотримання державними службовцями вимог законодавства про запобігання корупції?

Кейс 2

Громадянин України Іваненко О.О. протягом 20 років проходив службу в системі МВС, обіймаючи посади в різних органах внутрішніх справ. Після звільнення зі служби він не набув права на пенсію відповідно до законодавства про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб.

Через певний час Іваненко О.О. був призначений на посаду начальника відділу в виконавчому органі міської ради, яка належить до посад служби в ОМС. На цій посаді він пропрацював 10 років, після чого звернувся до органів Пенсійного фонду України з питанням про призначення пенсії як особа, що має стаж публічної служби.

Під час розгляду документів виникло питання щодо зарахування до стажу публічної служби періоду служби в органах внутрішніх справ, а також щодо можливості підсумовування такого стажу зі стажем служби в ОМС.

Відповідно до законодавства України стаж державної служби та служби в ОМС враховується при визначенні права на пенсію окремих категорій публічних службовців, однак порядок зарахування окремих видів служби може відрізнятися залежно від правового статусу посади.

Питання до кейсу 2

1. Чи може служба в органах внутрішніх справ бути зарахована до стажу публічної служби?
2. Чи підсумовується стаж служби в МВС та стаж служби в ОМС при визначенні права на пенсію?
3. Якими нормативно-правовими актами регулюється порядок обчислення стажу державної служби та служби в ОМС?
4. Чи є у громадянина Іваненка О.О. достатній стаж для виходу на пенсію публічного службовця, якщо загальний стаж служби становить 30 років?
5. Який ОДВ приймає рішення про призначення пенсії у такій ситуації?

Основна література

1. Гончарук Н. Т., Сорокіна Н. Г. Публічна служба: навчальний наочний посібник. Дніпро: ГРАНІ. 2023. URL: https://palsg.nmu.org.ua/ua/literature/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1_%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0_%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BA,%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf

2. Лекційні матеріали до тренінгового навчального курсу для працівників державних органів та посадових осіб місцевого самоврядування «ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБИГАННЯ КОРУПЦІЇ». URL: <https://www.spfu.gov.ua/userfiles/files/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%20%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D1%83%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8.pdf>
3. Новації законодавства про службу в органах місцевого самоврядування : навчально-практичний посібник / за підтримки Ради Європи та Асоціації міст України. Київ, 2024. URL: <https://nads.gov.ua/news/u-nads-prezentuvaly-posibnyk-pro-novatsii-zakonodavstva-pro-sluzhbu-v-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia>
4. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

Додаткова література

5. Ващенко К. Основи професійної публічної служби: монографія. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 540 с.
6. Посібник з вирішення дилем на робочому місці у державному секторі. Звіт CIDS № 1/2025. Осло, Норвегія : Центр з питань доброчесності в оборонному секторі, 2025. 15 с.
7. Федчишин С. А. Деякі проблеми кадрового забезпечення органів державної влади на деокупованих територіях України: контекст державної служби. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2022. Вип. 43. С. 39-51.
8. Федчишин С. А. Дисциплінарні проступки посадових осіб дипломатичної служби: пропозиції щодо вдосконалення законодавства України. *Право України*. 2023. Вип. 12. С. 62-72.
9. Федчишин С. А. Правообмеження державних службовців щодо партійної належності: українська модель в умовах впровадження європейських стандартів. *Ампаро*. 2022. Спец. випуск. Т. 2. С. 123-129.
10. Хавронюк М. Дисциплінарна відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення : монографія. Київ : Дакор, 2025. 320 с.

Міжнародні і національні нормативно-правові акти

11. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом : від 8 листопада 1990 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_029
12. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією : від 27 січня 1999 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 47–48. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : від 31 жовтня 2003 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
14. Директива 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі : від 3 травня 2014 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32014L0042>
15. Про оперативну-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
16. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-

XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

17. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

18. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

19. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

20. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

21. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

22. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

23. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 6. Ст. 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>

24. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX.

25. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 2 травня 2023 року № 3077-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

26. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад : постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 171. *Офіційний вісник України*. 2015. № 28. Ст. 812.

27. Про затвердження Порядку обчислення стажу державної служби : постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 року № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2016-п#Text>

28. Деякі питання організації роботи державних службовців та працівників державних органів у період воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2022 року № 440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2022-п#Text>

29. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 року № 500. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-п#Text>

30. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 5 серпня 2016 року № 158. *Офіційний вісник України*. 2016. № 74. Ст. 2493.

31. Методологія проведення антикорупційної експертизи : наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 20 жовтня 2020 року № 470/20.

32. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо функціонування внутрішнього контролю у розпорядників бюджетних коштів : наказ Міністерства фінансів України від 20 серпня 2025 року № 420.

33. Методичні рекомендації щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» : затверджено Національним агентством з питань запобігання корупції від 21 жовтня 2022 року № 13. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua>

34. Роз'яснення № 4 щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану : Національне агентство з питань запобігання корупції від 7 березня 2022 року. URL: <https://nazk.gov.ua>

Тема № 15. Публічне уповноваження, правонаступництво та участь приватних осіб у публічному адмініструванні

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння механізмів делегування публічних повноважень, правонаступництва у діяльності суб'єктів публічного адміністрування та форм участі приватних осіб у реалізації публічних функцій.

Навчальні питання:

1. Поняття та правова природа публічного уповноваження у системі публічного адміністрування.
2. Форми та способи наділення суб'єктів повноваженнями у сфері публічного управління.
3. правонаступництво у діяльності суб'єктів публічного адміністрування та його значення для безперервності управління.
4. Участь приватних осіб у реалізації публічних функцій та виконанні управлінських завдань.
5. Забезпечення прав і законних інтересів осіб у відносинах з публічною адміністрацією.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття публічного уповноваження як правового механізму наділення певного суб'єкта владними управлінськими повноваженнями для виконання функцій публічної адміністрації. Слід звернути увагу на те, що публічне уповноваження є важливим інструментом організації діяльності системи публічного адміністрування та забезпечує реалізацію управлінських функцій держави і територіальних громад. Доцільно також розглянути підстави наділення повноваженнями, які визначаються Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати форми і способи наділення суб'єктів владними повноваженнями. Слід пояснити, що повноваження можуть надаватися безпосередньо законом, актами органів публічної влади або шляхом делегування. Доцільно звернути увагу на особливості делегування повноважень між ОДВ, ОМС, а також на можливість виконання окремих публічних функцій іншими суб'єктами.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати правонаступництво у діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Слід пояснити, що правонаступництво виникає у випадках реорганізації, ліквідації або зміни компетенції органів публічної влади. Важливо підкреслити, що правонаступництво забезпечує безперервність виконання публічних функцій, збереження прав і обов'язків органів влади та стабільність управлінських процесів.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити форми участі приватних осіб у реалізації публічних функцій. Слід зазначити, що у сучасній системі публічного адміністрування приватні особи можуть брати участь у виконанні окремих управлінських завдань, наданні публічних послуг або реалізації публічних програм. Доцільно звернути увагу на можливість укладення адміністративних договорів, участь приватних суб'єктів у виконанні делегованих повноважень та інші форми співпраці між публічною адміністрацією і приватним сектором.

П'яте питання присвячене забезпеченню прав і законних інтересів осіб у відносинах з публічною адміністрацією. У відповіді необхідно підкреслити значення принципів верховенства права, законності, пропорційності та відкритості у діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Слід також звернути увагу на механізми захисту прав осіб у взаємодії з органами публічної влади, зокрема адміністративні процедури, можливість оскарження управлінських рішень та судовий контроль за діяльністю публічної адміністрації.

Кейс

У травні 2026 року Кабінет Міністрів України прийняв розпорядження «Про

перерозподіл коштів резервного фонду державного бюджету для фінансування заходів із відновлення об'єктів критичної інфраструктури у Харківській області». Відповідно до цього розпорядження було передбачено виділення 500 млн грн обласній військовій адміністрації для проведення відновлювальних робіт.

Після оприлюднення розпорядження Мінфін повідомило, що проєкт цього акта не був погоджений з Міністерством фінансів, хоча він безпосередньо стосувався використання бюджетних коштів. Крім того, Мін'юст не проводив правової експертизи цього акта.

Одна з громадських організацій, що здійснює моніторинг використання публічних коштів, звернулася до окружного адміністративного суду з позовом про визнання розпорядження Кабінету Міністрів України протиправним, посилаючись на порушення процедури його підготовки та прийняття.

Представники Кабінету Міністрів України пояснили, що розпорядження було прийняте в умовах воєнного стану з метою оперативного реагування на надзвичайну ситуацію та забезпечення відновлення критичної інфраструктури.

У зв'язку з цим виникла дискусія щодо ролі громадських організацій у сфері публічного адміністрування, зокрема щодо можливості розглядати їх як учасників відповідних управлінських процесів.

Завдання до кейсу

1. Визначте суб'єктів публічного адміністрування, які беруть участь у підготовці та реалізації рішення щодо виділення коштів резервного фонду державного бюджету.

2. Проаналізуйте процедуру підготовки та прийняття актів КМУ, зокрема вимоги щодо погодження проєктів актів із заінтересованими органами та проведення правової експертизи.

3. Оцініть, чи може громадська організація, яка здійснює моніторинг використання бюджетних коштів, розглядатися як учасник публічного адміністрування у цій ситуації.

4. Визначте правові підстави участі громадських організацій у контролі за діяльністю органів публічної влади та їх роль у забезпеченні прозорості управлінських рішень.

5. Проаналізуйте, чи має громадська організація право звертатися до адміністративного суду у цій ситуації та які аргументи можуть бути використані сторонами під час судового розгляду.

Основна література

1. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін. ; за загальною редакцією В. Галуцька, В. Фелика. 5-те видання. Одеса: Юридика. 2025. 700 с.

2. Загальне адміністративне право : підручник / за загальною редакцією Р. С. Мельника. 2-ге видання. Одеса : Гельветика. 2023. 690 с.

Додаткова література

3. Ковбас І. В. Публічне управління у сфері публічно-приватного партнерства в Україні. Академічні візії. 2025. № 44.

4. Шевченко М. В. Загальні передумови залучення приватних осіб до формування та/або реалізації публічної політики : монографія / за ред. Г. В. Старченка, А. П. Дуки. 2025. 621 с.

5. Buckwalter N. D. The Potential for Public Empowerment through Government-Organized Participation. Funded Articles. 2014. № 31. URL: https://scholarworks.gvsu.edu/oapsf_articles/31

Нормативно-правові акти

6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

7. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

8. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII / Сайт

Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.

9. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 року № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

Тема № 16. Інспекційна діяльність та дискреційні повноваження суб'єктів публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння інспекційної діяльності як складової контрольної функції публічного адміністрування, а також особливостей реалізації дискреційних повноважень суб'єктами публічної адміністрації під час здійснення контрольних і наглядових заходів.

Навчальні питання:

1. Поняття та правові засади інспекційної діяльності у системі публічного адміністрування.
2. Суб'єкти інспекційної діяльності та їх повноваження у сфері контролю і нагляду.
3. Форми, методи та процедури здійснення інспекційної діяльності.
4. Дискреційні повноваження суб'єктів публічного адміністрування під час здійснення інспекційної діяльності.
5. Юрисдикційна діяльність: її поняття та особливості у сфері публічного управління.
6. Особливості адміністративної відповідальності посадових осіб.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття інспекційної діяльності як одного з різновидів контрольної діяльності органів публічного адміністрування, спрямованої на перевірку дотримання законодавства, встановлених правил та стандартів у відповідних сферах суспільних відносин. Слід звернути увагу на правові засади здійснення інспекційної діяльності, які визначаються Конституцією України, законами та іншими нормативно-правовими актами, що регулюють порядок здійснення державного контролю та нагляду.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати суб'єктів інспекційної діяльності у системі публічного адміністрування. Доцільно визначити роль органів виконавчої влади, спеціалізованих контролюючих органів, а також інших уповноважених суб'єктів, які здійснюють контрольні та наглядові функції. Слід звернути увагу на їх компетенцію, повноваження та місце у системі державного управління.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати форми, методи та процедури здійснення інспекційної діяльності. Доцільно розглянути основні види перевірок, порядок їх проведення, а також правові процедури, які забезпечують законність і обґрунтованість контрольних заходів. Важливо також звернути увагу на принципи здійснення контрольної діяльності, зокрема об'єктивність, законність, пропорційність та недопущення зловживання владними повноваженнями.

Розкриваючи четверте питання, необхідно пояснити поняття дискреційних повноважень суб'єктів публічного адміністрування. Слід зазначити, що дискреція передбачає можливість вибору одного з кількох правомірних варіантів управлінського рішення у межах, визначених законом. Важливо також звернути увагу на межі здійснення дискреційних повноважень та необхідність їх реалізації з дотриманням принципів законності, обґрунтованості та пропорційності.

П'яте питання присвячене юрисдикційній діяльності у сфері публічного управління. У відповіді необхідно визначити поняття юрисдикційної діяльності як діяльності уповноважених органів публічної адміністрації щодо розгляду справ про правопорушення, вирішення адміністративних спорів та застосування передбачених законом заходів впливу. Слід звернути увагу на особливості такої діяльності, зокрема її процесуальний характер, здійснення у встановлених законом процедурах та спрямованість на забезпечення законності

у сфері публічного управління.

При розгляді шостого питання необхідно визначити особливості адміністративної відповідальності посадових осіб за порушення законодавства у сфері публічного управління. Слід звернути увагу на підстави притягнення до відповідальності, види адміністративних стягнень та роль адміністративної відповідальності у забезпеченні законності і дисципліни у діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Кейс 1

У березні 2026 року Рахункова палата України відповідно до своїх повноважень провела аудит ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству інфраструктури України на реалізацію програми відновлення пошкоджених об'єктів транспортної інфраструктури.

За результатами аудиту було встановлено, що частина бюджетних коштів у сумі 320 млн грн була використана з порушенням вимог бюджетного законодавства, зокрема без належного планування, з перевищенням затверджених кошторисів та без досягнення запланованих результатів.

Рахункова палата підготувала відповідний звіт і направила його до Верховної Ради України для розгляду, а також рекомендувала парламенту вжити заходів парламентського контролю, включаючи заслуховування звіту Міністерства інфраструктури України.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету включив питання про розгляд звіту Рахункової палати до порядку денного засідання та запросив представників Рахункової палати і Міністерства інфраструктури для надання пояснень.

Однак Міністерство інфраструктури не погодилося з висновками аудиту та відмовилося визнавати порушення, посилаючись на складні умови воєнного стану та необхідність оперативного використання бюджетних коштів.

У зв'язку з цим народні депутати України ініціювали парламентське слухання щодо ефективності використання бюджетних коштів і можливості притягнення посадових осіб до відповідальності.

Завдання до кейсу 1

1. *Визначте правовий статус Рахункової палати та її місце у системі органів публічної влади.*
2. *Які повноваження має Рахункова палата щодо контролю за використанням бюджетних коштів?*
3. *Яким чином здійснюється взаємодія Верховної Ради України та Рахункової палати?*
4. *Чи є обов'язковими для виконання висновки Рахункової палати? Обґрунтуйте відповідь.*
5. *Які форми парламентського контролю може застосувати Верховна Рада України у даній ситуації?*
6. *Які правові наслідки може мати виявлення порушень використання бюджетних коштів?*
7. *Які органи можуть бути залучені до притягнення винних осіб до відповідальності?*
8. *Які принципи публічного управління реалізуються через діяльність Рахункової палати?*

Кейс 2

У лютому 2026 року в місті Харкові, де відповідно до рішення обласної військової адміністрації була встановлена комендантська година з 23:00 до 05:00, громадянин України Іваненко Дмитро Олександрович о 23:40 перебував на вулиці неподалік свого місця проживання.

Під час перевірки документів працівниками Національної поліції України було встановлено, що Іваненко не має спеціального перепусткового документа, який дає право

пересування під час комендантської години. Громадянин пояснив, що повертався з роботи, однак не зміг надати документальне підтвердження. Працівник поліції склав протокол про адміністративне правопорушення, посилаючись на порушення правил режиму воєнного стану, та виніс постанову про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу на місці. При цьому працівник поліції не роз'яснив громадянину його процесуальні права, зокрема право на надання пояснень, право користуватися правовою допомогою адвоката та право оскаржити постанову. Копію постанови громадянину також не було вручено.

Вважаючи, що його права були порушені, Іваненко звернувся за юридичною допомогою з метою оскарження постанови про накладення адміністративного стягнення.

Завдання до кейсу 2

1. *Визначте, чи мав право працівник Національної поліції України зупиняти громадянина під час комендантської години.*
2. *Які повноваження мають працівники Національної поліції України під час воєнного стану?*
3. *Чи було дотримано встановленого законом порядку притягнення громадянина до адміністративної відповідальності?*
4. *Які процесуальні права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, були порушені?*
5. *Який порядок складання протоколу та винесення постанови про адміністративне правопорушення?*
6. *Чи може працівник поліції накладати адміністративне стягнення без розгляду справи? У яких випадках це допускається?*
7. *Яким чином громадянин може оскаржити постанову про накладення адміністративного стягнення?*

Кейс 3

У березні 2026 року працівники Державної аудиторської служби України під час проведення ревізії використання бюджетних коштів у виконавчому комітеті міської ради м. Н. встановили, що начальник управління житлово-комунального господарства ОСОБА_1 уклав договір на проведення ремонту дорожнього покриття без проведення передбаченої законодавством процедури публічних закупівель. Загальна сума договору становила 1,2 млн грн.

За результатами перевірки аудитори склали протокол про адміністративне правопорушення за ст. 164-14 КУпАП (порушення законодавства про закупівлі) та направили матеріали справи до районного суду.

Під час судового розгляду було встановлено, що посадова особа ОМС дійсно уклала договір без проведення процедури закупівлі, однак пояснила свої дії необхідністю термінового усунення аварійного стану дороги, що створював загрозу безпеці дорожнього руху.

Суд першої інстанції визнав ОСОБА_1 винним у вчиненні адміністративного правопорушення та наклав на нього адміністративне стягнення у вигляді штрафу.

Представник ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу, у якій зазначив, що під час розгляду справи суд не врахував, що з моменту вчинення правопорушення минув строк притягнення до адміністративної відповідальності.

Під час апеляційного розгляду суд встановив, що протокол про адміністративне правопорушення було складено через чотири місяці після укладення договору. Відповідно до ч. 2 ст. 38 КУпАП, якщо справу розглядає суд, адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше трьох місяців з дня вчинення правопорушення.

З огляду на це, апеляційний суд дійшов висновку, що накладення адміністративного стягнення є неможливим у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності. Керуючись п. 7 ст. 247 КУпАП, суд визнав посадову особу винною у вчиненні адміністративного правопорушення, але закрити провадження у справі у зв'язку із закінченням строків накладення адміністративного стягнення.

Питання до кейсу 3

1. Які посадові особи органів публічної влади можуть бути суб'єктами адміністративної відповідальності відповідно до КУпАП?

2. Які адміністративні правопорушення у сфері службової діяльності можуть вчиняти посадові особи органів публічної влади?

3. Які строки притягнення до адміністративної відповідальності встановлені ст. 38 КУпАП?

4. Чому закінчення строків притягнення до адміністративної відповідальності є підставою для закриття провадження у справі?

5. Які процесуальні рішення може ухвалити суд, якщо встановлено факт адміністративного правопорушення, але неможливо застосувати адміністративне стягнення?

Кейс 4

Під час проведення внутрішнього аудиту в Харківській обласній прокуратурі було встановлено, що структурний підрозділ, відповідальний за матеріально-технічне забезпечення, уклав договір на закупівлю комп'ютерної техніки без належної перевірки обґрунтованості витрат і відповідності закупівлі затвердженому кошторису. Крім того, не було здійснено належної оцінки ризиків, не оформлено внутрішні процедури контролю та не забезпечено документального підтвердження прийнятих управлінських рішень.

Вказані обставини були виявлені під час здійснення внутрішнього контролю відповідно до Методичних рекомендацій щодо функціонування внутрішнього контролю у розпорядників бюджетних коштів, затверджених наказом Міністерства фінансів України на виконання частини третьої статті 26 Бюджетного кодексу України.

Згідно із зазначеними Методичними рекомендаціями, внутрішній контроль є комплексом заходів, що здійснюються керівником установи та її працівниками з метою забезпечення:

- 1) законності та ефективності використання бюджетних коштів;
- 2) дотримання бюджетного законодавства;
- 3) достовірності фінансової звітності;
- 4) запобігання порушенням, зловживанням і неефективному використанню бюджетних ресурсів.

За результатами внутрішнього аудиту керівник обласної прокуратури видав наказ, яким:

- 1) зобов'язав провести службове розслідування;
- 2) визначив відповідальних осіб за порушення процедур внутрішнього контролю;
- 3) встановив заходи щодо усунення порушень і недопущення їх у майбутньому;
- 4) доручив посилити систему внутрішнього контролю відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та Методичних рекомендацій Міністерства фінансів України.

Наведена ситуація демонструє реалізацію механізму забезпечення законності у діяльності органу публічної влади через функціонування системи внутрішнього контролю як одного із ключових інструментів фінансової дисципліни та адміністративної відповідальності.

Завдання до кейсу 4

1. Визначте правовий статус обласної прокуратури як розпорядника бюджетних коштів і суб'єкта публічного адміністрування.

2. Проаналізуйте правові підстави функціонування внутрішнього контролю відповідно до: статті 26 Бюджетного кодексу України; Методичних рекомендацій щодо функціонування внутрішнього контролю, затверджених Міністерством фінансів України.

3. Визначте мету, принципи та основні елементи внутрішнього контролю у діяльності органів публічної влади.

4. Охарактеризуйте повноваження керівника органу влади щодо забезпечення внутрішнього контролю та відповідальність посадових осіб за порушення бюджетного законодавства.

5. *Визначте види юридичної відповідальності, які можуть наставати у разі порушення вимог бюджетного законодавства та внутрішнього контролю.*

6. *Проаналізуйте роль внутрішнього контролю як механізму забезпечення законності, запобігання правопорушенням і підвищення ефективності діяльності органів публічної влади.*

Основна література

1. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтєвський, А. Берлач та ін. ; за загальною редакцією В. Галуцька, В. Фелика. 5-те видання. Одеса: Юридика. 2025. 700 с.

2. Загальне адміністративне право : підручник / за загальною редакцією Р. С. Мельника. 2-ге видання. Одеса : Гельветика. 2023. 690 с.

Додаткова література

3. Желізняк С. М. Правове регулювання обставин, що виключають адміністративну відповідальність за законодавством України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.47>

4. Ковбас І. В., Редько О. М. Проблемні питання адміністративної відповідальності юридичних осіб. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 10.

Нормативно-правові акти

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50–51. Ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон Української РСР від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

3. Про Рахункову палату : Закон України від 2 липня 2015 року № 576-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

4. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо функціонування внутрішнього контролю у розпорядників бюджетних коштів, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери їх управління: наказ Міністерства фінансів України від 20.08.2025 № 420. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0420201-25#Text>

6. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 листопада 2015 року № 1376. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>

Тема № 17. Адміністративна процедура у системі публічного адміністрування: поняття та учасники

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння адміністративної процедури як правової форми діяльності суб'єктів публічного адміністрування, а також визначення кола учасників адміністративної процедури та їхньої ролі в прийнятті управлінських рішень.

Навчальні питання:

1. Поняття та значення адміністративної процедури у діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

2. Основні принципи адміністративної процедури.

3. Учасники адміністративної процедури: суб'єкти публічного адміністрування, заінтересовані особи та інші учасники процесу прийняття управлінських рішень.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття адміністративної

процедури як встановленого законом порядку підготовки, прийняття та виконання індивідуальних адміністративних актів суб'єктами публічного адміністрування. Слід зазначити, що адміністративна процедура є важливим інструментом забезпечення законності, обґрунтованості та прозорості управлінських рішень. Доцільно також звернути увагу на її значення для захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у відносинах з органами публічної влади.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати основні принципи адміністративної процедури. Доцільно розглянути принципи верховенства права, законності, рівності учасників процедури перед законом, пропорційності, обґрунтованості управлінських рішень, відкритості та прозорості діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Важливо також звернути увагу на принципи участі особи у процедурі прийняття рішення, належної мотивації адміністративних актів та забезпечення ефективного захисту прав заінтересованих осіб.

При висвітленні третього питання необхідно визначити коло учасників адміністративної процедури. Насамперед слід охарактеризувати суб'єктів публічного адміністрування, які здійснюють розгляд справи та приймають адміністративні рішення. Доцільно також розглянути статус заінтересованих осіб, права яких можуть бути порушені або обмежені у процесі прийняття управлінського рішення. Окрему увагу слід приділити іншим учасникам адміністративної процедури, зокрема представникам, експертам, свідкам та іншим особам, які можуть брати участь у процедурі з метою забезпечення всебічного та об'єктивного розгляду справи. Важливо підкреслити, що участь цих осіб сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень та підвищує рівень довіри до діяльності публічної адміністрації.

Кейс 1

Після набрання чинності Законом України «Про адміністративну процедуру» (ЗАП) сільська рада Харківської області розпочала перегляд своїх внутрішніх нормативних актів, що регулюють порядок підготовки та прийняття рішень ради. Зокрема, було встановлено, що чинне Положення про постійні комісії ради та окремі положення Регламенту ради не повністю узгоджуються з вимогами ЗАП.

Відповідно до ч. 1 ст. 47 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» постійні комісії ради є органами ради, що обираються з числа депутатів для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до відання ради, а також для здійснення контролю за виконанням рішень ради та її виконавчого комітету. Згідно з ч. 4. Ця стаття: постійні комісії розглядають питання, що вносяться на розгляд ради, розробляють проекти рішень та готують висновки з цих питань.

У випадках, коли постійна комісія здійснює підготовку або попередній розгляд проекту адміністративного акта, вона діє як орган місцевої ради, яка є адміністративним органом у розумінні ЗАП. Попередній розгляд проекту адміністративного акта є одним із етапів адміністративного провадження, яке завершується прийняттям адміністративного акта радою. У межах такого провадження постійна комісія може приймати процедурні рішення та вчиняти процедурні дії, а її рішення за результатами розгляду адміністративної справи (проекту адміністративного акта) оформлюється у формі висновку, що є процедурним рішенням у розумінні ЗАП.

Під час аналізу діяльності ради було встановлено, що Положення про постійні комісії не містить чітких процедурних правил розгляду адміністративних справ, визначення учасників адміністративного провадження, порядку прийняття процедурних рішень та їх оскарження. Також не врегульовано питання взаємодії цього Положення з Регламентом ради у частині підготовки та прийняття адміністративних актів.

Юридичний відділ ради запропонував привести Положення про постійні комісії у відповідність до ЗАП, оскільки цей закон має пряму дію і встановлює загальні правила здійснення адміністративних процедур органами публічної влади. Узгодження Положення із ЗАП та Регламентом ради має забезпечити єдині стандарти розгляду адміністративних справ, підвищити прозорість процедури прийняття рішень та запобігти порушенням адміністративної процедури.

Питання до кейсу 1

1. Назвіть алгоритм приведення підзаконних актів ОМС у відповідність до Закону України «Про адміністративну процедуру».
2. Визначте основні етапи прийняття адміністративних актів місцевою радою відповідно до вимог ЗАП.
3. Яку роль відіграють постійні комісії ради у процедурі підготовки та розгляду проєктів адміністративних актів?
4. Які процедурні рішення можуть приймати постійні комісії ради під час адміністративного провадження?
5. Які способи оскарження процедурних рішень або дій постійної комісії передбачає законодавство України?

Кейс 2

До виконавчого комітету міської ради звернувся громадянин Іваненко Олександр Сергійович із наміром оформити право користування земельною ділянкою, на якій розташований належний йому на праві власності нежитловий об'єкт – будівля складу та гаража. Вказаний об'єкт нерухомості знаходиться за адресою: м. Харків, вул. Промислова, 12. Право власності на нерухоме майно зареєстровано у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Громадянин фактично користується земельною ділянкою площею 0,10 га, яка перебуває у комунальній власності територіальної громади. Земельна ділянка внесена до Державного земельного кадастру та має кадастровий номер. Для врегулювання правових підстав користування землею заявник звернувся до міської ради з клопотанням про передачу цієї земельної ділянки в оренду.

На підставі поданої заяви та технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель питання було передано на розгляд постійної комісії міської ради з питань земельних відносин, яка підготувала висновок і рекомендувала винести проєкт рішення на розгляд сесії ради.

Юридичний відділ ради звернув увагу на необхідність дотримання вимог Земельного кодексу України, Закону України «Про оренду землі», Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закону України «Про адміністративну процедуру», зокрема щодо подання заяви, розгляду адміністративної справи та прийняття адміністративного акта ОМС.

За результатами розгляду питання підготовлено проєкт рішення місцевої ради про передачу земельної ділянки в оренду громадянину, який передбачає затвердження технічної документації із землеустрою, передачу земельної ділянки в оренду строком на 10 років та встановлення обов'язку заявника укласти договір оренди.

Завдання до кейсу 2

1. Визначте, яке адміністративне провадження здійснює ОМС у цьому випадку та які норми законодавства його регулюють.
2. Назвіть учасників адміністративної процедури у цій справі.
3. Визначте основні етапи розгляду заяви громадянина про передачу земельної ділянки в оренду.
4. Поясніть, яку роль у цій процедурі відіграє постійна комісія місцевої ради.
5. На підставі наведеного кейсу та зразка рішення місцевої ради підготуйте проєкт заяви громадянина до міської (селищної/сільської) ради про передачу земельної ділянки в оренду для експлуатації та обслуговування нежитлового будинку, гаража або складу. У заяві необхідно зазначити: 1) найменування ОМС; 2) прізвище, ім'я, по батькові заявника та контактні дані; 3) місцезнаходження земельної ділянки; 4) площу земельної ділянки (за наявності); 5) підставу звернення (наявність у власності об'єкта нерухомості); 6) прохання передати земельну ділянку в оренду; 7) перелік додатних документів.

Основна література

1. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом. Посібник для публічних службовців. Київ, 2022. 76 с. URL: https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/30/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%97%D0%90%D0%9F_2022.pdf
2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимощука В. П. Київ, 2023 545 с.
3. Смокович М., Бевзенко В. Загальна адміністративна процедура : теорія, досвід, практика : Навчальний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2025. 132 с. URL: https://balka-book.com/files/2025/07_10/22_25/u_files_store_18_214.pdf
4. Тимошук В., Бойко І., Школик А., Школьний Є. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом: посібник для публічних службовців. Київ, 2022. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2022/10/20/20221020092133-70.pdf>.

Додаткова література

1. The General Principles of EU Administrative Procedural Law : in-depth analysis for the JURI Committee / Directorate-General for Internal Policies, Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs. Brussels : European Parliament, 2015. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519224/IPOL_IDA\(2015\)519224_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519224/IPOL_IDA(2015)519224_EN.pdf)
2. Ziemiński K. M. Indywidualny akt administracyjny jako forma prawna działania administracji. Poznań. 2005. s. 138.
3. Бойко І. Роль і значення адміністративної процедури у публічному адмініструванні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. № 69. С. 229–236. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.39>
4. Карабін Т.О., Хохлова І.В., Малеш П.В. Адміністративно-процедурні норми, що адресовані дискреції, у механізмі запобігання корупції. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2025. № 1. С. 306–309. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-1/68>
5. Клімова С. М. Колізії та виклики застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» в сучасній публічній адміністрації. *Право та економіка України – шляхи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 27 листопада 2025 р.* Харків: Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, 2025. С. 34-43. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38259>
6. Клімова С. М. Особливості реалізації дискреційних повноважень правоохоронних органів у процесі розгляду справи й видання адміністративного акта. *Правові засади діяльності правоохоронних органів: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами XII Міжнародної науково-практичної конференції (6 листопада 2025 року, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків).* Серія «Сектор безпеки України». Вип. 56. Харків: Друкарня Мадрид, 2025. С.70-79.
7. Корольова В. В., Дронь О. І. Система адміністративного права України. *Legal Bulletin.* 2025. С. 101–109. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-15-A14>
8. Осадчий А. Ю. Адміністративні процедури: оновлення правового регулювання. *Академічні візії.* 2024. Вип. 28. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1217>
9. Проект Закону про звернення № 11082 від 13.03.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43836>
5. Рябець К. Законність та верховенство права як принципи публічного управління. *Науковий вісник: Державне управління.* 2023. №1 (13). С. 70-85. URL: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1\(13\)-70-85](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-1(13)-70-85)

Нормативно-правові акти

6. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. Верховна Рада України: Офіційний вебпортал. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.

7. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.

8. Про електронні документи та електронний документообіг Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/851-15#Text>

Тема № 18. Стадії адміністративної процедури та прийняття управлінських рішень

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про основні стадії адміністративної процедури, порядок прийняття управлінських рішень суб'єктами публічного адміністрування, а також механізми перегляду і виконання адміністративних актів.

Навчальні питання:

1. Основні стадії адміністративної процедури: ініціювання процедури, підготовка матеріалів, розгляд справи та прийняття управлінського рішення.
2. Перегляд прийнятих рішень у адміністративному порядку.
3. Виконання управлінських рішень.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно охарактеризувати основні стадії адміністративної процедури як послідовні етапи діяльності суб'єктів публічного адміністрування, спрямовані на прийняття індивідуального управлінського рішення. Слід звернути увагу на стадію ініціювання адміністративної процедури, яка може розпочинатися за заявою особи або з ініціативи адміністративного органу. Наступною є стадія підготовки матеріалів, що передбачає збір необхідної інформації, документів та доказів. Важливо також охарактеризувати стадію розгляду справи, у межах якої здійснюється аналіз зібраних матеріалів та з'ясування всіх обставин. Завершальною стадією є прийняття управлінського рішення, яке оформлюється у формі адміністративного акта.

Розкриваючи друге питання, необхідно визначити порядок перегляду прийнятих управлінських рішень в адміністративному порядку. Слід зазначити, що адміністративний перегляд є важливим механізмом забезпечення законності та обґрунтованості рішень суб'єктів публічного адміністрування. Доцільно звернути увагу на підстави перегляду адміністративних актів, можливість їх скасування, зміни або підтвердження уповноваженим органом, а також роль адміністративного оскарження як способу захисту прав та законних інтересів осіб.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати стадію виконання управлінських рішень. Слід зазначити, що виконання адміністративних актів є завершальним етапом адміністративної процедури, який забезпечує реалізацію прийнятого рішення на практиці. Доцільно розглянути порядок доведення рішення до відома заінтересованих осіб, механізми його реалізації, а також можливість застосування заходів примусового виконання у випадках невиконання прийнятого управлінського рішення. Важливо також підкреслити значення належного виконання адміністративних актів для забезпечення ефективності діяльності публічної адміністрації.

Індивідуальне завдання

Проаналізувати *Організаційний план впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру»*, що міститься у додатку 8 до розпорядження міського голови, визначити нормативно-правові підстави для прийняття такого акта планування, а також надати характеристику цього адміністративного акта (вид акта, суб'єкт прийняття, правова природа, мета, адресати та юридичні наслідки його реалізації).

Кейс

У квітні 2026 року голова Харківської обласної державної адміністрації (ХОДА) видав розпорядження «Про тимчасову заборону використання земельних ділянок у прикордонній зоні Харківської області для ведення сільськогосподарської діяльності».

Згідно з цим розпорядженням було встановлено, що використання земельних ділянок, розташованих на відстані до 5 км від державного кордону України, допускається лише після отримання погодження від обласної військової адміністрації. У преамбулі акта зазначалося, що таке обмеження запроваджується з метою забезпечення обороноздатності держави в умовах воєнного стану.

Фермерське господарство «Колос», яке здійснює діяльність на підставі договору оренди земельної ділянки, розташованої у прикордонній зоні Харківської області, отримало відмову районної військової адміністрації у проведенні посівних робіт із посиланням на зазначене розпорядження голови ХОДА.

Представник фермерського господарства вважає, що розпорядження: 1) обмежує право користування земельною ділянкою, передбачене договором оренди; 2) прийняте з перевищенням повноважень; 3) не враховує індивідуальних обставин конкретного землекористувача.

Керуючись положеннями Закону України «Про адміністративну процедуру», фермерське господарство звернулося до Харківської обласної державної адміністрації із заявою про перегляд адміністративного акта та просило скасувати або змінити розпорядження в частині застосування його до земельної ділянки, що перебуває в оренді господарства.

Юридичний департамент ХОДА розпочав розгляд звернення та встановив, що відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» адміністративний орган має право відкликати, змінити або визнати недійсним адміністративний акт, якщо його прийняття призвело до порушення прав особи або якщо акт виявився незаконним чи недоцільним.

Завдання до кейсу

1. *Визначте правову природу розпорядження голови обласної державної адміністрації.*
2. *Чи може адміністративний орган відкликати, змінити або визнати недійсним адміністративний акт, який він сам прийняв? Назвіть відповідні положення Закону України «Про адміністративну процедуру».*
3. *У яких випадках відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» адміністративний акт може бути відкликаний або змінений адміністративним органом?*
4. *Які процедурні гарантії для особи повинні бути забезпечені під час перегляду адміністративного акта?*
5. *Чи може фермерське господарство оскаржити адміністративний акт до адміністративного суду, якщо адміністративний орган відмовиться його скасувати або змінити?*
6. *Які наслідки матиме відміна або зміна адміністративного акта для прав та обов'язків фермерського господарства?*

Основна література

1. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом. Посібник для публічних службовців. Київ, 2022. 76 с. URL:

https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/30/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%97%D0%90%D0%9F_2022.pdf

2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимощука В. П. Київ, 2023 545 с.

3. Смокович М., Бевзенко В. Загальна адміністративна процедура : теорія, досвід, практика : навчальний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2025. 132 с. URL: https://balka-book.com/files/2025/07_10/22_25/u_files_store_18_214.pdf

4. Тимощук В., Бойко І., Школик А., Школьний Є. Закон «Про адміністративну процедуру»: загальні прозорі правила взаємодії між державою та громадянами й бізнесом:

Нормативно-правові акти та акти судів

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення : постанова Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
7. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/851-15#Text>
8. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>
9. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
10. Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2010 року № 10-рп/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
11. Рішення Конституційного Суду України від 1 березня 2023 року у справі за конституційною скаргою щодо гарантій судового захисту в адміністративному провадженні. URL: <https://ccu.gov.ua>
12. Про затвердження Примірного положення про комісію з розгляду скарг : постанова Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 року № 420. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/420-2023-п#Text>
13. Про внесення змін до Типового регламенту місцевої державної адміністрації : постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2023 року № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2023-п#Text>
14. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» : постанова Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2023 року № 1293. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-2023-п#Text>
15. Про затвердження Порядку видачі, відмови у видачі, анулювання, тимчасового припинення дії, переоформлення та поновлення дії експлуатаційного дозволу : постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2024 року № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2024-п#Text>
16. Про затвердження Порядку надання допомоги для вирішення житлового питання окремим категоріям внутрішньо переміщених осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2025 року № 1176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1176-2025-п#Text>
17. Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2025 року № 1226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1226-2025-п#Text>
18. Деякі питання надання послуг у сфері зайнятості населення через центри надання адміністративних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 7 січня 2026 року № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-2026-п#Text>
19. Про затвердження Змін до Порядку контролю за дотриманням ліцензіатами законодавства у сферах енергетики та комунальних послуг : постанова НКРЕКП від 30 січня 2024 року № 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0222874-24#Text>
20. Про внесення змін до Авіаційних правил України : наказ Державної авіаційної служби України від 13 травня 2025 року № 256, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 18 червня 2025 року за № 940/44346. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0940-25#Text>
21. Постанова Верховного Суду від 11 вересня 2023 року у справі № 420/14943/21.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113430409>

22. Постанова Верховного Суду від 10 жовтня 2024 року у справі № 640/17406/19.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

23. Постанова Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 280/3747/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126693073>

Тема № 19. Адміністративний акт як правова форма реалізації повноважень суб'єктів публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про адміністративний акт як основну правову форму реалізації повноважень суб'єктів публічного адміністрування, його юридичну природу, види та вимоги до законності й обґрунтованості управлінських рішень.

Навчальні питання:

1. Поняття та юридична природа адміністративного акта.
2. Ознаки та види адміністративних актів.
3. Вимоги законності та обґрунтованості адміністративних актів.
4. Набрання чинності адміністративним актом, його дія, зміна, скасування та визнання недійсним.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити поняття адміністративного акта як індивідуального правового рішення суб'єкта публічного адміністрування, прийнятого у межах його компетенції з метою врегулювання конкретної управлінської ситуації. Слід звернути увагу на те, що адміністративний акт є основною правовою формою реалізації владних повноважень органів публічної адміністрації та спрямований на виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків конкретних осіб. Доцільно також охарактеризувати його юридичну природу як одностороннього владного рішення, що має обов'язковий характер для адресатів.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати основні ознаки адміністративних актів. До них належать індивідуальний характер, прийняття уповноваженим суб'єктом публічного адміністрування, спрямованість на врегулювання конкретної життєвої ситуації та юридичні наслідки для адресата. Доцільно також розглянути основні види адміністративних актів, які можуть класифікуватися за різними критеріями, зокрема за змістом, юридичними наслідками, порядком прийняття та сферою застосування.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати вимоги законності та обґрунтованості адміністративних актів. Слід зазначити, що адміністративний акт повинен прийматися на підставі та у межах повноважень, визначених законом, із дотриманням встановленої процедури. Важливо також звернути увагу на вимогу належної мотивації адміністративного акта, яка передбачає чітке обґрунтування прийнятого рішення, посилання на норми права та фактичні обставини справи.

Розкриваючи четверте питання, необхідно охарактеризувати порядок набрання чинності адміністративним актом та його дію у часі. Слід пояснити, що адміністративний акт набирає чинності з моменту його доведення до відома адресата або з іншого моменту, визначеного законом чи самим актом. Доцільно також розглянути можливість зміни або скасування адміністративного акта суб'єктом, який його прийняв, або вищим органом. Окрему увагу слід приділити питанням визнання адміністративного акта недійсним, що може відбуватися у разі порушення вимог законності або перевищення повноважень суб'єктом публічного адміністрування.

Кейс 1

У 2024 році Харківська міська рада прийняла рішення про затвердження проєкту землеустрою та передачу земельної ділянки комунальної власності в оренду ТОВ «Агроінвест-

Харків» строком на 10 років для розміщення об'єкта комерційної діяльності.

На підставі цього рішення між міською радою та ТОВ було укладено договір оренди земельної ділянки. Розмір орендної плати визначено сторонами у договорі на підставі попередніх економічних розрахунків, оскільки нормативна грошова оцінка цієї земельної ділянки не була проведена через відсутність затверджених меж відповідної територіальної зони.

Протягом двох років ТОВ сумлінно виконувало договір, сплачувало орендну плату, здійснило благоустрій території та інвестувало кошти у розвиток інфраструктури.

У 2026 році Харківська окружна прокуратура, здійснюючи представництво інтересів держави та територіальної громади, встановила, що: 1) рішення міської ради та договір оренди укладені з порушенням вимог земельного законодавства, оскільки розмір орендної плати визначено без нормативної грошової оцінки земельної ділянки; 2) орган місцевого самоврядування не забезпечив належне проведення нормативної грошової оцінки земель через недотримання процедур землеустрою; 3) міська рада самостійно не вжила заходів для виправлення порушення.

Прокурор звернувся до господарського суду з позовом про: 1) визнання недійсним договору оренди; 2) зобов'язання ТОВ повернути земельну ділянку територіальній громаді.

ТОВ заперечило проти позову, зазначивши, що: 1) діяло добросовісно; 2) уклало договір на підставі законного рішення ОМС; 3) не може нести негативні наслідки через помилки органу влади.

Завдання до кейсу 1

1. *Визначте, які принципи забезпечення законності були порушені ОМС.*
2. *Проаналізуйте, чи може орган влади виправити власну помилку шляхом визнання договору недійсним.*
3. *Оцініть, чи буде відповідати принципу належного урядування позбавлення орендаря права користування земельною ділянкою у цій ситуації.*
4. *Визначте способи забезпечення законності у діяльності ОМС, які повинні були бути застосовані у цій ситуації, зокрема: внутрішній контроль; прокурорський нагляд; судовий контроль; адміністративний контроль; службова відповідальність посадових осіб.*
5. *Запропонуйте законний спосіб усунення порушення без непропорційного втручання у права добросовісного орендаря.*

Кейс 2

Розгляньте приклад індивідуального адміністративного акта – рішення міської ради (додаток 7). Це рішення є адміністративним актом ОМС, яким надано дозвіл виконавчому комітету міської ради на розроблення технічної документації із землеустрою щодо встановлення меж земельної ділянки.

У зазначеному акті визначено, що рішення прийнято на підставі звернення уповноваженого органу, висновків постійної депутатської комісії та відповідно до вимог Земельного кодексу України і Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Зміст адміністративного акта передбачає надання дозволу на розроблення технічної документації із землеустрою, укладення відповідного договору з розробником документації та забезпечення її подальшого затвердження у встановленому законодавством порядку.

Це рішення є прикладом індивідуального адміністративного акта, оскільки воно: приймається уповноваженим суб'єктом публічного адміністрування в межах його компетенції; має індивідуально визначений характер і адресоване конкретному суб'єкту; містить владне управлінське рішення про надання дозволу; породжує юридичні наслідки у сфері земельних правовідносин; приймається в межах адміністративної процедури відповідно до вимог законодавства.

Завдання до кейсу 2

1. *Визначте та обґрунтуйте ознаки індивідуального адміністративного акта, які містяться у наведеному рішенні міської ради.*

2. *Визначте вимоги до адміністративного акта відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» (зокрема, щодо компетенції суб'єкта, форми акта, обґрунтованості, законності та процедури прийняття).*

3. *Проаналізуйте порядок припинення дії або скасування адміністративного акта. Визначте, у яких випадках і яким суб'єктом адміністративний акт може бути скасований, зокрема: органом, який прийняв адміністративний акт; вищим органом у порядку адміністративного контролю; судом у порядку адміністративного судочинства.*

4. *Визначте юридичні наслідки прийняття цього адміністративного акта для суб'єкта, щодо якого він прийнятий, та для органу публічного адміністрування.*

Кейс 3

У 2026 році ТОВ «Будінвест» звернулося до уповноваженого органу містобудування та архітектури із заявою про видачу дозволу на виконання будівельних робіт щодо реконструкції виробничого приміщення. До заяви було додано пакет документів, передбачений законодавством у сфері містобудівної діяльності.

За результатами розгляду документів орган державного архітектурно-будівельного контролю прийняв адміністративний акт про відмову у видачі дозволу. У тексті рішення було зазначено, що подані документи «не відповідають вимогам законодавства», однак конкретні недоліки або порушення у документації не були вказані.

Підприємство вважало таке рішення необґрунтованим і звернулося до адміністративного суду з позовом про визнання відмови протиправною та її скасування. Позивач зазначив, що відмова не містить належної мотивації, оскільки орган влади не навів конкретних підстав та фактичних обставин, які перешкоджають видачі дозволу.

Представники органу влади пояснили, що рішення було прийнято на підставі аналізу поданих документів, а детальне зазначення недоліків не є обов'язковим.

Під час судового розгляду позивач послався на практику ВС, зокрема на постанову ВС від 11 вересня 2023 року у справі № 420/14943/21, у якій суд скасував рішення Державної архітектурно-будівельної інспекції через відсутність належної мотивації відмови у видачі дозволу, оскільки в акті не були зазначені конкретні недоліки поданих документів. Суд підкреслив, що орган публічної влади зобов'язаний чітко обґрунтовувати прийняті рішення, наводити фактичні та правові підстави і враховувати всі обставини справи.

Крім того, у оглядах зразкових справ ВС (2019–2020 років) наголошується, що належна мотивація адміністративних актів є необхідною умовою забезпечення законності діяльності органів публічної влади та гарантією ефективного судового контролю.

У зв'язку з цим перед судом постало питання щодо впливу судової практики на формування стандартів обґрунтування адміністративних актів та забезпечення принципу належної мотивації управлінських рішень.

Завдання до кейсу 3

1. *Визначте, якою повинна бути мотивація адміністративного акта для забезпечення його відповідності вимогам законності, обґрунтованості та прозорості діяльності суб'єктів публічного управління.*

2. *Поясніть, чому відсутність у рішенні органу публічної влади конкретних правових підстав та встановлених фактичних обставин може слугувати підставою для визнання такого акта протиправним.*

3. *Проаналізуйте роль судового контролю у сфері публічного управління та поясніть, яким чином суди забезпечують дотримання законності управлінських рішень.*

4. *Оцініть значення практики ВС, зокрема постанови від 11 вересня 2023 року у справі № 420/14943/21, для формування стандартів належного обґрунтування адміністративних актів.*

5. *Поясніть, яким чином узагальнення та огляди судової практики сприяють підвищенню якості прийняття рішень органами публічної влади.*

Основна література

1. Загальне адміністративне право: підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.
2. Організація адміністративної діяльності публічної влади : підручник для здобувачів вищої освіти / В. В. Богуцький, Л. П. Коваленко, І. М. Компанієць та ін. ; за заг. ред. В. Я. Настюка ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків : Право. 2024. 568 с.

Додаткова література

3. Кислун В. Право депутата місцевої ради вимагати усунення порушення законності. Проблеми реалізації на практиці. DÉBATS SCIENTIFIQUES ET ORIENTATIONS PROSPECTIVES DU DÉVELOPPEMENT SCIENTIFIQUE : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. Paris, France. 4 квітня 2025 року. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-04.04.2025.020>
4. Шийович С. Я. Забезпечення якості публічних послуг. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична). 2023. №. 3. С. 124-131. URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/634>

Нормативно-правові акти

5. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення законності та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування: Закон України від 05.11.2025 № 4677-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4677-20#n33>
7. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року // ВВР України. 1997.№ 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про місцеві державні адміністрації : Закон України 09.04.1999 № 586-XIV / Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=586-14>.
9. Рішення КСУ від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09#Text>

Тема № 20. Нормативно-правові акти та адміністративні договори як інструменти публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про нормативно-правові акти та адміністративні договори як правові інструменти діяльності суб'єктів публічного адміністрування, а також про порядок їх підготовки, прийняття та реалізації.

Навчальні питання:

1. Нормативно-правові акти у системі публічного управління та їх значення для організації управлінської діяльності.
2. Правотворча діяльність суб'єктів публічного адміністрування: вимоги до підготовки та прийняття нормативних актів.
3. Стадії правотворчого процесу у публічному адмініструванні: розроблення проєкту нормативного акта, його погодження, експертиза, прийняття, оприлюднення та набрання чинності.
4. Адміністративні договори як форма взаємодії суб'єктів публічного адміністрування.
5. Порядок укладення, реалізації та припинення адміністративних договорів у діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити місце нормативно-правових актів

у системі публічного управління. Слід зазначити, що нормативно-правові акти є важливим інструментом реалізації владних повноважень суб'єктів публічного адміністрування та спрямовані на регулювання суспільних відносин у різних сферах державного управління. Доцільно також охарактеризувати їх роль у забезпеченні реалізації державної політики, організації діяльності органів публічної влади та встановленні загальнообов'язкових правил поведінки.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати правотворчу діяльність суб'єктів публічного адміністрування. Слід пояснити, що така діяльність полягає у підготовці, прийнятті та реалізації нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання управлінських відносин. Важливо звернути увагу на вимоги до змісту нормативних актів, їх відповідність Конституції та законам України, дотримання принципів законності, системності та юридичної визначеності.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати основні стадії правотворчого процесу у публічному адмініструванні. Доцільно розглянути етапи підготовки проекту нормативного акта, проведення необхідних погоджень, правової експертизи, прийняття акта уповноваженим органом, його офіційного оприлюднення та набрання чинності. Важливо також звернути увагу на значення кожної із цих стадій для забезпечення законності та якості нормативно-правового регулювання.

Розкриваючи четверте питання, необхідно визначити поняття адміністративного договору як особливої форми взаємодії суб'єктів публічного адміністрування між собою або з іншими суб'єктами. Слід зазначити, що адміністративні договори застосовуються для реалізації управлінських функцій, координації діяльності різних органів влади, а також для забезпечення виконання публічних завдань.

П'яте питання присвячене порядку укладення, реалізації та припинення адміністративних договорів. У відповіді необхідно охарактеризувати основні етапи укладення таких договорів, визначити їх зміст, права та обов'язки сторін, а також підстави припинення або зміни договору. Важливо підкреслити, що адміністративні договори повинні укладатися відповідно до законодавства та сприяти ефективній реалізації функцій публічного управління.

Кейс

У 2024 році виконавчий комітет міської ради м. Н. уклав із товариством з обмеженою відповідальністю «Екотранс-Сервіс» адміністративний договір про організацію вивезення побутових відходів на території громади. Договір було укладено за результатами конкурсу на визначення виконавця послуг з поводження з побутовими відходами. Відповідно до умов договору підприємство зобов'язалося забезпечувати регулярне вивезення відходів, утримання контейнерних майданчиків та дотримання екологічних вимог. Строк дії договору становив п'ять років.

У 2026 році до міської ради почали надходити численні скарги мешканців щодо несвочасного вивезення відходів, неналежного стану контейнерних майданчиків та порушення графіків надання послуг. Після проведення перевірки управління житлово-комунального господарства виконавчого комітету міської ради встановило, що підприємство неодноразово порушувало умови договору.

На підставі результатів перевірки виконавчий комітет міської ради прийняв рішення про дострокове припинення адміністративного договору з підприємством «Екотранс-Сервіс» та визначення нового виконавця послуг.

Підприємство не погодилося з таким рішенням та звернулося до адміністративного суду, зазначивши, що ОМС в односторонньому порядку припинив дію договору, не надавши можливості усунути порушення та не дотримавшись передбаченої договором процедури розірвання.

Представники міської ради пояснили, що припинення договору було необхідним з огляду на публічний інтерес громади, оскільки неналежне надання послуг створювало загрозу санітарному стану міста.

У суді постало питання щодо правових підстав, порядку та умов припинення адміністративного договору, а також меж повноважень ОМС у цій сфері.

Завдання до кейсу

1. Визначте основні ознаки адміністративного договору та проаналізуйте, чим він відрізняється від цивільно-правового договору.
2. Охарактеризуйте підстави припинення адміністративного договору, які можуть бути встановлені законодавством або передбачені умовами такого договору.
3. Проаналізуйте, чи має ОМС право в односторонньому порядку припинити адміністративний договір у випадку порушення публічних інтересів територіальної громади.
4. Визначте процедурні вимоги, яких необхідно дотримуватися під час припинення адміністративного договору.
5. Обґрунтуйте, які способи судового захисту може використати суб'єкт господарювання у разі незгоди з рішенням ОМС щодо припинення адміністративного договору.

Основна література

1. Загальне адміністративне право: підручник / за заг. ред. Р. С. Мельника. Вид. 2-ге. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2023. 690 с.
2. Практикум із нормотворчої діяльності : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. Р. Наливайко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 246 с.

Додаткова література

3. Волохов О. С. Публічні консультації як етап правотворчої діяльності в Україні: ефективність правових механізмів та міжнародні стандарти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 89. Ч. 1. С. 26–34.
4. Ковальова Т. В. Роль інституціалізації правотворчості в розвитку публічного управління в умовах суспільних трансформацій. *Актуальні проблеми державного управління*. 2022. № 1 (60). С. 77–90.
5. Колодій О. О., Кот А. М. Закон України «Про правотворчу діяльність» як нормативна основа правотворення, правотворчості, законотворчості та нормотворчості в Україні. *Наука і суспільство*. 2024. № 8. С. 51–57. DOI: <https://doi.org/10.15407/vism2024.08.051>
6. Риндюк В. І. Правотворча діяльність та нормотворча діяльність: питання співвідношення понять. *Правова система України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану*. Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 21 лютого 2025 р. Тернопіль : Вектор, 2025. С. 119–122. URL: <https://law.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/zbirnyk-hv-mizhnarodnoyi-konferencziyi-1.pdf>
7. Тарахонич Т. І. Правоутворення та правотворчість: концептуальні засади. *Правова держава*. 2024. Вип. 35. С. 140–149.

Нормативно-правові акти та акти суду

8. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n714>
9. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
10. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Указ Президента України від 3 жовтня 1992 року № 493/92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/92#Text>
11. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п#Text>
12. Про визнання недійсними рішення органу місцевого самоврядування, договору та зобов'язання повернути земельну ділянку : постанова Великої Палати ВС від 5 липня 2023 року у справі № 912/2797/21 (провадження № 12-32гс22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664880>

Тема № 21. Судовий контроль за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про судовий контроль як важливий механізм забезпечення законності в діяльності суб'єктів публічного адміністрування, а також про роль адміністративних судів у захисті прав і законних інтересів осіб у сфері публічного управління.

Навчальні питання:

1. Роль судів у забезпеченні законності публічного адміністрування.
2. Судовий розгляд спорів у сфері публічного управління.
3. Захист прав і законних інтересів осіб у відносинах із суб'єктами публічного адміністрування.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити роль судів у системі контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування. Слід зазначити, що судовий контроль є одним із ключових механізмів забезпечення законності, дотримання принципу верховенства права та захисту прав людини у сфері публічного управління. Доцільно звернути увагу на повноваження судів щодо перевірки законності рішень, дій чи бездіяльності ОДВ, ОМС та їхніх посадових осіб.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати особливості судового розгляду спорів у сфері публічного управління. Слід зазначити, що такі спори розглядаються у порядку адміністративного судочинства. Доцільно визначити предмет адміністративних спорів, суб'єктний склад таких правовідносин та особливості процесуального порядку їх розгляду. Важливо також звернути увагу на значення адміністративного судочинства для забезпечення балансу між інтересами держави та правами приватних осіб.

При висвітленні третього питання необхідно охарактеризувати механізми захисту прав і законних інтересів осіб у відносинах із суб'єктами публічного адміністрування. Слід звернути увагу на можливість оскарження адміністративних актів, дій чи бездіяльності органів публічної влади у судовому порядку. Доцільно також розглянути способи судового захисту, зокрема визнання протиправними рішень органів влади, їх скасування, зобов'язання суб'єкта владних повноважень вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення. Важливо підкреслити, що судовий захист є важливою гарантією дотримання прав і свобод людини у сфері публічного управління.

Кейс 1

Громадянин Сидоренко В.П. звернувся до Департаменту містобудування та архітектури Харківської міської ради із заявою про видачу містобудівних умов та обмежень для реконструкції належної йому на праві власності нежитлової будівлі.

За результатами розгляду заяви Департамент надіслав заявнику лист, у якому відмовив у наданні містобудівних умов, посилаючись на невідповідність намірів забудови Генеральному плану міста. При цьому у відповіді не було зазначено конкретних положень містобудівної документації, які стали підставою для відмови, а також не було надано відповідних графічних матеріалів чи інших обґрунтувань.

Вважаючи такі дії суб'єкта владних повноважень протиправними та такими, що порушують його права та законні інтереси, Сидоренко В.П. звернувся до Харківського окружного адміністративного суду з адміністративним позовом, у якому просив: 1) визнати відмову Департаменту протиправною; 2) зобов'язати Департамент повторно розглянути заяву з урахуванням правової оцінки суду.

Після відкриття провадження у справі товариство з обмеженою відповідальністю «Будінвест-Харків», яке є орендарем суміжної земельної ділянки, подало заяву про вступ у справу як третя особа, обґрунтовуючи це тим, що реконструкція об'єкта може вплинути на його господарську діяльність.

Інтереси позивача в суді представляв адвокат на підставі ордеру. Відповідачем у справі

виступив Департамент містобудування та архітектури Харківської міської ради як суб'єкт владних повноважень.

Представник відповідача заперечив проти розгляду справи в адміністративному суді, зазначивши, що спір має господарський характер, оскільки пов'язаний із використанням об'єкта нерухомого майна.

Завдання до кейсу 1

1. *Визначте правову природу спору, що виник у наведеній ситуації. Обґрунтуйте, чи є цей спір публічно-правовим, враховуючи правовий статус суб'єктів спору, характер спірних правовідносин та предмет оскарження.*

2. *Визначте ознаки публічно-правового спору, які проявляються у наведеній ситуації, зокрема щодо участі суб'єкта владних повноважень, здійснення ним владних управлінських функцій та прийняття індивідуального адміністративного акта.*

3. *Обґрунтуйте належність цього спору до адміністративної юрисдикції. Відмежуйте даний спір від господарських і цивільно-правових спорів, враховуючи предмет спору, характер правовідносин і правовий статус сторін.*

4. *Визначте склад учасників адміністративного судочинства у даній справі та їх процесуальний статус, зокрема: позивача; відповідача; третьої особи; представника позивача.*

5. *Проаналізуйте підстави та правомірність участі ТОВ «Будінвест-Харків» у справі як третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.*

6. *Визначте процесуальні права та обов'язки учасників адміністративного судочинства, а також охарактеризуйте роль адміністративного суду у забезпеченні захисту прав і законних інтересів особи від протиправних рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.*

Кейс 2

У 2025 році військовослужбовець Збройних Сил України звернувся до адміністративного суду з позовом до військової частини про визнання протиправною бездіяльністю щодо неповного нарахування та виплати підвищеної додаткової винагороди. Позивач зазначав, що з листопада 2022 року виконував завдання із забезпечення заходів національної безпеки та оборони, відсічі і стримування збройної агресії в районах ведення бойових дій. На підставі постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 він вважав, що має право на підвищену додаткову винагороду у розмірі до 100 000 грн.

Військова частина відмовила у повному нарахуванні виплати, посилаючись на відомчі нормативні документи, які встановлювали додаткові умови для отримання такої винагороди, зокрема вимогу безпосереднього зіткнення з противником або здійснення вогневого ураження. На думку відповідача, позивач виконував завдання у населених пунктах, які не були визначені як райони активних бойових дій у відповідних наказах.

Суди першої та апеляційної інстанцій частково задовольнили позов та визнали протиправною бездіяльність військової частини щодо неповного нарахування винагороди. Вони зобов'язали відповідача здійснити перерахунок і виплатити позивачу підвищену винагороду за період виконання бойових завдань.

Касаційний адміністративний суд у складі ВС, розглянувши касаційну скаргу, погодився з висновками судів попередніх інстанцій і залишив їх рішення без змін. Суд зазначив, що відомчі акти не можуть звужувати обсяг прав, передбачених постановою Кабінету Міністрів України. Встановлення додаткових умов для отримання виплати фактично змінює підстави, визначені актом вищої юридичної сили, що суперечить принципу ієрархії нормативно-правових актів. У разі виникнення колізії між актами різної юридичної сили пріоритет має акт вищої юридичної сили.

Отже, ВС дійшов висновку, що право військовослужбовця на підвищену додаткову винагороду не може обмежуватися внутрішніми нормативними актами органу влади, якщо такі обмеження не передбачені актом Кабінету Міністрів України.

Завдання до кейсу 2

1. *Визначте, які принципи адміністративного судочинства були застосовані судом під*

час вирішення цього спору, та поясніть їх значення для забезпечення законності судового розгляду.

2. Проаналізуйте, яким чином суд визначив співвідношення нормативно-правових актів різної юридичної сили у процесі вирішення справи.

3. Поясніть, у чому полягає значення судового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у цій справі.

4. Обґрунтуйте, чому відомчі нормативно-правові акти не можуть звужувати права, встановлені актами Кабінету Міністрів України.

Кейс 3

Громадянин України звернувся до адміністративного суду з позовом до територіального органу Національної поліції України. Позивач просив визнати протиправною бездіяльність органу поліції щодо неналежного проведення службового розслідування стосовно працівника поліції та зобов'язати відповідача провести таке розслідування повторно.

Позивач зазначав, що раніше подав заяву про можливі неправомірні дії поліцейського, після чого Департаментом стратегічних розслідувань Національної поліції України було ініційовано службове розслідування. На думку позивача, розслідування було проведено формально та без повного з'ясування всіх обставин, що порушує його права та законні інтереси.

Відповідач заперечував проти позову і зазначав, що службове розслідування є внутрішньою дисциплінарною процедурою, яка спрямована на оцінку дій працівника поліції з точки зору службової дисципліни. Результати такого розслідування не створюють для заявника жодних правових наслідків і не впливають безпосередньо на його права чи обов'язки.

Розглянувши справу, суд дійшов висновку, що сама по собі бездіяльність органу поліції щодо проведення службового розслідування або недоліки такого розслідування не створюють для заявника юридично значущих наслідків. Висновок службового розслідування не встановлює і не змінює прав чи обов'язків особи, яка подала заяву, а отже, не може розглядатися як рішення суб'єкта владних повноважень, яке підлягає оскарженню в адміністративному суді.

Суд також зазначив, що адміністративні суди розглядають лише ті публічно-правові спори, у яких оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень безпосередньо впливають на права, свободи або інтереси позивача. У даному випадку такого впливу встановлено не було.

У зв'язку з цим суд відмовив у задоволенні позову та зазначив, що подібні вимоги не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Завдання до кейсу 3

1. Визначте, які категорії публічно-правових спорів належать до юрисдикції адміністративних судів.

2. Проаналізуйте підстави, з яких суд дійшов висновку про відсутність порушення прав позивача у цій справі.

3. Поясніть значення критерію юридично значущих наслідків для можливості оскарження дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень.

4. Визначте, у яких випадках результати службового розслідування можуть бути предметом судового контролю, та наведіть відповідні приклади.

Основна література

1. Бараннік Р. В. Судові та правоохоронні органи України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 620 с.

2. Тертишник В., Батраченко Т., Сачко О., Крижановська О., Тертишник І. Судові та правоохоронні органи України. Підручник / За заг. ред. В. Тертишника. Київ: Алерта, 2025. 408 с.

Додаткова література

3. Георгієвський Ю., Белікова М. І. Судова практика щодо оскарження державними службовцями рішення про накладення дисциплінарного стягнення. *Право України*. 2023.

№ 12. С. 82–93.

4. Крутій О. М., Клімова С. М. Механізм взаємодії судової влади України з громадськістю. *Теорія та практика державного управління*. 2023. Вип. 1 (76). С. 26–41. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2023-1-02>.

5. Руденко М. В., Овчаренко О. М. Відкритість судової гілки влади та її підзвітність суспільству як важливі гарантії забезпечення верховенства права. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 85-93. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/18>

6. Стефанчук М. М. Судова реформа в Україні: визначеність категоріального апарату. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2023. Вип. 77: частина 2. С. 276-282. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.47>

Нормативно-правові, судові акти України та акти ЄС

10. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

11. Резолюція (77) 31 Комітету Міністрів Ради Європи про захист особи стосовно актів адміністративних органів влади від 28 вересня 1977 року. URL: <https://rm.coe.int/16804dec56>

12. Рекомендація CM/Rec(2007)7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про добре адміністрування від 20 червня 2007 року. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1155877&Site=CM>

13. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

14. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

15. Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за жовтень 2025 року. Верховний Суд. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/oglyady/Oglyad_KAS_10_2025.pdf

16. Treaty on the Functioning of the European Union (Consolidated version). Official Journal of the European Union. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT>

17. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Union. 2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

18. European Code of Good Administrative Behaviour: adopted by the European Parliament on 6 September 2001. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/en/3510>

19. Case C-463/10P and C-475/10P Deutsche Post AG v European Commission: Judgment of the Court of Justice of the European Union of 2 July 2013. URL: <https://curia.europa.eu>

20. Case C-583/11 Inuit Tapiriit Kanatami v European Parliament and Council : Judgment of the Court of Justice of the European Union of 3 October 2013. URL: <https://curia.europa.eu>

21. Case 106/77 Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA : Judgment of the Court of Justice of the European Communities of 9 March 1978. European Court Reports. 1978.

Тема № 22. Правоохоронні органи у системі забезпечення законності публічного адміністрування

Навчальна мета заняття: формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про місце та роль правоохоронних органів у системі публічного адміністрування, їхні функції щодо забезпечення законності, правопорядку та безпеки, а також механізми взаємодії з іншими суб'єктами публічної влади.

Навчальні питання:

1. Місце правоохоронних органів у системі публічного управління.
2. Основні напрями діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення

правопорядку.

3. Взаємодія правоохоронних органів із суб'єктами публічного адміністрування у сфері забезпечення законності та безпеки.

Методичні вказівки.

При відповіді на перше питання необхідно визначити місце правоохоронних органів у системі публічного управління. Слід зазначити, що правоохоронні органи є важливими суб'єктами забезпечення законності та правопорядку, діяльність яких спрямована на охорону прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави. Доцільно охарактеризувати систему правоохоронних органів України, звернувши увагу на їх функції, компетенцію та правові засади діяльності.

Розкриваючи друге питання, необхідно охарактеризувати основні напрями діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення правопорядку. Слід звернути увагу на такі напрями, як запобігання та протидія правопорушенням, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю, забезпечення публічної безпеки, а також захист прав і законних інтересів громадян. Важливо підкреслити значення правоохоронної діяльності для підтримання стабільності функціонування публічної влади.

При висвітленні третього питання необхідно розкрити особливості взаємодії правоохоронних органів із суб'єктами публічного адміністрування. Слід зазначити, що така взаємодія здійснюється через координацію діяльності ОДВ, ОМС та інших суб'єктів, спрямовану на забезпечення законності та громадської безпеки. Доцільно також звернути увагу на форми співпраці, обмін інформацією, спільні заходи та правові механізми координації діяльності у сфері забезпечення правопорядку.

Кейс 1

У 2026 році в одному з прифронтових районів Харківської області начальник районної військової адміністрації, враховуючи загрозу диверсійної діяльності та обстрілів, видав розпорядження про встановлення комендантської години з 20:00 до 06:00. Розпорядженням було передбачено заборону перебування громадян на вулицях та в інших громадських місцях без спеціальних перепусток, а також доручено територіальному підрозділу Національної поліції України спільно з військовими підрозділами здійснювати контроль за дотриманням встановленого режиму.

На виконання цього рішення працівники поліції організували патрулювання населених пунктів, встановили контрольно-пропускні пункти на в'їздах до міста та проводили перевірку документів у громадян, які перебували на вулиці під час комендантської години.

Близько 22:30 поліцейський патруль зупинив автомобіль місцевого підприємця, який рухався територією району без відповідної перепустки. Громадянин пояснив, що прямує до свого складського приміщення для перевірки майна після отриманої інформації про можливе мародерство. Він відмовився виконати вимогу поліцейських повернутися додому та наполягав на незаконності встановлених обмежень, оскільки, на його думку, військова адміністрація не має права обмежувати свободу пересування.

У зв'язку з порушенням режиму комендантської години працівники поліції склали протокол про адміністративне правопорушення та доставили громадянина до відділення поліції для встановлення обставин події.

Надалі громадянин звернувся до адміністративного суду з позовом до районної військової адміністрації та територіального підрозділу Національної поліції України. У позові він просив визнати протиправними дії поліцейських та скасувати розпорядження військової адміністрації про встановлення комендантської години.

Представники відповідачів зазначили, що комендантська година була запроваджена відповідно до законодавства про правовий режим воєнного стану з метою забезпечення публічної безпеки, а поліція діяла в межах своїх повноважень щодо підтримання правопорядку та контролю за виконанням рішень військової адміністрації.

Завдання до кейсу 1

1. *Визначте повноваження військових адміністрацій щодо встановлення*

комендантської години відповідно до законодавства України.

2. Охарактеризуйте функції Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки та контролю за дотриманням обмежувальних заходів.

3. Проаналізуйте правову природу взаємодії військових адміністрацій та правоохоронних органів у прифронтових районах.

4. Обґрунтуйте, чи може обмеження свободи пересування громадян у формі запровадження комендантської години вважатися законним у період воєнного стану.

Кейс 2

1 лютого 2024 року Голова Служби безпеки України подав письмовий звіт до Верховної Ради України про результати діяльності СБУ за попередній період. У звіті, окрім загальної інформації про виконання завдань у сфері забезпечення державної безпеки, було наведено відомості про виявлені випадки порушення законодавства у сфері охорони державної таємниці ОДВ та їх посадовими особами.

Однак Апаратом Верховної Ради України було повідомлено про відмову в прийнятті зазначеного звіту, мотивуючи це відсутністю компетенції парламенту щодо прийняття звітів Голови Служби безпеки України.

У зв'язку з цим виникла правова колізія щодо повноважень СБУ у сфері звітності перед Верховною Радою України, а також щодо механізмів парламентського контролю у сфері захисту державної таємниці.

Завдання до кейсу 2

1. Визначте правовий статус СБУ як спеціального державного органу та охарактеризуйте правовий статус Голови СБУ як суб'єкта публічної служби.

2. Проаналізуйте, чи має Верховна Рада України повноваження здійснювати контроль за діяльністю Служби безпеки України та отримувати відповідні звіти. Обґрунтуйте відповідь з посиланням на норми Конституції України та Закону України «Про Службу безпеки України».

3. Визначте, чи є правомірною відмова Верховної Ради України прийняти звіт Голови СБУ.

4. Назвіть нормативно-правові акти, що регулюють режим державної таємниці на публічній службі.

5. Визначте роль СБУ у забезпеченні режиму державної таємниці та притягненні винних осіб до юридичної відповідальності.

Основна література

7. Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності: навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Адміністративно-правове забезпечення правоохоронної діяльності» (галузь знань – К «Безпека та оборона», спеціальність – К9 «Правоохоронна діяльність», другий (магістерський рівень) / Укл.: Т. А. Латковська, А. В. Марущак, І. В. Глиняний, Т. І. Демчук, А. І. Анікеєва. Чернівці, 2025. 80 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/30770> ; <https://doi.org/10.32837/11300.30770>

8. Бараннік Р. В. Судові та правоохоронні органи України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 620 с.

9. Тертишник В., Батраченко Т., Сачко О., Крижановська О., Тертишник І. Судові та правоохоронні органи України. Підручник / За заг. ред. В. Тертишника. Київ: Алерта, 2025. 408 с.

Додаткова література

10. Гусева К. Особливості взаємодії органів Національної поліції України з органами державної влади та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2025. С. 55–58.

11. Мех Ю. В. Адміністративно-правове регулювання діяльності ювенальної поліції в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Том 2. № 3. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.27>

12. Помазан О. О. Ознаки, зміст та види правоохоронної діяльності в Україні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. № 34 (1). С. 1013–1021.

13. Сірко В. С., Берендєєва А. І. Ефективність антикорупційних органів України: адміністративно-правовий аналіз діяльності та взаємодії. *Український політико-правовий дискурс*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16752372>

Нормативно-правові акти

14. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>

15. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

16. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

17. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

18. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

19. Про Національну поліцію : Закон України від 7 жовтня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

20. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

21. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

22. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 6. Ст. 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>

23. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 3 лютого 2015 року № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19#Text>

24. Про затвердження Порядку організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 року № 939. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/939-2013-%D0%BF#Text>

3. Контрольна робота

Робочим навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня передбачено виконання контрольної роботи, яка є складовою поточного контролю та спрямована на перевірку рівня сформованості знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни. Виконання контрольної роботи потребує належної теоретичної та практичної підготовки здобувачів вищої освіти, а її результати враховуються під час визначення підсумкової оцінки з дисципліни. Контрольна робота виконується в електронній формі та подається на перевірку через офіційну навчальну платформу Moodle. За необхідності робота може бути додатково надіслана на електронну адресу викладача відповідно до вимог кафедри.

Структура та зміст контрольної роботи. Контрольна робота повинна мати чітко визначену структуру та містити основні елементи наукового тексту. До її складу входять титульний аркуш, оформлений відповідно до вимог Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, зміст (за наявності, якщо обсяг роботи перевищує шість сторінок), вступ, у якому обґрунтовується актуальність теми, визначаються мета та завдання роботи, основна частина, що містить теоретичний аналіз проблеми, правове обґрунтування, використання нормативно-правових актів і наукових джерел, а також, за потреби, практичні приклади. Завершальною частиною роботи є висновки, у яких узагальнюються результати дослідження та формулюються власні висновки або пропозиції, а також список використаних джерел, оформлений відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 або іншого бібліографічного стандарту,

визначеного кафедрою.

Вимоги до оформлення. Контрольна робота повинна бути оформлена відповідно до загальноприйнятих вимог до навчальних і наукових робіт. Текст подається у форматі файлу DOCX або PDF, виконується шрифтом Times New Roman розміром 14 pt з міжрядковим інтервалом 1,5. Поля сторінки повинні становити: ліве – 25 мм, праве, верхнє та нижнє – 20 мм. Абзацний відступ становить 1,25 см, сторінки нумеруються у правому нижньому куті, при цьому титульний аркуш не нумерується. У роботі обов'язково повинні бути наведені посилання на використані нормативно-правові акти, наукові джерела та інші інформаційні матеріали. Таблиці, рисунки та схеми мають бути пронумеровані та супроводжуватися відповідними назвами.

Обсяг контрольної роботи. Рекомендований обсяг контрольної роботи становить від п'яти до дванадцяти сторінок основного тексту без урахування титульного аркуша, списку використаних джерел та додатків. Допускається відхилення від рекомендованого обсягу не більше ніж на десять відсотків, якщо це зумовлено змістом роботи та необхідністю повнішого розкриття теми.

Вимоги до академічної доброчесності. Під час виконання контрольної роботи здобувачі вищої освіти повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, передбачених законодавством України та внутрішніми нормативними актами Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Робота повинна бути виконана самостійно та містити авторський виклад матеріалу, результати власного аналізу, узагальнення та висновки. Використані джерела інформації повинні бути належним чином зазначені шляхом коректного цитування відповідно до встановлених бібліографічних стандартів. Забороняється привласнення результатів чужої навчальної або наукової діяльності, використання недостовірних або вигаданих джерел, подання однієї і тієї самої роботи для оцінювання з різних дисциплін без погодження з викладачем, а також використання матеріалів без належного посилання на джерела. У разі виявлення порушень принципів академічної доброчесності робота може бути повернена на доопрацювання або не зарахована відповідно до законодавства України та внутрішніх актів університету.

Порядок подання та оцінювання. Контрольна робота подається у визначений викладачем термін через електронну систему Moodle. Оцінювання здійснюється з урахуванням повноти розкриття теми, логічності та послідовності викладу матеріалу, коректності використання юридичної термінології, якості правового аналізу, правильності оформлення роботи та дотримання вимог академічної доброчесності. Результати оцінювання доводяться до відома здобувачів вищої освіти через електронну систему навчання.

Підстави для повернення роботи на доопрацювання. Контрольна робота може бути повернена на доопрацювання у разі відсутності обов'язкових структурних елементів, істотного порушення вимог до оформлення, поверхового або неповного розкриття теми, наявності грубих змістових помилок, виявлення порушень принципів академічної доброчесності або технічних недоліків поданого файлу, зокрема неможливості відкрити файл чи відсутності окремих сторінок.

ПРИКЛАД ВАРІАНТУ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Правотворчість як форма організації публічного управління.
2. Із наведеного переліку оберіть судові інстанції: 1) військовий суд гарнізону; 2) Верховний Суд; 3) Європейський суд з прав людини; 4) суд присяжних; 5) апеляційний суд Запорізької області; 6) суд касаційної інстанції; 7) суд першої інстанції; 8) ювенальний суд; 9) надзвичайний суд для розгляду справ про військові злочини; 10) Велика Палата Верховного Суду.

Відповідь обґрунтуйте за Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

4. Питання для самопідготовки

4.1. Питання до заліку

1. Поняття та основні ознаки публічного права.
2. Історія виникнення і розвитку публічного права.
3. Співвідношення публічного та приватного права.
4. Система публічного права України.
5. Структура публічного права України.
6. Принципи публічного права.
7. Джерела публічного права України.
8. Правотворча діяльність у системі публічного права.
9. Публічний інтерес як категорія публічного права.
10. Суб'єкти публічно-правових відносин.
11. Поняття та предмет конституційного права України.
12. Конституція України: поняття, юридична природа та значення.
13. Види конституцій.
14. Загальні засади конституційного ладу України.
15. Права і свободи людини і громадянина в Україні.
16. Правовий статус особи в Україні.
17. Громадянство України: поняття та принципи.
18. Способи набуття та припинення громадянства України.
19. Україна як суверенна і незалежна держава.
20. Україна як демократична, соціальна і правова держава.
21. Форма держави України.
22. Конституційні засади організації державної влади.
23. Поняття та види виборів в Україні.
24. Конституційно-правове регулювання виборів.
25. Правовий статус національних меншин в Україні.
26. Поняття адміністративного права як складової публічного права.
27. Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади.
28. Види публічного адміністрування.
29. Предмет адміністративного права.
30. Система адміністративного права.
31. Принципи адміністративного права.
32. Джерела адміністративного права України.
33. Національні джерела адміністративного права.
34. Міжнародні та європейські джерела адміністративного права.
35. Судова практика як джерело адміністративного права.
36. Юридична сила джерел адміністративного права.
37. Поняття адміністративного органу у системі публічного адміністрування.
38. Компетенція суб'єктів публічного адміністрування.
39. Повноваження суб'єктів публічного адміністрування.
40. Делегування повноважень у системі публічного адміністрування.

4.2. Питання до іспиту

1. Поняття, ознаки та історичний розвиток публічного права.
2. Публічне і приватне право: співвідношення та основні відмінності.
3. Система та структура публічного права України.
4. Принципи публічного права.
5. Джерела публічного права.
6. Публічний інтерес у системі публічного права.
7. Суб'єкти публічно-правових відносин.

8. Поняття та система конституційного права України.
9. Конституція України як основний закон держави.
10. Конституційні засади державного ладу України.
11. Права і свободи людини та громадянина в Україні.
12. Правовий статус особи та громадянство України.
13. Україна як суверенна, демократична, соціальна і правова держава.
14. Форма держави України.
15. Виборче право та виборча система України.
16. Правовий статус національних меншин в Україні.
17. Поняття адміністративного права як складової публічного права.
18. Публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади.
19. Предмет адміністративного права.
20. Система та принципи адміністративного права.
21. Джерела адміністративного права України.
22. Міжнародні джерела адміністративного права.
23. Судова практика як джерело адміністративного права.
24. Поняття адміністративного органу та його компетенція.
25. Форми публічного адміністрування.
26. Правові інструменти публічного адміністрування.
27. Адміністративні акти як інструмент публічного адміністрування.
28. Адміністративні договори у системі публічного адміністрування.
29. Основи фінансового права України.
30. Поняття та види фінансових відносин.
31. Фінансовий контроль у системі публічних фінансів.
32. Бюджетна система України.
33. Бюджетне регулювання та міжбюджетні відносини.
34. Податкова система України.
35. Поняття земельного права України.
36. Правовий режим земель в Україні.
37. Поняття кримінального права та його завдання.
38. Поняття злочину та склад злочину.
39. Види злочинів у кримінальному праві України.
40. Покарання у кримінальному праві України.

5. Методи контролю

Контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом проведення поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль проводиться протягом семестру та передбачає оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час виконання практичних, індивідуальних і творчих завдань, тестових завдань, підготовки презентацій і доповідей, формування аргументованих позицій за кейсами, участі в обговореннях, ділових іграх та інших видах навчальної діяльності, визначених робочою програмою дисципліни. До форм поточного контролю може належати також контрольна робота, якщо її проведення передбачено навчальним планом. Максимальна кількість балів за результатами поточного контролю становить 60 балів.

Підсумковий контроль проводиться з метою комплексної перевірки рівня засвоєння теоретичних знань і сформованості практичних умінь та навичок здобувачів вищої освіти.

У 4-му семестрі підсумковий контроль (залік) здійснюється у формі комп'ютерного тестування, що включає 40 тестових завдань за темами 1–10 навчальної дисципліни.

У 5-му семестрі підсумковий контроль (екзамен) здійснюється у формі комп'ютерного тестування, що включає 40 тестових завдань за темами 1–22 навчальної дисципліни.

ПРИКЛАД ТЕСТОВИХ ПИТАНЬ:

1. Структура публічного права України включає:
 - А. лише кримінальне та цивільне право
 - Б. конституційне, адміністративне, фінансове та інші галузі публічного права
 - В. лише приватноправові галузі
 - Г. лише міжнародне право

2. Правотворча діяльність – це:
 - А. діяльність органів держави щодо застосування норм права
 - Б. діяльність щодо створення, зміни та скасування правових норм
 - В. діяльність щодо тлумачення норм права
 - Г. діяльність судів щодо вирішення спорів

3. Предметом конституційного права України є:
 - А. майнові відносини між фізичними особами
 - Б. суспільні відносини у сфері організації та здійснення державної влади
 - В. трудові відносини
 - Г. господарські відносини

4. Основною юридичною властивістю Конституції України є:
 - А. підзаконний характер
 - Б. найвища юридична сила
 - В. рекомендаційний характер
 - Г. тимчасовий характер

5. Конституційні права людини в Україні – це:
 - А. права, надані органами місцевого самоврядування
 - Б. основні права, гарантовані Конституцією та законами України
 - В. права, що надаються лише громадянам інших держав
 - Г. права, встановлені виключно судом

6. Адміністративне право України регулює:
 - А. приватні майнові відносини
 - Б. суспільні відносини у сфері публічного управління
 - В. сімейні відносини
 - Г. міжнародні торговельні відносини

7. Адміністративна відповідальність полягає у:
 - А. застосуванні кримінального покарання
 - Б. застосуванні уповноваженими органами адміністративних стягнень
 - В. вирішенні цивільних спорів
 - Г. застосуванні лише дисциплінарних санкцій

8. Адміністративним правопорушенням є:
 - А. будь-яке порушення моральних норм
 - Б. протиправна, винна дія чи бездіяльність, за яку передбачена адміністративна відповідальність
 - В. лише кримінальний злочин
 - Г. лише дисциплінарне порушення

9. Акт публічного адміністрування – це:
 - А. рішення приватної особи
 - Б. владне рішення суб'єкта публічної адміністрації
 - В. договір між фізичними особами

Г. судові рішення у кримінальній справі

10. Адміністративний договір – це:

А. договір між фізичними особами

Б. договір за участю суб'єкта владних повноважень для реалізації публічних функцій

В. трудовий договір

Г. цивільно-правовий договір купівлі-продажу

11. Фінансові правовідносини виникають у сфері:

А. сімейних відносин

Б. формування, розподілу та використання публічних фінансів

В. трудових відносин

Г. особистих немайнових відносин

12. Фінансовий контроль – це:

А. діяльність щодо застосування кримінальних покарань

Б. діяльність щодо перевірки законності формування і використання публічних коштів

В. діяльність щодо прийняття законів

Г. діяльність щодо вирішення приватних спорів

13. Бюджетна система України – це:

А. сукупність лише державного бюджету

Б. сукупність державного та місцевих бюджетів

В. лише бюджети підприємств

Г. лише бюджети міжнародних організацій

14. Податкове регулювання спрямоване на:

А. забезпечення надходжень до бюджету та регулювання економіки

Б. виключно покарання платників податків

В. лише контроль за громадянами

Г. лише фінансування міжнародних організацій

15. Правовий режим земель визначає:

А. лише географічне розташування земель

Б. порядок використання, охорони та управління землями

В. лише форму власності

Г. лише ринкову вартість земель

16. Злочин – це:

А. будь-яке правопорушення

Б. суспільно небезпечне, винне діяння, передбачене Кримінальним кодексом України

В. лише адміністративне правопорушення

Г. лише дисциплінарний проступок

17. Органи місцевого самоврядування здійснюють:

А. лише судову владу

Б. управління місцевими справами в інтересах територіальної громади

В. лише законодавчу діяльність

Г. лише міжнародну діяльність

18. Адміністративна процедура – це:

А. діяльність судів щодо розгляду кримінальних справ

Б. встановлений законом порядок розгляду і вирішення адміністративних справ суб'єктами влади

- В. лише внутрішня діяльність підприємств
Г. лише діяльність поліції

19. Конституційний Суд України здійснює:

- А. розслідування злочинів
Б. контроль за відповідністю законів Конституції України
В. виконання державного бюджету
Г. управління місцевими бюджетами

20. Основне значення адміністративного примусу у системі публічного управління полягає у:

- А. покаранні правопорушників будь-якою ціною
Б. забезпеченні виконання норм права та охороні публічного порядку
В. заміні судового захисту прав особи
Г. делегуванні повноважень приватним суб'єктам

6. Схема нарахування балів

Таблиця 2

6.1. Нарухування балів за 4 семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Контрольна робота	Разом	Залік (тест)	Сума
Розділ 1													
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	60	40	100

Таблиця 3

6.2. Нарухування балів за 5 семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Разом	Екзамен (тест)	Сума
Розділ 2														
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60	40	100

Загальна кількість балів, отриманих здобувачем освіти за всі види контролю, визначає підсумкову оцінку з дисципліни. Оцінювання результатів навчання здійснюється за багатобальною шкалою, затвердженою в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, з подальшим переведенням у національну шкалу оцінювання та шкалу Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS). Відповідність між кількістю набраних балів та оцінками за відповідними шкалами наведена в таблиці 3.

Таблиця 4

Шкала оцінювання

Набрані бали	Чотирирівнева шкала оцінювання	Дворівнева шкала оцінювання
1-49	незадовільно	не зараховано
50-69	задовільно	зараховано
70-89	добре	
90-100	відмінно	

7. Рекомендована література

Основна література

- Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник /

В. Галуцько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін. ; за загальною редакцією В. Галуцька, В. Фелика. 5-те видання. Одеса: Юридика. 2025. 700 с.

2. Загальне адміністративне право : підручник / за загальною редакцією Р. С. Мельника. 2-ге видання. Одеса : Гельветика. 2023. 690 с.

3. Покатаєв П. С., Латинін М. А., Степаненко С. В., Пасемко Г. П., Таран О. М. Основи публічного управління та адміністрування: навчальний посібник для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків: ТОВ «Оберіг». 2024. 240 с. URL: https://duikt.edu.ua/uploads/1_1359_76599186.pdf

4. Публічне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці: підручник / за заг. ред. Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2025. 528 с.

5. Тертишник В. М. Конституція України : науково-практичний коментар. 3-тє видання, доповнене і перероблене. Київ : Алерта. 2024. 486 с.

Нормативно-правові акти

6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

7. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

8. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 року № 396-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7–9. Ст. 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

10. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

11. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

12. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

13. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>

14. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

15. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

17. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20–21. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

18. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 2 травня 2023 року № 3077-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

19. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-p#Text>

8. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

Веб-портал “Про адміністративну процедуру”. URL: <https://adminprocedure.org.ua>

Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>

Верховний Суд. URL: <https://www.supreme.court.gov.ua>

Генеральна прокуратура України. URL: <https://gp.gov.ua>

Дорожня карта для забезпечення організації повоєнних виборів в Україні. URL: <https://opora.ua.org/vybory/dorozhnya-karta-dlya-zabezpechennya-organizaciyi-povoyennih-viboriv-v-ukrayini-25601>

Європейський Союз (офіційний портал). URL: <https://europa.eu>

Європейський суд з прав людини: база рішень HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>

Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

Законодавство ЄС про вибори та зобов'язання України. URL: chrome-extension://efaidnbmninnipceajpcgicjlefindmkaj/https://www.ifesukraine.org/wp-content/uploads/2024/01/zakonodavstvo-eu-pro-vybory-ta-zabovuzannia-ukrainy.pdf?utm_source=chatgpt.com

Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). URL: <https://nazk.gov.ua/uk>

Практика ВС щодо застосування законодавства у справах про адміністративні правопорушення. 2024. URL: <https://supreme.court.gov.ua>

Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: <https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine>

Президент України. URL: <https://www.president.gov.ua>

Рада Європи (офіційний портал). URL: <https://www.coe.int>

СТРАТЕГІЯ відновлення державної влади та реінтеграції населення деокупованих територій України: проєкт. URL: <https://unity.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/proekt-strategiyi-.pdf>

Судова влада України (офіційний портал). URL: <https://court.gov.ua>

Шлях України до вступу в ЄС. Головні здобутки 2024 року. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/shlyah-ukrayiny-do-vstupu-v-yes-golovni-zdobutky-2024-roku/>

Кодекс належної адміністративної поведінки Європейської Комісії : веб-сторінка Європейської Комісії. URL: https://commission.europa.eu/about/service-standards-and-principles/ethics-and-good-administration/good-administration/code-good-administrative-behaviour-and-complaints_en

Fourteenth expert meeting. Open-ended intergovernmental expert meeting to enhance international cooperation under the United Nations Convention against Corruption (3-5 September 2025). URL: <https://www.unodc.org/corruption/en/cosp/EMIC/session14.html>

Partnerships for Anticorruption Global Forum 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/events/2024/06/11/partnerships-for-anticorruption-global-forum-2025>

9. Додатки

Додаток 1

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

РІШЕННЯ

10 березня 2026 року № 215/ДСД
м. Харків

Про призначення державної допомоги при народженні дитини

Розглянувши заяву громадянки **Іваненко Олени Сергіївни** від 05 березня 2026 року про призначення державної допомоги при народженні дитини та подані документи, відповідно до статей 10–12 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751, та керуючись Законом України «Про адміністративну процедуру»,

ВСТАНОВЛЕНО:

05 березня 2026 року до Управління соціального захисту населення Шевченківського району Харківської міської ради звернулася громадянка **Іваненко Олена Сергіївна** із заявою про призначення державної допомоги при народженні дитини. До заяви додано копію свідоцтва про народження дитини, копію паспорта громадянки України та інші документи, передбачені чинним законодавством.

Згідно зі свідоцтвом про народження серії І-КВ № 123456, виданим Шевченківським відділом державної реєстрації актів цивільного стану у місті Харкові 03 березня 2026 року, у заявниці народилася дитина – **Іваненко Максим Андрійович**, 01 березня 2026 року народження.

Подані документи відповідають вимогам законодавства та підтверджують право заявниці на отримання державної допомоги при народженні дитини.

ВИРІШЕНО:

1. **Призначити** громадянці **Іваненко Олені Сергіївни** державну допомогу при народженні дитини – **Іваненка Максима Андрійовича**, 01 березня 2026 року народження.
2. Встановити виплату допомоги у розмірі та порядку, визначених законодавством України: 1) одноразова виплата у встановленому законом розмірі; 2) подальша щомісячна виплата допомоги протягом строку, передбаченого законодавством.
3. Відділу соціальних виплат Управління забезпечити призначення та перерахування допомоги на банківський рахунок заявниці відповідно до поданої заяви.
4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на начальника відділу соціальних виплат Управління соціального захисту населення.

Роз'яснення щодо оскарження:

Це рішення може бути оскаржене до Харківського окружного адміністративного суду або до Департаменту соціальної політики Харківської міської ради у порядку та строки, встановлені законодавством України.

Начальник Управління
соціального захисту населення
_____ /П.І.Б./

РІВНЕНСЬКА МІСЬКА РАДА

РІШЕННЯ

_____ 2025 року № _____
м. Рівне

**Про затвердження Програми розвитку фізичної культури і спорту
в Рівненській міській територіальній громаді на 2025–2028 роки**

Відповідно до статей 26, 32, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про фізичну культуру і спорт», з метою створення належних умов для розвитку фізичної культури і спорту, підвищення рівня фізичної активності населення, підтримки дитячо-юнацького та професійного спорту, розвитку спортивної інфраструктури громади, Рівненська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Програму розвитку фізичної культури і спорту в Рівненській міській територіальній громаді на 2025–2028 роки (додається).
2. Визначити головним виконавцем Програми **Управління у справах молоді та спорту виконавчого комітету Рівненської міської ради**.
3. Управлінню у справах молоді та спорту разом із структурними підрозділами виконавчого комітету міської ради, закладами фізичної культури і спорту, громадськими організаціями та спортивними федераціями забезпечити реалізацію заходів, передбачених Програмою.
4. Фінансування заходів Програми здійснювати за рахунок коштів бюджету Рівненської міської територіальної громади, а також інших джерел, не заборонених законодавством.
5. Виконавчому комітету Рівненської міської ради щороку інформувати міську раду про стан виконання Програми та результати її реалізації.
6. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію міської ради з питань освіти, науки, культури, туризму, молоді та спорту.

Міський голова

_____ /П.І.Б./

Додаток:

Програма розвитку фізичної культури і спорту в Рівненській міській територіальній громаді на 2025–2028 роки.

**БАЛТСЬКА МІСЬКА РАДА
ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

РІШЕННЯ

_____ 2025 року № _____
м. Балта

**Про затвердження Програми соціально-економічного та культурного розвитку
Балтської міської територіальної громади на 2025 рік**

Відповідно до статей 26, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», статті 11 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», Бюджетного кодексу України, з метою забезпечення сталого розвитку Балтської міської територіальної громади, підвищення рівня соціально-економічного розвитку, покращення якості життя населення та ефективного використання ресурсів громади, Балтська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. **Затвердити Програму соціально-економічного та культурного розвитку Балтської міської територіальної громади на 2025 рік** (додається).
2. Визначити відповідальним за координацію виконання Програми **виконавчий комітет Балтської міської ради**.
3. Структурним підрозділам виконавчого комітету Балтської міської ради, комунальним підприємствам, установам та організаціям забезпечити виконання заходів, передбачених Програмою, у межах наданих повноважень.
4. Фінансування заходів Програми здійснювати за рахунок коштів бюджету Балтської міської територіальної громади, державного бюджету, міжнародної технічної допомоги, грантів та інших джерел, не заборонених законодавством України.
5. Виконавчому комітету Балтської міської ради забезпечити щоквартальний моніторинг виконання Програми та інформувати міську раду про результати її реалізації.
6. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Балтської міської ради з питань бюджету, фінансів, соціально-економічного розвитку та інвестицій.

Міський голова

_____ /П.І.Б./

Додаток:

Програма соціально-економічного та культурного розвитку Балтської міської територіальної громади на 2025 рік.

**ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ
В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

РІШЕННЯ

15 березня 2026 року № 314/ПП
м. Миколаїв

Про відмову у перерахунку пенсії

Розглянувши заяву громадянина **Петренка Івана Миколайовича** від 05 березня 2026 року щодо здійснення перерахунку пенсії за віком та подані документи, відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Закону України «Про пенсійне забезпечення», а також керуючись Законом України «Про адміністративну процедуру»,

ВСТАНОВЛЕНО:

05 березня 2026 року громадянин Петренко Іван Миколайович звернувся до Головного управління Пенсійного фонду України в Миколаївській області із заявою про перерахунок пенсії за віком у зв'язку з поданням додаткових документів про стаж роботи.

Під час розгляду заяви та перевірки поданих документів встановлено, що надані документи не підтверджують наявності додаткового страхового стажу, який відповідно до вимог законодавства може бути врахований при здійсненні перерахунку пенсії.

Крім того, подані довідки не відповідають вимогам щодо оформлення документів, що підтверджують страховий стаж, передбаченим чинним законодавством України.

ВИРІШЕНО:

1. **Відмовити** громадянину **Петренку Івану Миколайовичу** у здійсненні перерахунку пенсії за віком у зв'язку з відсутністю належних документів, що підтверджують додатковий страховий стаж.
2. Роз'яснити заявнику право повторного звернення до органів Пенсійного фонду України після подання належно оформлених документів, що підтверджують страховий стаж.
3. Повідомити заявника про прийняте рішення у встановленому законодавством порядку.

Роз'яснення щодо оскарження:

Це рішення може бути оскаржене до Пенсійного фонду України або до адміністративного суду в порядку та строки, встановлені законодавством України.

Начальник Головного управління
Пенсійного фонду України
в Миколаївській області
_____/П.І.Б./

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ 20 березня 2026 року № 145-р м. Миколаїв

Про примусовий викуп земельної ділянки для суспільних потреб у зв'язку із забезпеченням потреб національної безпеки і оборони

Відповідно до статей 13, 41 Конституції України, статей 146, 147 Земельного кодексу України, Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності», Закону України «Про правовий режим воєнного стану», з метою забезпечення потреб національної безпеки і оборони, розміщення об'єктів інженерної та оборонної інфраструктури, а також з урахуванням подання військового командування,

ВСТАНОВЛЕНО:

З метою будівництва об'єкта оборонної інфраструктури, необхідного для забезпечення обороноздатності держави, виникла потреба у використанні земельної ділянки, що перебуває у приватній власності громадянина **Коваленка Олександра Петровича**, кадастровий номер **4825483200:03:001:0123**, площею **0,75 га**, розташованої на території Миколаївського району Миколаївської області.

Враховуючи суспільну необхідність використання зазначеної земельної ділянки для потреб національної безпеки і оборони, а також відсутність альтернативної земельної ділянки для розміщення відповідного об'єкта,

ПОСТАНОВЛЕНО:

1. **Здійснити примусовий викуп земельної ділянки** площею 0,75 га, кадастровий номер 4825483200:03:001:0123, що перебуває у приватній власності громадянина **Коваленка Олександра Петровича**, для суспільних потреб, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України.
2. Доручити Миколаївській районній державній адміністрації організувати проведення незалежної експертної оцінки земельної ділянки та визначення розміру відшкодування її власнику відповідно до законодавства України.
3. Забезпечити виплату власнику земельної ділянки **повної та попередньої компенсації вартості земельної ділянки та пов'язаних із нею об'єктів нерухомого майна**, визначеної за результатами експертної оцінки.
4. Після здійснення виплати компенсації забезпечити передачу земельної ділянки у державну власність для використання з метою розміщення об'єкта оборонної інфраструктури.
5. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на заступника начальника Миколаївської обласної військової адміністрації.

Роз'яснення щодо оскарження:

Це розпорядження може бути оскаржене у судовому порядку відповідно до законодавства України.

Начальник Миколаївської
обласної військової адміністрації

/П.І.Б./

**ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ
МЕРЕФ'ЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

РІШЕННЯ

25 березня 2026 року № 87
м. Мерефа

Про надання разової матеріальної грошової допомоги громадянам

Відповідно до статей 34, 52, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з метою надання соціальної підтримки громадянам, які опинилися у складних життєвих обставинах, розглянувши заяви громадян та подані документи, виконавчий комітет Мереф'янської міської ради

ВСТАНОВИВ:

До виконавчого комітету Мереф'янської міської ради надійшли звернення громадян щодо надання разової матеріальної грошової допомоги у зв'язку зі складними життєвими обставинами, пов'язаними з лікуванням, матеріальними труднощами та іншими соціальними потребами.

Подані заявниками документи розглянуті управлінням соціального захисту населення Мереф'янської міської ради, за результатами чого підготовлено пропозиції щодо надання разової матеріальної грошової допомоги.

ВИРІШИВ:

1. **Надати разову матеріальну грошову допомогу** таким громадянам Мереф'янської міської територіальної громади:
 - **Коваленко Марії Іванівні**, 1958 року народження, у розмірі **5 000 грн** на лікування;
 - **Сидоренку Олександрю Петровичу**, 1972 року народження, у розмірі **3 000 грн** у зв'язку зі складним матеріальним становищем;
 - **Іванченко Наталії Сергіївні**, 1990 року народження, у розмірі **4 000 грн** на вирішення соціально-побутових потреб.
2. Фінансовому відділу виконавчого комітету Мереф'янської міської ради забезпечити виплату зазначеної матеріальної допомоги за рахунок коштів бюджету Мереф'янської міської територіальної громади, передбачених на реалізацію заходів соціального захисту населення.
3. Управлінню соціального захисту населення забезпечити організацію виплати матеріальної допомоги відповідно до чинного законодавства.
4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради.

Міський голова
_____ /П.І.Б./

Керуючий справами
виконавчого комітету
_____ /П.І.Б./

УКРАЇНА
МЕРЕФ'ЯНСЬКА МІСЬКА РАДА
ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
___ СЕСІЯ ___ СКЛИКАННЯ

ПРОЄКТ

РІШЕННЯ № ___

2026 рік

м. Мерефа

Про надання дозволу на розробку технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) зі зміною координат поворотних точок та конфігурації без зміни площі земельної ділянки

Розглянувши службову записку начальника відділу земельних відносин виконавчого комітету Мереф'янської міської ради (вх. № ___ від ___) щодо надання дозволу на розробку технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) зі зміною координат поворотних точок та конфігурації без зміни площі, висновок постійної депутатської комісії з питань земельних відносин, екології та містобудування, керуючись статтями 12, 186 Земельного кодексу України, статтею 55 Закону України «Про землеустрій», Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», статтею 144 Конституції України, пунктом 34 частини першої статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Мереф'янська міська рада

ВИРІШИЛА:

1. **Надати дозвіл виконавчому комітету Мереф'янської міської ради на розробку технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості) зі зміною координат поворотних точок та конфігурації без зміни площі земельної ділянки з кадастровим номером 6325110500:02:001:0123, площею 0,5000 га, що розташована за адресою: м. Мерефа, вул. Центральна, б/н, для розміщення та експлуатації об'єктів енергетичної інфраструктури, з урахуванням змін, що виникли через розбіжності між даними кадастрового плану та фактичним місцем розташування меж земельної ділянки.**
2. **Виконавчому комітету Мереф'янської міської ради укласти договір із суб'єктом господарювання, що має відповідну ліцензію, на виконання робіт із розроблення технічної документації із землеустрою.**
3. Розроблена у встановленому законодавством порядку технічна документація із землеустрою підлягає подальшому розгляду та затвердженню Мереф'янською міською радою.
4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну депутатську комісію міської ради з питань земельних відносин, екології та містобудування.

Міський голова

_____/П.І.Б./

**ДЕРГАЧІВСЬКА МІСЬКА РАДА
ХАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ
МІСЬКОГО ГОЛОВИ**

від 15 лютого 2026 року м. Дергачі № 42-р

Про Організаційний план впровадження

Закону України «Про адміністративну процедуру»

Керуючись статтями 42, 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про адміністративну процедуру», враховуючи розпорядження міського голови від 20 січня 2026 року № 18-р «Про робочу групу з питань впровадження Закону України “Про адміністративну процедуру” в Дергачівській міській раді, її виконавчих органах, апараті ради та її виконавчого комітету, підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління»,

ЗОБОВ'ЯЗУЮ:

1. **Затвердити Організаційний план впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» в Дергачівській міській раді, її виконавчих органах, апараті ради та її виконавчого комітету, підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління (далі – Організаційний план), що додається.**
2. **Секретарю Дергачівської міської ради Кравченку Андрію Олександровичу та керуючій справами виконавчого комітету Литвиненко Марині Сергіївні відповідно до компетенції забезпечити загальну координацію впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» та виконання Організаційного плану.**
3. **Керівникам виконавчих органів Дергачівської міської ради, структурних підрозділів апарату ради та її виконавчого комітету, керівникам комунальних підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління міської ради:**
 - 3.1. **Визначити відповідальних осіб за організацію впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» у відповідних виконавчих органах, структурних підрозділах, підприємствах, установах та організаціях.**
 - 3.2. **Забезпечити виконання заходів Організаційного плану в частині, що їх стосується.**
4. **Першому заступнику міського голови Романенку Дмитру Ігоровичу та заступникам міського голови згідно з розподілом функціональних обов'язків забезпечити координацію виконання заходів Організаційного плану у виконавчих органах міської ради, структурних підрозділах апарату ради та її виконавчого комітету, підприємствах, установах і організаціях, що належать до сфери управління.**
5. **Робочій групі, утвореній розпорядженням міського голови «Про робочу групу з питань впровадження Закону України “Про адміністративну процедуру” в Дергачівській міській раді, її виконавчих органах, апараті ради та її виконавчого комітету, підприємствах, установах, організаціях, що належать до сфери управління» від 20 січня 2026 року № 18-р, розглядати питання щодо стану виконання Організаційного плану на своїх засіданнях не рідше одного разу на місяць та за результатами розгляду вносити пропозиції щодо підвищення ефективності цієї роботи.**
6. **Контроль за виконанням цього розпорядження залишаю за собою.**

Міський голова (підпис)
Олександр ГРИЦЕНКО

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
РОЗПОРЯДЖЕННЯ
НАЧАЛЬНИКА ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

від 10 березня 2026 року м. Харків № 145-р

Про затвердження Антикорупційної програми

Харківської обласної військової адміністрації
на 2026–2028 роки

Відповідно до статей 13, 19, 131 Закону України «Про запобігання корупції», статей 6, 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Закону України «Про правовий режим воєнного стану», з метою підвищення ефективності реалізації антикорупційної політики, забезпечення дотримання антикорупційного законодавства, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб Харківської обласної військової адміністрації,

ЗОБОВ'ЯЗУЮ:

1. **Затвердити Антикорупційну програму Харківської обласної військової адміністрації на 2026–2028 роки** (додається).
2. **Визначити уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції Харківської обласної військової адміністрації** відповідальною за організацію виконання Антикорупційної програми.
3. **Покласти на уповноважену особу з питань запобігання та виявлення корупції** такі функції:
 - 3.1. Організацію та координацію виконання заходів, передбачених Антикорупційною програмою.
 - 3.2. Здійснення заходів щодо **запобігання та врегулювання конфлікту інтересів** у діяльності посадових осіб обласної військової адміністрації.
 - 3.3. Надання методичної та консультаційної допомоги працівникам адміністрації з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства.
 - 3.4. Проведення оцінки корупційних ризиків у діяльності структурних підрозділів обласної військової адміністрації та підготовку пропозицій щодо їх усунення.
 - 3.5. Підготовку щорічних звітів про стан виконання Антикорупційної програми.
4. Керівникам структурних підрозділів Харківської обласної військової адміністрації забезпечити виконання заходів, передбачених Антикорупційною програмою, та сприяти уповноваженій особі у здійсненні заходів щодо запобігання корупції.
5. Уповноваженій особі з питань запобігання та виявлення корупції щороку до **1 лютого** подавати начальнику обласної військової адміністрації **звіт про результати виконання Антикорупційної програми**.
6. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на **заступника начальника Харківської обласної військової адміністрації згідно з розподілом обов'язків**.

Начальник Харківської
обласної військової адміністрації
(підпис)
Андрій КОВАЛЕНКО

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР

про організацію перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування м. Харків 15 березня 2026 року

Виконавчий комітет Харківської міської ради, в особі директора Департаменту інфраструктури Коваленка Олександра Івановича, що діє на підставі Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та рішення виконавчого комітету Харківської міської ради від 01.03.2026 № 85, надалі «Організатор перевезень», з однієї сторони, та Товариство з обмеженою відповідальністю «Міський транспорт», в особі директора Сидоренка Андрія Петровича, що діє на підставі Статуту, надалі «Перевізник», з другої сторони, разом іменовані «Сторони», уклали цей адміністративний договір про таке.

1. Предмет договору

1.1. Організатор перевезень доручає Перевізннику здійснювати перевезення пасажирів на автобусному маршруті загального користування:

№ 217 «Центральний ринок – Салтівський житловий масив».

1.2. Перевізник зобов'язується забезпечити регулярне перевезення пасажирів відповідно до: Закону України «Про автомобільний транспорт», Правил надання послуг пасажирського автомобільного транспорту та умов цього договору.

2. Права та обов'язки організатора перевезень

Організатор перевезень має право: здійснювати контроль за дотриманням умов перевезень; вимагати усунення порушень умов договору; застосовувати заходи впливу у випадку порушення законодавства.

Організатор перевезень зобов'язаний: затвердити схему маршруту та розклад руху; забезпечити інформаційне супроводження перевезень; здійснювати організаційний контроль якості перевезень.

3. Права та обов'язки перевізника

Перевізник зобов'язаний: здійснювати перевезення пасажирів відповідно до затвердженого розкладу; забезпечити належний технічний стан транспортних засобів; дотримуватися вимог безпеки дорожнього руху; забезпечити пільгове перевезення громадян відповідно до законодавства.

Перевізник має право: отримувати плату за перевезення пасажирів; вносити пропозиції щодо оптимізації маршруту; звертатися до організатора перевезень з питань удосконалення перевезень.

4. Відповідальність сторін

4.1. За порушення умов договору сторони несуть відповідальність відповідно до законодавства України.

4.2. У разі систематичного порушення графіка руху або вимог безпеки організатор перевезень має право розірвати договір у односторонньому порядку.

5. Строк дії договору

5.1. Договір укладається строком на 5 років.

5.2. Договір набирає чинності з моменту його підписання сторонами.

6. Порядок вирішення спорів

6.1. Спори між сторонами вирішуються шляхом переговорів.

6.2. У разі недосягнення згоди спір підлягає вирішенню в адміністративному суді.

7. Реквізити сторін

Організатор перевезень

Виконавчий комітет Харківської міської ради

Підпис _____

Перевізник

ТОВ «Міський транспорт»

Підпис _____

РІШЕННЯ
_____ (назва місцевої ради)
« ____ » _____ 2026 року

Про затвердження Порядку взаємодії органів місцевого самоврядування з підрозділами Національна поліція України на період дії воєнного стану

Відповідно до статей 26, 38 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Закону України «Про Національна поліція України», з метою забезпечення публічної безпеки і порядку, належної координації дій органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів у період дії воєнного стану,

_____ (назва ради) ВИРШИЛА:

1. Затвердити Порядок взаємодії органів місцевого самоврядування з підрозділами Національної поліції України на період дії воєнного стану (додається).
2. Виконавчому комітету ради:
 - 2.1. Забезпечити організацію виконання цього рішення.
 - 2.2. Координувати взаємодію структурних підрозділів ради з підрозділами поліції.
3. Рекомендувати територіальним підрозділам Національної поліції України забезпечити участь у реалізації заходів, передбачених цим Порядком.
4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію з питань законності, правопорядку та депутатської діяльності.

Сільський / селищний / міський голова _____

ДОДАТОК
ПОРЯДОК

взаємодії органів місцевого самоврядування з підрозділами Національної поліції України на період дії воєнного стану

1. Загальні положення

1.1. Цей Порядок визначає організаційно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) з підрозділами Національної поліції України з метою забезпечення законності, публічної безпеки та правопорядку в умовах воєнного стану.

1.2. Взаємодія здійснюється на принципах:

- законності;
- оперативності;
- координації дій;
- взаємної відповідальності;
- дотримання прав і свобод людини.

2. Основні напрями взаємодії

- 2.1. Забезпечення публічної безпеки і порядку на території громади.
- 2.2. Участь у заходах правового режиму воєнного стану (комендантська година, перевірка документів тощо).
- 2.3. Обмін інформацією про:
 - загрози безпеці;
 - правопорушення;
 - підозрілих осіб або об'єктів.
- 2.4. Організація спільних профілактичних та рейдових заходів.
- 2.5. Забезпечення охорони об'єктів критичної інфраструктури.

3. Форми взаємодії

- 3.1. Проведення спільних нарад, штабів та координаційних зустрічей.
- 3.2. Обмін інформацією через визначених відповідальних осіб.
- 3.3. Створення спільних робочих груп.
- 3.4. Проведення спільних заходів із забезпечення правопорядку.
- 3.5. Залучення громадських формувань за погодженням із поліцією.

4. Повноваження сторін

4.1. Органи місцевого самоврядування:

- сприяють діяльності поліції;
- забезпечують матеріально-технічну підтримку (у межах законодавства);
- інформують населення про заходи безпеки;
- організують роботу комунальних служб у взаємодії з поліцією.

4.2. Підрозділи Національної поліції України:

- забезпечують охорону громадського порядку;
- реагують на правопорушення;
- здійснюють профілактичну діяльність;
- інформують ОМС про стан правопорядку.

5. Особливості взаємодії в умовах воєнного стану

- 5.1. Спільна участь у забезпеченні виконання заходів воєнного стану.
- 5.2. Оперативне реагування на загрози диверсійного та терористичного характеру.

- 5.3. Посилення контролю за дотриманням режиму світломаскування, комендантської години.
- 5.4. Взаємодія з військовими адміністраціями та іншими органами безпеки.
- 6. Відповідальність сторін
 - 6.1. Посадові особи несуть відповідальність за невиконання або неналежне виконання цього Порядку відповідно до законодавства.
- 7. Заключні положення
 - 7.1. Цей Порядок діє протягом строку дії воєнного стану.
 - 7.2. Зміни до Порядку вносяться рішенням відповідної ради.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Клімова Світлана Миколаївна

ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Методичні рекомендації до практичних занять
та самостійної роботи з дисципліни для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю D4 «Публічне управління
та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 24.04.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,61. Обсяг 0,447 Мб. Зам. № 154/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна